

ยุติธรรมชุมชน : ศึกษาตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับการป้องกันอาชญากรรม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

**The Community Justice : The Study of The Police Community Relation to
Prevent Crime**

Pol.Lt.Col Cherdsak Naiyana

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ยุติธรรมชุมชน : ศึกษาตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับการป้องกัน
อาชญากรรม
ชื่อและนามสกุล พันตำรวจโทเชิดศักดิ์ นัยนา
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ

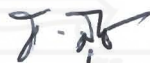
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2556

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ่อคำ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยชัย สุวรรณพานิช)

(อาจารย์ชัยชัย ฌ นคร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ ยุติธรรมชุมชน : ศึกษาตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับการป้องกันอาชญากรรม
ผู้ศึกษา พันตำรวจโทเชิดศักดิ์ นัยนา รหัสนักศึกษา 2544002872 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ภานิณี กิจพ้อคำ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว้ออิสระเรื่อง ยุติธรรมชุมชน: ศึกษาตำรวจชุมชนสัมพันธ์กับการป้องกันอาชญากรรม มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎียุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวกับตำรวจชุมชน (Community policing) ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน ในการป้องกันอาชญากรรม (2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค บทบาท ภารกิจ และสถานะของตำรวจชุมชน (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบวิธีการตำรวจชุมชน (Community policing) ของไทยกับต่างประเทศ

การศึกษาวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาจากตำรากฎหมาย ศึกษาหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการ “ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) ไปใช้ โดยการศึกษาคั่นคว้อจากเอกสารและปรากฏการณ์จริงจากกรณีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในกระบวนการยุติธรรมชุมชนกับยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในการป้องกันควบคุมจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิด ตลอดจนรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนด้วยการฟื้นฟูระบบยุติธรรมเชิงจารีต และ/หรือระบบยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัย สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้และเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพ มีความสมานฉันท์ และมีกลไกการทำงานตามระบบยุติธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบยุติธรรมหลักผ่านการทำงานประสานงานของหน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาพบว่าสวัสดิการ/ประโยชน์ที่จะได้รับของตำรวจชุมชนสัมพันธ์ สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน ตลอดถึงอาสาสมัครแนวร่วมอื่นๆ ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงและกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์กรณีประสบภัยจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการช่วยเหลือราชการตามกฎหมาย เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ หรือแรงจูงใจให้กับอาสาสมัครดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้เสนอให้มีการแก้ไขระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551 หมวด 7 สวัสดิการที่จะได้รับ ข้อ 17 สวัสดิการหรือประโยชน์ที่จะได้รับเกี่ยวกับค่าตอบแทนดังกล่าวโดยตรง และสามารถเบิกจ่ายได้จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพียงหน่วยงานเดียว เพื่อเป็นแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่อาสาสมัครในการร่วมทำงานให้กับตำรวจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเห็นควรมีการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้มีหน่วยงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นหน่วยงานอิสระที่ขึ้นตรงกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยตรงและมีภารกิจหน้าที่แตกต่างจากตำรวจหน่วยงานหลัก เพื่อทำหน้างานชุมชนสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว และกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงยุติธรรมในการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

คำสำคัญ ยุติธรรมชุมชน ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ การป้องกันอาชญากรรม

Independent Study title: The Community Justice : The Study of The Police
Community Relation to Prevent Crime

Author: Pol.Lt.Col. Cherdsak Naiyana; **ID:** 2544002872; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Paninee Kitpoka, Associate Professor;

Academic year: 2012

Abstract

This independent study is “The Community Justice : The Study of The Police Community Relation to Prevent Crime”. The objectives of this study are: (1) to study the idea of a community justice theory and the police community in preventing crime (2) to study problems, obstacles and status of the police’s role in community mission (3) to learn comparative study models of community police (Community policing) of Thailand and foreign countries.

The study is a qualitative research with documentary research and legal texts. In addition, the rules associated with the process of "Community Justice" (Community Justice) are also used together with material and physical phenomena from the operation of police and collect personally identifiable to study and analyze the criteria in comparison to community justice. Furthermore the strategies and tactics to promote or encourage people to participate in the community or a partnership in the management of the conflict prevention and reconciliation are to reduce remedies or the severity of the crime or offense, as well as to return the offender to community. In this regard, justice tradition system of rehabilitation and/or community justice system are the goals to make people feel safe and secure in order to access to justice and community solidarity and a potential mechanism for work in accordance with the community justice system justice system associated with global justice through the coordination of State agencies.

The study found that the welfare and benefits of the police Community Relations and are not responded by any organization. In this regard, there are no laws concerning the benefits in case of victims injury or death from the government. In accordance with the law, to be morale or motivation has to revise the regulations for the Correction Rules National Police, with the Local Community and Encouraging People to participate in any police business organization B.E. 2551 Section 7 welfare Article 17. These regulations are concerned about the remuneration that can be paid by the Police Department agency, in order motivate the volunteers in participation in the community works with the police. In addition to restructuring of the police agencies, a police Community Relations to be an independent organization which base upon the policy of the Ministry of Justice.

keywords: Community Justice, Police Community Relation, Crime Prevention

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาในการให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้า ขอกล่าวขอบคุณดังต่อไปนี้

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ภาณีณี กิจพ้อคำ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็น อาจารย์ที่ปรึกษา โดยท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษาและคำชี้แนะหลักในการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เป็นประโยชน์ในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ธวัชชัย สุวรรณพานิชที่กรุณา รับเป็นกรรมการสอบและได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ตลอดถึงเจ้าหน้าที่สาขานิติศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้ คำแนะนำจากรายงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนในระหว่าง การศึกษา และตลอดถึงสมาชิกในครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

หากรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และหากมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการสร้างสรรค์ ผู้ศึกษาขอมอบให้เป็นความดีแก่ คณาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และผู้มี พระคุณดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เชิดศักดิ์ นัยนา

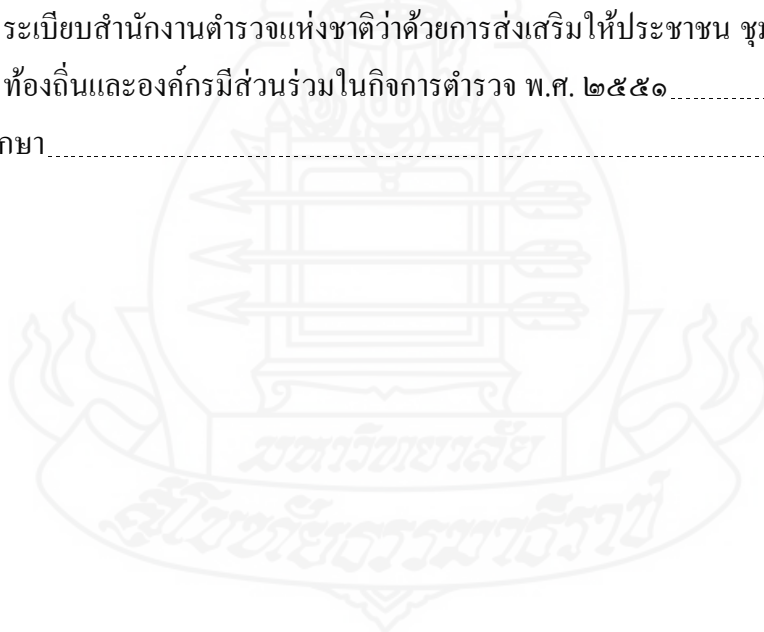
พฤษภาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาการศึกษา	3
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน	6
ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและชุมชน	8
แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	12
แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน	15
บทที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจผู้รับใช้ชุมชนในต่างประเทศ	38
บทนำ	38
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันอาชญากรรม	39
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	51
ความเป็นมาของชุมชนบ้านบางไทร	51
การแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนก่อนสู่งานยุติธรรมชุมชน	52
การก่อเกิด”คณะผู้นำธรรมชาติ” และ”เวทีประชาคม” กลไกสร้างชุมชนเข้มแข็ง	53
สายสัมพันธ์เครือข่ายดินบนความเอื้ออาทรสันติวิธีแห่งการแก้ไขปัญหา	54
การคัดแยกผู้เสพ ผู้ค้า บัญชีลับของหมู่บ้านกับการให้โอกาสกลับใจ	55
การปักธงขาว ก้าวสู่หมู่บ้านปลอดยาเสพติด	56
ยุทธศาสตร์ “1 หยุด 2 ลด 3 เลิก” มาตรการทางสังคมจัดการยาเสพติดในชุมชน	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	58
การถักทอน้ำใจ ขยายผลการพัฒนาสู่แผ่นดิน.....	59
องค์ประกอบสู่ความสำเร็จในงานยุทธธรรมชุมชน ชุมชนบางไทร.....	59
ผลการศึกษาวิจัยงานยุทธธรรมชุมชน.....	61
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	75
สรุปผลการศึกษา.....	75
อภิปรายผลการศึกษา.....	80
ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	93
ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑.....	94
ประวัติผู้ศึกษา.....	146

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กับกระบวนการยุติธรรมชุมชน.....	27

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน โลกได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาในทุกๆด้าน แต่ในทางกลับกันก็ทำให้มีปัญหาสังคมต่างๆตามมา ปัญหาอาชญากรรมที่ความรุนแรงและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ตำรวจซึ่งนอกจากจะมีภารกิจหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนแล้วในปัจจุบันยังต้องให้บริการประชาชนในทุกๆด้าน หน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจในสังคมปัจจุบันจึงมีขอบเขตกว้างมาก จนมีผู้กล่าวกันว่า ตำรวจมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแทบทุกอย่างในสังคม ไม่ว่าจะเป็นส่วนเกี่ยวกับอาชญากรรมและไม่เกี่ยวกับอาชญากรรม เพื่อกำหนดให้การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นไปตามกฎระเบียบสังคมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หน้าที่และภารกิจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย การสืบสวน สอบสวนคดีอาญา การให้ความคุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาตินั้น หากตำรวจจะต้องปฏิบัติงานโดยลำพังแล้ว ย่อมจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้น้อยมาก โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาอาชญากรรมซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทุกคนในสังคมจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ในการกำหนดมาตรการ หรือแนวทางการแก้ไขให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ฉะนั้นงานตำรวจซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือสนับสนุนระหว่างตำรวจกับประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม จึงมีความสำคัญ อย่างยิ่งทั้งในแง่ “ปรากฏการณ์ทางสังคม” อาชญากรรมได้ส่งผลกระทบต่อความผาสุกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน

อีกทั้งปัจจัยอาชญากรรมส่วนหนึ่งมีบ่อเกิดจากความเสื่อมโทรมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรงรักษาไว้ซึ่งความผาสุก ปลอดภัยในสังคมหนึ่งนั้น ย่อมเป็นภาระหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในสังคม มิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะตำรวจ หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมใด ๆ ซึ่งเป็นเพียงระบบย่อยส่วนหนึ่งในสังคมส่วนรวมเท่านั้น ส่วนในแง่ของ “กระบวนการปฏิบัติ” เป็นที่ยอมรับกันว่าในการพยายามสืบสวนติดตามจับกุมหรือแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี ถ้าปราศจากความยินยอม หรือได้รับความร่วมมืออย่างแท้จริงจากประชาชนแล้ว

ประสิทธิผลในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมย่อมจะลดน้อยลงไป ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้จะมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งได้รับการอบรมฝึกฝนเป็นอย่างดี และเพียบพร้อมบริบูรณ์ไปด้วยปัจจัย การปฏิบัติเพียงใดก็ตาม การรณรงค์ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ก็อาจประสบความสำเร็จล้มเหลวลง ไปได้อย่างเสียค่าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับตำรวจ

ดังนั้น ความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างตำรวจกับประชาชน ซึ่งได้แก่การแสดงออกซึ่ง ทำที่ ทศนคติสนองตอบระหว่างตำรวจกับประชาชน ในฐานะที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นผู้มีส่วนในการ แก้ไขปัญหาอาชญากรรม และปัญหาอื่นของสังคมร่วมกัน จึงเป็นสิ่งที่ตำรวจจะต้องให้ความสำคัญ และตระหนักถึงความจำเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชน อันเป็นองค์ประกอบ สำคัญยิ่งของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ จะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม และการรักษาความสงบสุขของสังคม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของตำรวจที่ จะต้องแสวงหาวิธีการ หรือมาตรการอันเหมาะสมที่จะสร้างความสัมพันธ์ร่วมมืออันดีกับ ประชาชนตลอดจนรักษาความสัมพันธ์ที่ดีนั้นไว้ให้ยืนยาวตลอดไปงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ใน หน้าที่ของตำรวจ เป็นการนำเอาหลักปรัชญาที่ว่า “ตำรวจ”คือประชาชนและประชาชนคือ “ตำรวจ” มาใช้ปฏิบัติจากการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณีดังกล่าว ปรากฏว่า การป้องกันปราบปราม อาชญากรรม และได้พยายามช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ได้ตระหนักถึง ปัญหาและความเห็นสำคัญของประชาชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการ แก้ไขปัญหาอาชญากรรมอันเป็นปัญหาส่วนรวมของสังคมจึงได้เปลี่ยนทิศทางการดำเนินงาน โดยหันมาให้ความสำคัญต่องานตำรวจชุมชน (Community policing) เป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่ ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในความหมายเดิม ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าสนใจนิยมใช้อย่างแพร่หลายใน สหรัฐอเมริกา เป็นแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเข้าใจปัญหาของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ มีสัมพันธภาพอันดีกับตำรวจ และเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการป้องกันปราบปราม อาชญากรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชน¹

ดังนั้นหลักการที่สำคัญของงานตำรวจชุมชน คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์และ ความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับตำรวจ ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและปัญหาต่าง ๆ อัน เกี่ยวกับความเรียบร้อยของสังคมเป็นกลยุทธ์ที่สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (Community empowerment) ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชนต่างๆ โดยชุมชนจะเป็นแกนนำหรือแกนหลัก ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในลักษณะของการสร้างทีมงาน (Management team) ที่มา

¹ พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์,ความรู้เบื้องต้นการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์และตำรวจรับใช้ชุมชน.

จากหลายภาคหลายส่วนของชุมชนนั้นๆ เช่น จากตัวแทนของกรรมการชุมชน ตัวแทนของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน ตัวแทนของกลุ่มธุรกิจ กลุ่มเจ้าหน้าที่ อบต. อบจ. เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง วางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ (มาตรา 87 (2)) ดังนั้นตำรวจชุมชน (Community policing) ในความหมายใหม่คือองค์กรของชุมชนที่จัดตั้งเพื่อวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมภายในชุมชนโดยเข้าทำงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วน คือทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ไปด้วยกัน ไม่ใช่เป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียวซึ่งนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนได้เป็นอย่างดีแต่จากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ในปัจจุบันตำรวจชุมชนได้มีการดำเนินการจัดตั้งมีรูปแบบที่หลากหลายตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการของแต่ละหน่วยงานและมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น ตำรวจบ้าน ตำรวจอาสาอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาวิเคราะห์ยุคิทธิธรรมชุมชนในรูปแบบของตำรวจชุมชน ว่ามีลักษณะและแนวทางที่จะพัฒนาให้เหมาะสมกับสังคมไทยในการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน หรือบรรเทาปัญหาพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นศึกษายุคิทธิธรรมชุมชนในรูปแบบตำรวจชุมชนเพื่อเป็นการป้องกันและลดปริมาณคดีทางด้านอาชญากรรม และเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริง

2. ปัญหาการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นปัญหาการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎียุคิทธิธรรมชุมชนที่เกี่ยวกับตำรวจชุมชน ในการป้องกันอาชญากรรมมีอย่างไร
2. ต้องการทราบปัญหาอุปสรรค รูปแบบและระเบียบเกี่ยวกับการจัดตั้งตำรวจชุมชนที่ถูกต้องนั้นมีอย่างไร
3. เปรียบเทียบรูปแบบตำรวจชุมชนของไทยกับต่างประเทศ ว่าความแตกต่างกันอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎียุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวกับตำรวจชุมชน (Community policing) ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน ในการป้องกันอาชญากรรม
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค บทบาท ภารกิจ และสถานะของตำรวจชุมชนในท้องที่ อ. บางไทร
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบวิธีการตำรวจชุมชน (Community policing) ของไทยกับต่างประเทศ

4. ขอบเขตของการศึกษา

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเชิงเอกสาร เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนทั้งแนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมตามแนวคิดทางสังคมวิทยาอาชญากรรมระเบียบต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เกี่ยวข้อง และเปรียบเทียบตัวแบบตำรวจชุมชนจากต่างประเทศ

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาภาคสนามในท้องที่ อ.บางไทร จ. อโยธยา โดยสุ่มตัวอย่างจากชุมชนต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากตัวแทน ด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในเรื่อง ยุติธรรมชุมชน ศึกษาตำรวจชุมชนกับการป้องกันอาชญากรรมชุมชนบางไทร ผู้ศึกษาเล็งเห็นว่าเมื่อได้ทำการศึกษาอย่างละเอียดแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการได้แก่

1. ได้ทราบถึงแนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม ตลอดจนระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบตำรวจชุมชนที่มีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการป้องกันอาชญากรรม ได้ดียิ่งขึ้น
2. ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาท ภารกิจ และสถานะของตำรวจชุมชน
3. ได้ทราบแนวทางเพื่อนำไปสู่การเสนอแก้ไขกฎหมาย และปรับปรุงระบบโครงสร้าง การบริหารจัดการเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนให้มีเอกภาพต่อไป

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง กิจกรรมหรือภารกิจต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะขจัดอาชญากรรม และประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่น ๆ ของสังคมในการป้องกันอาชญากรรมทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งการป้องกันอาชญากรรมได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การป้องกันอาชญากรรมก่อนที่จะมีการกระทำความผิด และการป้องกันภายหลังการกระทำความผิดเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ

6.2 ยุติธรรมชุมชน (Community justice) หมายถึง การป้องกันอาชญากรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในรูปแบบต่างๆ ในความรับผิดชอบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหน่วยใดหน่วยหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันหรือในกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน

6.3 ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ หรือตำรวจรับใช้ชุมชน หมายถึง “หลักการการทำงานของตำรวจ ซึ่งส่งเสริม สนับสนุน แก่ต้นเหตุ เพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของชุมชน โดยเทคนิคการแก้ต้นเหตุปัญหา ด้วยความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชน²

6.4 ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีศักยภาพต่อการชักนำความคิด ความเห็นของชุมชนไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยประธานชุมชน กรรมการชุมชนและผู้นำกลุ่มในรูปแบบอื่นๆที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในชุมชนในเขตตำบลบางไทร

6.5 ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนทางสังคมที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกัน อยู่ในละแวกเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าตนเองอาศัยอยู่ในกลุ่มคนนั้น ๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง ชุมชนทั้งหมดในเขต ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

6.6 ประชาชน หมายถึง หน่วยสมาชิกที่อยู่ในสังคม ในที่นี้หมายถึงสมาชิกที่อยู่ในชุมชนต่างๆในเขต ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

² อ้างในพงศัตถ์พัฒน ญาพานธุ์, อ้างแล้ว. หน้า 20

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องยุทธธรรมชุมชน : ศึกษาตำรวจชุมชนกับการป้องกันอาชญากรรมชุมชน บางไทร เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศและทรัพย์สินของผู้นำชุมชนอำเภอบางไทร ครั้งนี้นั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องนี้ให้สำเร็จตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้โดยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาอันประกอบด้วย

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและชุมชน
3. แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
4. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชน

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน

1.1 ความหมายและลักษณะของการมีส่วนร่วม¹

การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน Community Leader Participation เป็นยุทธวิธีที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชนให้ได้ผลนั้นมีปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนในการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและรู้ปัญหาของชุมชนได้ดีกว่าผู้อื่นด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ด้วย

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งที่เหมือนกันและใกล้เคียงกันกล่าวคือ การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม

¹ สรุปรจาก ปรีชา สวาม่วง, การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในเขตอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553,

เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงกระบวนการที่ทำให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยการร่วมคิดร่วมลงมือปฏิบัติร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติกล่าวคือจะต้องเป็นความเห็นพ้องที่มีมากจนเกิดเป็นความคิดริเริ่มโครงการนั้นเหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

การมีส่วนร่วมของหมายถึงกระบวนการรัฐการส่งเสริมการชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคลกลุ่มคนชมรมสมาคมมูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นตัวของตัวเอง

1.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

รูปแบบและวิธีการของการมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้ “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างเข้มแข็งของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์ความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง”

สามารถจำแนกการเข้ามามีส่วนออกเป็นได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นกำหนดความต้องการ
- 2) ขั้นวางแผนการดำเนินงาน
- 3) ขั้นตัดสินใจ
- 4) ขั้นดำเนินการ
- 5) ขั้นติดตามผล

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและชุมชน

ในการนำเสนองานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายของรัฐแนวทางการวิเคราะห์และรูปแบบของความสัมพันธ์ในรูปแบบระหว่างรัฐกับสังคมซึ่งมีรายละเอียดที่จะนำเสนอเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้²

2.1 ความหมายของรัฐ

ความหมายของรัฐสามารถสรุปตามแนวคิดของนักวิชาการได้ 4 แนวทางด้วยกันคือ

- 1) รัฐในฐานะที่เป็นรัฐบาล (The State as Government) หมายถึงกลุ่มบุคคลที่ดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในการตัดสินใจทางการเมือง
- 2) รัฐในฐานะที่เป็นระบบราชการหรือเครื่องมือในการบริหารที่เป็นปีกแผ่นและเป็นระเบียบทางกฎหมายที่มีความเป็นสถาบัน (The State as Public Bureaucracy)
- 3) รัฐในฐานะที่เป็นชนชั้นปกครอง (The State as Ruling Class)
- 4) รัฐในฐานะที่เป็นโครงสร้างทางอุดมการณ์ (The State as Normative Order)

ความหมายของรัฐอีกแนวคิดหนึ่งหมายถึง 1)องค์กรที่รวมศูนย์การทำหน้าที่และโครงสร้างไว้เพื่อที่จะปฏิบัติการได้ทั่วทุกด้านซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นเรื่องอำนาจอธิปไตยและรัฐอธิปไตย (Serve reign State) ว่ารัฐมีฐานะสูงกว่าองค์กรอื่นๆ ในสังคมอำนาจของรัฐเป็นอำนาจตามกฎหมายแนวคิดนี้จึงเชื่อมโยงรัฐกับกฎหมายกับระบบราชการและกับรัฐบาล 2)รัฐในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งหมายถึงการที่รัฐมีอิสระในการดำเนินกิจการต่างๆกับรัฐอื่นๆแนวคิดนี้ก็อาศัยแนวคิดเดิมเรื่องอำนาจอธิปไตยอีกเช่นเดียวกันหากรัฐมีอิสระในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศสูงก็จะมี “ความเป็นรัฐ” สูงแนวคิดนี้ใช้ประโยชน์

² เรื่องเดียวกันอ้างแล้ว, หน้า 16 – 19

ในการวิเคราะห์ลักษณะสองด้านของรัฐได้คือด้านหนึ่งรัฐเป็นหน่วยอำนาจอธิปไตยในความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายในสังคมอีกด้านหนึ่งรัฐเป็นหน่วยในความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกสังคม 3) รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวแนวคิดนี้ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนหนึ่งที่เป็นเรื่องของรัฐกับส่วนที่เป็นเรื่องของเอกชนเช่นระบบการศึกษาของรัฐกับระบบการศึกษาของเอกชน รัฐวิสาหกิจและภาครัฐบาลกับอุตสาหกรรมของภาคเอกชน เป็นต้น 4) รัฐในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งแนวคิดนี้ใช้ในการศึกษาวิวัฒนาการของรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาติว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

ความหมายของรัฐ ประกอบด้วยองค์กรที่มีเอกภาพหรือมีเพียงรูปเดียวแต่ควรแยกระหว่างกลไกที่ทำหน้าที่ปราบปราม (ตำรวจ) และกลไกที่ทำหน้าที่ด้านอุดมการณ์ (พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน) ตามความเห็นนี้เป็นการให้คำจำกัดความรัฐโดยพิจารณาจากการทำหน้าที่ด้านต่างๆ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของชนชั้นปกครอง Althusser จึงแยกความแตกต่างเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์รัฐว่าอำนาจรัฐ (State Power) นั้นเป็นอย่างหนึ่งและกลไกของรัฐ (State Apparatus) ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งอำนาจรัฐเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับพลังทางสังคมอื่นๆซึ่งรูปธรรมในการแสดงออกของพลังอำนาจรัฐก็คือนโยบายและการกระทำต่างๆซึ่งจะต้องมีกลไกมารองรับเอานโยบายไปปฏิบัติกลไกนี้ก็คือระบบราชการซึ่งจะทำหน้าที่ด้านการปราบปรามเช่นทหาร ตำรวจ ศาล และด้านอุดมการณ์ เช่น ศาสนา ศึกษา กฎหมาย การเมือง เป็นต้น

ความหมายของรัฐว่ารัฐได้แก่องค์กรที่ทำหน้าที่ปกป้องและสืบทอดโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิตหน้าที่เหล่านี้เป็นหน้าที่จำเป็นเพราะระบบทุนนิยมนั้นไม่สามารถจะดำเนินการปกป้องและสืบทอดระบบอัตโนมัติได้ซึ่งหมายความว่ารัฐทำหน้าที่แทนสังคมและเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ร่วมในสังคมและมีความจำเป็นเนื่องจากสังคมไม่สามารถจะสืบทอดระบบของสังคมโดยการกระทำของสมาชิกที่อยู่แยกกันและดำเนินกิจกรรมต่างๆอย่างกระจัดกระจายกันทั่วไปได้เราเห็นได้ว่าการแข่งขันในระบบทุนนิยมนี้มีสภาพอนาธิปไตย หากขาดพลังที่เหนือกว่ามาควบคุมแล้วในที่สุดการแข่งขันนั้นก็ทำลายระบบโดยส่วนรวมจึงต้องมีพลังมาทำหน้าที่กดดันให้เกิดความร่วมมือกันเพื่อความอยู่รอดของระบบ

2.2 เกณฑ์ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530: 56) ได้เสนอรูปแบบไว้ 3 รูปแบบคือรัฐล้อมสังคม สังคมล้อมรัฐและสังคมร่วมรัฐโดยถือเกณฑ์ต่อไปนี้ในการกำหนดความสัมพันธ์

1) โครงสร้างของรัฐและสังคมเป็นอย่างไรรัฐมีภารกิจด้านใดบ้างภารกิจใดเป็นด้านหลักภารกิจใดเป็นด้านรองในเวลาใดสมัยใดและได้รับทรัพยากร (ทั้งด้านวัตถุและกำลังคน) มากที่สุด

2) โครงสร้างของรัฐกับโครงสร้างของสังคมโดยเฉพาะโครงสร้างของเศรษฐกิจนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไรโครงสร้างใดมีน้ำหนักในการกำหนดลักษณะบทบาทหน้าที่และการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอีกโครงสร้างหนึ่งมากกว่ากันและต่างได้รับผลจากพลังภายนอกสังคมอย่างไรบ้าง

3) ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมถูกผลักดันโดยปัจจัยใดจะเป็น “การต่อสู้ทางชนชั้น” จากความพยายามของรัฐในการเข้ามาแทรกแซงทางสังคมและจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอันหลากหลายที่รวมทั้งชนชั้นของกลุ่มอื่นๆ

(1) รัฐล้อมสังคมในรายละเอียดของการมีปฏิสัมพันธ์แบบรัฐล้อมสังคมนั้นจะมีลักษณะเด่นอยู่ในตัวเอง 4 ประการที่สังคมยังไม่มีหรือมีแต่ก็ยังไม่เป็นระบบกล่าวคือ

1. ศูนย์อำนาจมีเหตุผลของการดำรงอยู่ชัดเจนและมีไตรภาคแห่งเหตุผลที่จะดำรงอยู่อย่างถาวรกล่าวคือมีความปรารถนาที่จะสืบทอดเหตุผลแห่งการดำรงอยู่นั้น

2. มีศูนย์รวมอำนาจที่เข้มข้นและชัดเจนทั้งอำนาจทางสังคม – วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจและทางการเมือง

3. อย่างน้อยศูนย์อำนาจนั้นมีอาณาบริเวณที่จะต้องปกป้องอย่างชัดเจน แม้ว่าอาณาบริเวณที่เป็น “ขอบวง” แห่งอิทธิพลและอำนาจทางสังคม – วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจและทางการเมืองการทหารจะไม่แน่นอน

4. ศูนย์อำนาจมีกลไกทั้งทางด้านกำลังบังคับและอุดมการณ์ที่ชัดเจนมีการจัดตั้งที่เป็นระบบมีการแสวงหาทรัพยากรเข้ามาหล่อเลี้ยงกลไกนั้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

(2) สังคมล้อมรัฐในรายละเอียดของการมีปฏิสัมพันธ์แบบสังคมล้อมรัฐนั้นจะมองเห็นว่ากลไกอำนาจรัฐมิใช่กลไกที่มี “อำนาจเหนือสังคม” หากอยู่ภายใต้อำนาจของศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถกดดันให้รัฐเปลี่ยนแปลงเหตุผลและโครงสร้างดั้งเดิมให้เป็นเหตุผลและโครงสร้างที่เอื้ออำนวยต่อเป้าหมายและความต้องการของกลุ่มต่างๆในสังคมได้กรณีนี้จึงเรียกว่า “สังคมล้อมรัฐ” นั้นมิได้หมายความว่าสังคมในแง่ของประชาชนหรือกลุ่มของประชาชนทั้งหลายหมายถึงบางกลุ่มที่เป็นยุทธศาสตร์ (Strategic Group) อาจมี

ลักษณะทางชนชนหรือไม่เป็นชนชั้นก็ได้ อาจเป็นกลุ่มอาชีพกลุ่มเชื้อชาติภูมิภาคศาสนาภาษา ความคิด- ความเชื่อกลุ่มปัญญาชนนิสิตนักศึกษาก็ได้ “ลัทธิรัฐ” หมายถึงความสามารถที่จะต้านพลัง กดดันและแรงควบคุม – คุณค่าของกลไกอำนาจรัฐด้วยจึงจะสามารถใช้อิทธิพลและอำนาจ กำหนดให้อำนาจรัฐดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายอันหลากหลายของกลุ่มเหล่านี้ได้ การ ลัทธิรัฐ โดยพลังทางสังคมหมายถึงการที่กลุ่มยุทธศาสตร์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดหรือแนวร่วมพันธมิตร ของหลายกลุ่มสามารถใช้กลไกของรัฐไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมให้เป็นประโยชน์ต่อเป้าหมายของ ตนการใช้กลไกของรัฐในทางตรงได้แก่การที่กลุ่มยุทธศาสตร์สามารถกุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้ และมีสมรรถนะพอเพียงที่จะใช้ระบบราชการพลเรือนทหารเป็นเครื่องมือของตนได้มิใช่ตกเป็น เครื่องมือของกลไกรัฐ

โดยสรุปแล้ว “สังคมลัทธิรัฐ” จะทำให้รัฐและกลไกของรัฐเป็นกลางหรือ เป็นเครื่องมือของสังคมมากกว่าที่รัฐและกลไกของรัฐจะเป็นฝ่ายริเริ่มและกระทำการทั้งนี้มิได้ หมายความว่ารัฐและกลไกของรัฐจะไม่มีบทบาทเสียเลยที่เดียวหากมีบทบาทหลักในความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับสังคม

(3) สังคมร่วมรัฐสภาพการณ์ภายหลังที่สังคมพัฒนาไปยังอีกระดับหนึ่งแล้วคือ ภายหลังจากที่ได้มีกลุ่มยุทธศาสตร์เกิดขึ้นภายในสังคมและผ่านสภาพ “สังคมลัทธิรัฐ” ไปแล้วปัญหาที่ เกิดขึ้นก็คือพหุประชาธิปไตย (Polyarchy) ที่เป็นกลุ่มยุทธศาสตร์มีอำนาจมากขึ้นได้ก่อให้เกิด ปัญหาต่อระบอบประชาธิปไตยปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การเรียกร้องจากกลุ่มยุทธศาสตร์และ ประชาชนผู้ด้อยพลังอำนาจและอิทธิพลได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการกับปัญหาความไม่เป็น ธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรและสภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตมากขึ้นรัฐจึงเข้ามาแทรกแซงสังคมมากขึ้นอย่างไรก็ดีถ้าพิจารณาในด้าน โครงสร้างและกิจกรรมแล้วแตกต่างไปจากการแทรกแซงของรัฐในตัวเองรัฐลัทธิสังคม” เพราะ ในตัวเองแรกนั้นสังคมไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มยุทธศาสตร์และมีการพัฒนาทางด้านสังคมเศรษฐกิจ ในระดับต่ำในตัวเอง “สังคมร่วมรัฐ” นี้สังคมได้มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนมีกิจกรรมและ กระบวนการตลอดจนกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆมากมายเป็นสังคมที่มีความเจริญทาง อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีสูงเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับระบบโลกและภูมิภาคจากการศึกษาถึง รายละเอียดต่างๆของทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและชุมชนที่ปรากฏดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องที่ เกี่ยวกับความหมายของรัฐรูปแบบของรัฐตลอดจนถึงรายละเอียดในด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง รัฐและสังคมในรูปแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของรัฐลัทธิสังคมสังคมลัทธิรัฐและสังคมร่วมรัฐซึ่ง เห็นว่าท้ายที่สุดแล้วเมื่อประเทศชาติได้ผ่านการพัฒนามาถึงระดับที่ทัดเทียมกับนานาประเทศแล้ว สามารถที่จะสรุปได้ว่ารัฐและสังคมนั้นจำเป็นที่จะต้องร่วมพัฒนาไปด้วยกันก็จะต้องมีการถือ

และมีการควบคุมซึ่งกันและกันจึงจะทำให้เกิดความสมดุลเป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในประเทศชาติได้และถ้าเรามองมาในระดับของจังหวัดอำเภอตำบลและหมู่บ้านจะเห็นได้ว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐคือหน่วยงานราชการต่างๆกับสังคมหรือกลุ่มประชาชนที่เป็นประชากรในตำบลและหมู่บ้านต่างๆซึ่งถือได้ว่าเป็นฐานล่างของประเทศก็จำเป็นที่จะต้องเอื้อต่อกันที่จะทำให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆตลอดจนเกิดการพัฒนาในด้านต่างๆในระดับหมู่บ้านและตำบลซึ่งถือสังคมในระดับเบื้องต้นของประเทศ

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐและชุมชนมาใช้ประกอบเป็นแนวทางการวิจัยในครั้งนี้

3. แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ³

3.1 ความเป็นมาของการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ด้วยเหตุที่พบว่าในขณะนี้ได้มีแนวโน้มในการเกิดอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะความผิดที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับชีวิตร่างกายเพศและทรัพย์สินได้เกิดขึ้นและสร้างความเสียหายกับประชาชนเป็นจำนวนมากทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความตระหนักในปัญหาและพยายามที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ได้ผลซึ่งในอดีตที่ผ่านมาทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ดำเนินการใช้มาตรการในการปราบปรามนำหน้ามาตลอดแต่ปรากฏว่าไม่สามารถที่ป้องกันและแก้ไข

ปัญหาอาชญากรรมให้อยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้ตั้งนั้นเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมาทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้มีแนวความคิดที่จะแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนโดยยึดหลักการใช้งานป้องกันนำหน้าการปราบปรามจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนองค์กรและหน่วยงานต่างๆที่อยู่ในพื้นที่มาร่วมกันคิดและร่วมกันทำสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้จัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมาเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับกิจการที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยหน่วยงานนี้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านชุมชนสัมพันธ์และมวลชนสัมพันธ์ โดยเฉพาะไม่มีหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมแต่อย่างใดมีการแยกปฏิบัติกันระหว่างงานกันระหว่างตำรวจภูธรนครบาลและตำรวจตระเวนชายแดนโดยตำรวจภูธรนครบาลรับผิดชอบงานด้านตำรวจชุมชนสัมพันธ์ส่วนตำรวจตระเวนชายแดนรับผิดชอบงานด้านตำรวจมวลชนสัมพันธ์ซึ่งมี

³ เรื่องเดียวกันอ้างแล้ว, หน้า 20 – 23

พื้นที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงริมชายแดนทั้งหมดซึ่งการดำเนินงานตามโครงการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้เริ่มดำเนินในช่วงแรกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมานั้นมีที่มาภายใต้แผนหลักคือ

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 -2534)
2. แผนกรมตำรวจแม่บทฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530 - 2534) ต่อมาเมื่อได้มีการพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นลำดับและมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมเศรษฐกิจการเมืองเทคโนโลยีและด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆรวมทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองก็ได้มีการพัฒนาตนเองโดยมีการปรับโครงสร้างใหม่ตั้งแต่วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้มอบหมายให้หน่วยงานซึ่งตั้งขึ้นมาใหม่คือกองพัฒนาการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมทำหน้าที่ควบคุมดูแลงานด้านตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์โดยให้หาวิธีพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศชาติกองพัฒนาการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมจึงได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแนวทางการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนและมวลชนละสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นโดยอาศัยแผนงานกฎหมายระเบียบปฏิบัติและนโยบายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)
4. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณชินวัตรแถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 ข้อ 7 นโยบายส่วนเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาคม
5. แผนสำนักงานตำรวจแห่งชาติแม่บทฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545- 2549) บทที่ 2 แผนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินข้อ 3 แผนงานแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน
6. ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กำหนดพันธะกิจในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม)

3.2 แนวทางการดำเนินงานตามโครงการพัฒนางานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำหรับแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนางานตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามที่กองพัฒนาการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมได้ทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในปัจจุบันนั้นได้ใช้นโยบายกฎหมายระเบียบปฏิบัติและแผนหลักซึ่งมีรายละเอียดที่จะกล่าวถึงเป็นกรอบในการดำเนินงานดังนี้

1. พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตำรวจเพื่อร่วมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญารักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละพื้นที่

2. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หมวด 2 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนมาตรา 7 การบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหมายถึงการปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนความสงบและความปลอดภัยของสังคมส่วนรวมตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศ

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ส่วนที่ 3 การเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็งบทที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนไทยทุกคนให้มีคุณภาพมีสุขภาพแข็งแรงเป็นคนเก่งคนดีมีระเบียบวินัยรู้หน้าที่มีความซื่อสัตย์สุจริตรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกทางสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบันทางครอบครัวองค์กรทางศาสนาองค์กรส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนสื่อมวลชนและประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพลังทางปัญญาศีลธรรมและวัฒนธรรมของคนไทยรวมทั้งพัฒนาการบริหารจัดการหลักประกันทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมประชาชนทุกคนและพัฒนาระบบโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและพึ่งตนเองได้ตลอดจนเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนากลไกที่ทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด

4. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพันตำรวจโททักษิณชินวัตรแถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548 ข้อ 7 นโยบายส่วนเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมรัฐบาลจะส่งเสริมสนับสนุนการทำงานขององค์กรอิสระต่างๆตามรัฐธรรมนูญส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ท้องถิ่นกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและสามารถตัดสินใจในกิจกรรมของท้องถิ่นได้และส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนที่สร้างสรรค์และกระบวนการประชาสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

5. แผนสำนักงานตำรวจแห่งชาติแม่บทฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545 – 2549) บทที่ 2 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินข้อ 3 แผนงานแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนกำหนดให้

3.3 งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ที่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและอาชญากรรมพิเศษให้พัฒนาระบบการบริหารจัดการและวิธีการปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่เพื่อเป็นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

3.4 งานส่งเสริมเผยแพร่ความรู้และแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3.4.1 ขยายขอบเขตเป้าหมายของงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด

3.4.2 จัดทำสื่อโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์เอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของงานตำรวจและของตนเองในการช่วยเหลือและดูแลสังคมร่วมกัน

3.4.3 สนับสนุนองค์กรเอกชนและประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยรวมทั้งให้รู้จักการป้องกันตนเองในขั้นต้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือทางราชการอีกส่วนหนึ่ง

3.5 ยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดพันธกิจในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมโดยส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและในยุทธศาสตร์การควบคุมอาชญากรรมให้อยู่ในระดับที่ไม่กระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขของประชาชนกำหนดให้มีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของชุมชนหรือของหมู่บ้านตนเอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชน

4.1 ชุมชนมองความยุติธรรมทางอาญาอย่างไร⁴

ประเทศไทยที่ใช้นโยบายควบคุมอาชญากรรมแบบสุดโต่ง มุ่งควบคุมอาชญากรรมโดยไม่ใส่ใจในการพัฒนา “คุณภาพชีวิตของชุมชน” ซึ่งถือว่าเป็น “ความยุติธรรมทางสังคม” ที่สำคัญที่คู่ขนานกับ “ความยุติธรรมทางอาญา” โดยถือว่ารัฐเท่านั้นเป็นมืออาชีพ ในท้ายที่สุดประเทศนั้นก็ จะไม่สามารถจัดการกับปัญหาอาชญากรรมใดๆ และไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิต

⁴ วีระกิตต์ ชาญปริพจน์ และคณะ ,การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนคลองจรเข้ขึ้น้อย ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา,กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2551, หน้า 7 – 15

และความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้ ดังเช่น เกิดกระแสเรียกร้องและกระแสกดดันต่อประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรงในช่วง พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา โดยรัฐต่าง ๆ ในประเทศนี้ ได้พยายามปรับนโยบายหลายรูปแบบเช่นเปลี่ยนมาใช้นโยบายปราบอาชญากรรมอย่างรุนแรง แต่สุดท้ายก็ยิ่งล้มเหลว จนเมื่อมีการหันมาให้ความสำคัญกับ “กระบวนการที่ชนกรมีส่วนร่วมของชุมชน” (Community Participation Paradigm) ในรูปแบบ “ยุติธรรมชุมชน” (Community Justice) โดยให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐและของกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น จึงเริ่มทำให้กระแสกดดันต่อรัฐลดลงและที่สำคัญอย่างยิ่งคือเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความร่วมมือจากภาคประชาชนเพิ่มสูงมากขึ้น ภาพขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เคยเป็นภาพลบก็กลายเป็นบวกอาชญากรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดแจ้งเบาะแสก็มีการแจ้งเบาะแสเพิ่มมากขึ้นทำให้การอำนวยความยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนทำให้อาชญากรรมลดลงอย่างเป็นรูปธรรม

ความเคลื่อนไหวของ “กระบวนการที่ชนกรมีส่วนร่วมของชุมชน” ในประเทศไทย เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ประสบการณ์ใหม่ที่ทุกภาคส่วนล้วนให้ความสนใจในกระบวนการที่ชนกรมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนา “ความยุติธรรมทางสังคม” ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากการรณรงค์เกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างยาวนาน จนกลายเป็นบทบัญญัติสำคัญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งเรียกกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ในช่วงการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวภาคประชาชนใน “ระดับรากหญ้า” ให้ความสนใจมากที่จะเข้าร่วมในกระบวนการบริหารประเทศ ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติหลายข้อที่ทำให้ปรัชญาของรัฐธรรมนูญฉบับนั้นเปลี่ยนจาก “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (Representative Democracy) เป็น “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Democracy) รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้วางหลักการพื้นฐานในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้หลายประการจากระบบราชการแบบดั้งเดิมที่เป็นต้นตอของการละเมิดสิทธิในทางการเมืองและการทุจริตคอร์รัปชัน มาเป็นระบบการปกครองที่ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจในอนาคตของตนเอง และยังได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการและระบบยุติธรรมซึ่งต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล การละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยภาครัฐ ส่งเสริมความเป็นอิสระของศาล และสร้างกลไกเพื่อให้กระบวนการบริหารงานราชการมีความโปร่งใส ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นและแก่ชุมชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การแก้ปัญหาอาชญากรรมของรัฐ ไม่ใช่เพียงแค่ “การใช้อำนาจควบคุม” อย่างเดียว การแก้ปัญหาอาชญากรรมที่แท้จริงคือ “การสร้างสังคมที่เป็นธรรม” เพราะสังคมที่ไม่เป็นธรรมเป็น “สาเหตุสำคัญ” ของการเกิดอาชญากรรม การสร้างสังคมให้เป็นธรรมและยุติธรรมจึงเป็นการแก้ปัญหา และการป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่ต้นเหตุนั่นเอง มาตรการสำคัญๆ

ในการสร้าง “สังคมให้เป็นธรรม” เช่น การให้การศึกษา การนันทนาการ การหางาน และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งสำหรับเด็กๆ มาตรการเหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อการควบคุมอาชญากรรม การสร้างสังคมที่เป็นธรรมยังยอมรับในหลักการให้ความช่วยเหลือและการสงเคราะห์แก่ผู้ใหญ่และเด็กที่กระทำผิด และหลักการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน “ทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และชนชั้น”) จึงต้องย้ำเสมอว่า: “ระบบยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพจะต้องพัฒนาทั้ง “ความยุติธรรมทางอาญา” และ “ความยุติธรรมทางสังคม” ไปพร้อมๆ กัน

ดังนั้น เราจึงต้องปรับปรุง “ความยุติธรรมทางอาญา” ให้สามารถทำงานได้อย่าง “ยุติธรรม” “เป็นธรรม” และ “ปกป้องสิทธิและเสรีภาพ” นอกจากนี้ยังจะต้องปรับปรุง “ระบบสังคม” โดยใช้นโยบายพัฒนา “ความยุติธรรมทางสังคม” เพื่อสร้างเงื่อนไขต่างๆ ที่จะทำให้ระบบยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิมสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น และต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนั้นอยู่ที่ปัญหา “ความไม่เป็นระบบ” ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ทำให้ขาดความร่วมมือและการประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ของระบบยุติธรรมทางอาญา ส่งผลทำให้หน่วยงานในระบบเกิดการแข่งขัน สร้างอาณาจักร ขาดการเรียนรู้อาชญากรรมอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับ “ผู้กระทำผิด” เน้นการ “ใช้อำนาจควบคุม” อาชญากรรมเป็นหลัก ผลสุดท้ายทำให้การบริหารงานยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาอาชญากรรมยังคงไม่ได้รับการแก้ไขและไม่ส่งผลดีใดๆ ต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน

4.2 เหตุออาชญากรรมมองความยุติธรรมทางอาญาอย่างไร

เหตุออาชญากรรม ถูกทอดทิ้งไว้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยตลอด เหตุออาชญากรรมไม่เคยได้รับความคุ้มครองจาก “ความยุติธรรมทางสังคม” มานานนับร้อยปี โดยรัฐแย่งเอาค่าชดเชยทดแทนที่ควรได้แก่เหตุออาชญากรรมไปเป็นค่าปรับเข้ารัฐโดยอ้างว่าความผิดที่กระทำต่อเหตุอเป็นความผิดต่อรัฐรัฐต้องมีค่าใช้จ่าย ต้องจ้างตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ดังนั้น เงินนั้นต้องให้แก่รัฐเพื่อเป็นค่าจัดการดังกล่าว หากเหตุอต้องการก็ให้ไปฟ้องทางแพ่งเอาเอง ช่างน่าสงสารเหตุออาชญากรรมที่ต้องตกเป็นเหตุอซ้ำแล้วซ้ำเล่า “ความยุติธรรมทางสังคม” สำหรับเหตุออาชญากรรมอยู่ที่ไหน ?

จนเมื่อเกิดกระแสความเคลื่อนไหวของยุติธรรมสมานฉันท์ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2545 มีการสัมมนาแห่งชาติว่าด้วยความยุติธรรมสมานฉันท์ ครั้งที่ 1 เพื่อนำเสนอความยุติธรรมสมานฉันท์แก่ชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางอาญาทั้งหลาย แนวคิดของการจัดสัมมนา ระดับชาติอย่างเป็นทางการเพื่อเปิดตัวแนวความคิดยุติธรรมสมานฉันท์ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ผู้เข้าฟังการเปิดตัวคือผู้นำในวงการศึกษากฎหมายและบุคคลในระดับสูงในสังคมไทย

ประธานการสัมมนาที่นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี และที่สำคัญอย่างยิ่งคือสมเด็จพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระธิดาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร การสัมมนานั้นมีการถ่ายทอดสดออกอากาศไปพร้อมๆ กันทั่วประเทศ แม้ว่าความยุติธรรมสมานฉันท์ จะได้รับการสนับสนุนด้วยดีแต่ในความเป็นจริงนั้นในการนำมาใช้ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่ายๆ เลย

ในความเห็นของ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ เชื่อว่ายุติธรรมสมานฉันท์จะเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ต่อการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมในกรณีของประเทศไทย และสามารถแก้ไขปัญหาใดๆ ในการบริหารงานยุติธรรม เป้าหมายสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมโดยยุติธรรมสมานฉันท์ คือการลดจำนวนผู้ต้องโทษในเรือนจำและลดการใช้กระบวนการยุติธรรมแบบทางการลง โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยกลวิธีที่จะสามารถทำให้ผู้กระทำผิด “ผูกพันตนเอง” ที่จะต้องรับผิดชอบชดใช้เยียวยาให้กับ “เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน” นอกจากนี้ ยุติธรรมสมานฉันท์ที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้คือ กระบวนการที่ต้องพึ่งพา “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเสริมพลังอำนาจให้กับสมาชิกแต่ละคนของชุมชนและในการจัดการกับอาชญากรรมและปัญหาความไร้ระเบียบอื่นๆ ในชุมชนที่โดยปกติได้รับการแก้ไขโดยภาครัฐแต่ฝ่ายเดียว”

การเดินตามนโยบาย “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” ความยุติธรรมสมานฉันท์ต้องเน้นการแก้ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาความยุติธรรมด้วยวิธีการ “ขยายหรือเปิดหน่วยงานหรือบทบาทที่หน่วยงานต่างๆ ในระบบยุติธรรมทางอาญาเคยทำมาและยึดถือว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของตนเท่านั้น” ให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำแทนในระดับท้องถิ่น ยุติธรรมสมานฉันท์ยังสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากการทำงานร่วมกันอย่างเป็นหุ้นส่วนในรูปแบบต่างๆ ระหว่างภาคเอกชน ภาครัฐ ชุมชนและประชาชนโดยทั่วไป

4.3 ผู้กระทำผิดมองความยุติธรรมทางอาญาอย่างไร

“ความยุติธรรมทางสังคม” ที่เริ่มเป็นกระแสคู่ขนานกับ “ความยุติธรรมทางอาญา” เหตุผลสืบเนื่องจากปัญหาที่เรือนจำมีจำนวนนักโทษที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักโทษส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยากไร้ สืบเนื่องจากศาลใช้โทษจำคุกมากเกินไปประกอบกับการระบาดของยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีน และรัฐมีนโยบายเอาจริงกับยาเสพติด ผลทำให้นักโทษส่วนใหญ่ต้องอยู่กันอย่างเบียดเสียดแออัด ทำให้เรือนจำต้องให้ความสำคัญกับ “ การควบคุม ” เป็นหลัก จึงไม่สามารถให้การบำบัดตามความจำเป็นและความต้องการของผู้ต้องโทษแต่ละคนได้ จนเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในเรือนจำหลายครั้ง ด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเองก็ยังคงเผชิญกับปัญหาคดีค้างเนื่องจากไม่มีมาตรการคัดกรอง เพื่อการหันเหคดี กว่าศาลจะมีคำพิพากษาในแต่ละคดีต้องใช้เวลามากกว่า 1 ปี ส่งผลกระทบต่อคนยากจนซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเรือนจำที่ไม่สามารถประกัน

ตัวเองออกไปได้ก็จะต้องถูกคุมขังระหว่างรอการพิจารณาพิพากษาเพราะความ “ไม่เท่าเทียมกัน” ในทางการเงิน เช่นเดียวกันกับกรณีของผู้ที่ถูก “กักขังแทนค่าปรับ” ที่ยากจนทั้งสองกรณี ผู้ถูกคุมขังไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูที่จำเป็นใด ๆ จึงเกิดความแตกต่างระหว่าง “คนรวยกับคนจน” ขึ้นมาทันที เป็นอุทาหรณ์สำหรับการมุ่งอำนาจ “ความยุติธรรมทางอาญา” แต่ไม่ได้คำนึงถึงหลัก “ความยุติธรรมทางสังคม”

ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2545 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็น โปรแกรมลดอุปสงค์ด้านยาเสพติดสำหรับผู้ติดยา/ผู้เสพยาเสพติดให้โทษ โดยเฉพาะยาบ้าซึ่งกำลังระบาดอย่างรุนแรงแทนฝิ่นและเฮโรอีนในขณะนั้น ที่ระบาดรุนแรงจนหมุ่คนทุกชนชั้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ส่วนใหญ่ต่าง “ยากจน” ต้องตกเป็น “เหยื่อของยาเสพติด” (Drug Victim) ในขณะเดียวกันยังถือว่าเป็น “ความผิดทางอาญา” กลายเป็นคนมีสองสถานะในคน ๆ เดียวกัน รัฐบาลไทยจึงจัดให้ปัญหาเสพติดเป็นวาระของชาติในลำดับต้น และทำให้การบำบัดฟื้นฟูตาม พรบ.ดังกล่าว เป็นการ “หันเหติดยาเสพติดให้โทษ” (Drug Diversion Programs) เป็นครั้งแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

กฎหมายนี้ต้องการให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดแทนการส่งไปฟ้องคดี และหากผู้นั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขการบำบัดและผลการบำบัดเป็นที่พอใจผู้นั้นก็จะได้รับการปลดปล่อยจากคดีนั้น โดยอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องซึ่งผู้นั้นยังจะได้รับความช่วยเหลือต่อเนื่องในชุมชนตามหลักการ “ความยุติธรรมทางสังคม” เพื่อให้สามารถคืนสู่ชุมชนได้อย่างพลเมืองดี และด้วยตระหนักถึงภาระการบำบัดและนโยบายของรัฐในการต่อสู้กับยาเสพติดในยุทธศาสตร์ด้านการลดอุปสงค์ว่าจะไม่มีความสำเร็จได้โดยหากขาด “กระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน” อย่างแท้จริง เพื่อเป็นหุ้นส่วนในการขจัดและลดปัจจัยเสี่ยง สร้างและเพิ่มความเข้มแข็งให้กับปัจจัยคุ้มครองในชุมชนเพื่อทำให้ชุมชนมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการคืนสู่ชุมชนเยี่ยงพลเมืองดีของผู้ผ่านการบำบัด ด้วยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในชุมชน ชุมชนจึงเป็นตัวแปรและเป็น “ห่วงโซ่สำคัญ” ต่อการป้องกัน การบำบัดรักษา รวมทั้งการปราบปรามและการควบคุมยาเสพติดอีกด้วย ยุทธศาสตร์หรือตัวแปรที่สำคัญต่อการเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืนจึงอยู่ที่ “กระบวนการทัศน์ชุมชน” (Community Paradigm)

4.4 ยุติธรรมชุมชนให้ “ความยุติธรรมทางสังคม” กับทุกฝ่าย

หากเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดั้งเดิมเป็นเสมือนต้นไม้กิ่งเทียบได้ตั้งต้นสนที่เติบโตสูงขึ้นไปในทางดิ่งมุ่งเฉพาะตั้งรับ (Reactive) ซึ่งจะทำงานเมื่อความผิดเกิดขึ้นแล้ว โดยยึดเอาผู้กระทำผิดเป็นศูนย์กลาง (Offender Focused) โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับการลงโทษ แต่การแก้ไขฟื้นฟูที่งานวิจัยรับรองว่าให้ผลต่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำได้ดีที่สุดกลับให้

ความสำคัญที่สุด ความเป็นต้นสนจึงไม่สามารถแผ่กิ่งก้านสาขาให้ความร่มเย็น และปกป้องคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมได้ ความเป็นต้นสนจึงทอดทิ้งเหยื่ออาชญากรรมให้หนาวสั่นอยู่ข้างๆ ลำต้น เพราะไร้กิ่งก้านและใบอันหนาที่บ่งจะเป็นร่มเงาและที่พิงพิง ความเป็นต้นสนจึงโอนไปเอนมาท่ามกลางพายุปรับภัยที่แผ่รังสีฟาดพินรุนแรง ที่ไม่รู้ว่าเมื่อใดที่ต้นสนนั้นจะโค่นลงมาทับจึงเต็มไปด้วยความระวังภัยแคลงใจตลอดเวลา ไม่มีความสุข แต่เมื่อหันไปมองที่ต้นไทรที่ยืนตระมืนอยู่เคียงข้าง ทันทึที่เพียงแค่มองก็ให้ความรู้สึกสบายเย็นตา เกิดความสงบเย็นแม้ยังไม่ได้เข้าไปอาศัยใต้ร่มเงายามแดดที่แผดกล้าหรือเมื่อยามฝนแรง ต้นไทรช่างมั่นคงไม่โยกคลอนแม้พายุจะรุนแรงเพียงใด ต้นไทรแผ่กิ่งก้านสาขาให้รัศมีครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างขวางตามอายุขัย และเมื่อเข้าไปอยู่ภายใต้ร่มเงาจะให้ความรู้สึกผ่อนคลายสงบเย็นทั้งๆ ที่ต้นไทรก็อยู่เฉย ๆ ได้ยินเสียงนกกร้องรู้สึกปลอดภัยที่อาจพลอยหลับได้อย่างง่ายดายต้นไทรเปรียบได้ดัง “ยูติธรรมชุมชนและยูติธรรมสมานฉันท์” ที่เอื้ออาทรเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนโดยจะไม่ยอมทอดทิ้งเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน แม้กระทั่งผู้กระทำผิดในวันอรุ่มเงา ที่สำคัญที่สุดยังมุ่งคุ้มครองสังคมและชุมชนจากอาชญากรรมด้วยการให้เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกระบวนการยูติธรรม ทั้งยังมุ่งแก้ไขเยียวยาให้ผู้กระทำผิดเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นพลเมืองดี สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างปกติสุข จึงเป็นกิ่งก้านที่แผ่ขยายออกไปจากเป้าประสงค์เดิมไปสู่ชุมชนและเหยื่ออาชญากรรมที่มีอยู่ทุกหย่อมหญ้า ต้นยูติธรรมชุมชนและยูติธรรมสมานฉันท์ เป็นต้นไม้ที่แผ่ฐานรากออกไปโดยรอบตามรัศมีของกิ่งก้าน เพื่อให้ความมั่นคงแก่กิ่งก้านและใบที่จะเป็นดอกผล และร่มเงาแก่นกกา และสัตว์น้อยใหญ่ที่ต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน

4.5 ยูติธรรมชุมชนคืออะไร

จากการศึกษาพบว่า ระบบยูติธรรมที่ขาดการหยั่งลึกถึงรากฐานชุมชนจะทำให้การควบคุมอาชญากรรมทุกรูปแบบกระทำได้อย่าง การที่ระบบยูติธรรมไม่ให้ความสำคัญกับชุมชนหรือชุมชนเข้าถึงระบบยูติธรรมได้ยากนั้น เนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่แยกกระบวนการยูติธรรมออกจากประชาสังคม โดยประชาสังคมมีหน้าที่สนองรับสิ่งที่กระบวนการยูติธรรมให้มาเท่านั้น ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบตามมาคือประชาชนมีบทบาทในการรักษาความสงบและปลอดภัยในสังคมน้อยลงหรือไม่มีเลย จึงผลักภาระในการรักษาความสงบและปลอดภัยไปให้เจ้าหน้าที่ คิดความบางประเภทเป็นเรื่องที่สามารถไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทได้ในชุมชน กลับไม่มีใครจัดการเพราะไม่ได้รับมอบหมาย และเข้าใจว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ผลักภาระไปให้กระบวนการยูติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งขาด เสียเงินทอง เสียเวลาทั้งของรัฐและ

ประชาชนเป็นจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือเจ้าหน้าที่ต้องรับภาระหนัก ทั้ง ๆ ที่จำนวนและความสามารถจำกัด การทำงานของเจ้าหน้าที่จึงมิได้ผลสมความต้องการทั้งของประชาชนและของเจ้าหน้าที่เอง

อันที่จริงแล้วยุทธธรรมชุมชนไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย แต่เป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมไทยมาแต่ดั้งเดิม ถึงขนาดมีกฎหมายรองรับเป็นหลักเป็นฐานชัดเจน เพียงแต่ในยุคสมัยแห่งการสร้าง “รัฐชาติ” สมัยใหม่ โดยเฉพาะในยุคที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมของโลกตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามอย่างตะวันตก ในด้านกฎหมายก็มีความจำเป็นต้องรับระบบกฎหมายของตะวันตกมาใช้ ภูมิปัญญาไทยในเรื่อง “ยุทธธรรมชุมชน” จึงถูกมองข้ามไป จนเมื่อกาลเวลาผ่านไประยะหนึ่งก็พบว่า ระบบกฎหมายและกระบวนการยุทธธรรมที่เอาอย่างตะวันตก และยังไม่สามารถหยั่งลึกถึงรากฐานชุมชนหรือสังคมระดับรากหญ้าของสังคมไทยนั้นมีปัญหา สังคมไทยจึงเริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับ “ยุทธธรรมชุมชน” มากขึ้น

การศึกษาในเชิงความหมาย หลักการ แนวคิด พบว่า “ยุทธธรรมชุมชน” หมายถึง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีส่งเสริมสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วนในการป้องกันควบคุมจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ลดและเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือกระทำผิด ตลอดจนรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนด้วยการฟื้นฟูระบบยุติธรรมเชิงจารีต และ/หรือพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้และเพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพ มีความสมานฉันท์ และมีกลไกการทำงานตามระบบยุติธรรมชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบยุติธรรมหลักผ่านการประสานงานของหน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากนิยามดังกล่าว “ยุทธธรรมชุมชน” จึงมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นกลไกเชิงระบบและโครงสร้างมีหน้าที่ในการรักษาคุณภาพด้านความยุติธรรมของชุมชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งปรากฏในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมรวมทั้งจัดการกับอาชญากรรมและการกระทำผิดที่มีลักษณะของการป้องกัน ควบคุมจัดระเบียบชุมชน ให้ความรู้ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ประสานงานหรือยุติความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทโดยรูปแบบจารีตประเพณี รูปแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบขนบธรรมเนียมท้องถิ่น หรือรูปแบบต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนเยียวยาสมานฉันท์ความรุนแรงอันเกิดจากอาชญากรรมและรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน

กล่าวโดยสรุป “ยุติธรรมชุมชน” เป็นยุทธศาสตร์เชิงปฏิบัติการในรูปของ มาตรการหรือวิธีการหรือกระบวนการที่กระทำในชุมชนระดับรากหญ้า โดยมีชุมชนเป็น องค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วน และมีภารกิจหลัก ๆ คือ การป้องกันและ ควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบของชุมชน (Crime Control and Crime Prevention) แก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ Restorative Justice and Conflict Management) เยียวยาความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม (Community and Victim Empowerment) และส่งคืนผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชน (Reintegration) ทั้งนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการมี ลักษณะเชิงรุกมากกว่าตั้งรับปัญหาที่ปลายทาง โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างพลังความเข้มแข็ง ให้ชุมชน รักษาความปลอดภัยอันวยความยุติธรรมระดับชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในชุมชน

เป้าหมายของยุติธรรมชุมชน มี 2 ระดับคือ ระดับประชาชน รู้สึกมั่นคงปลอดภัย และเข้าถึงความยุติธรรม หมายถึง ผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายเฉพาะ โดยพิจารณาที่ประชาชนใน ชุมชนในด้าน (1) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ในชุมชน รวมถึงความรู้สึก หวาดกลัวอาชญากรรมของประชาชนกลุ่มเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (2) ความรู้สึก ว่า เข้าถึง/ได้รับความยุติธรรม และ (3) ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเมื่อมีการดำเนินกิจกรรม ยุติธรรมชุมชน อันเป็นความรู้สึกพึงพอใจเฉพาะบุคคล และระดับชุมชน พิจารณาจากชุมชนใน ด้านมีศักยภาพและความสมานฉันท์ โดยพิจารณาจากชุมชนว่ามีความสามารถในการพัฒนาระบบ ยุติธรรมชุมชน โดยสามารถระดมพลและใช้ทรัพยากรมาบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมี ประสิทธิภาพ รวมทั้งมีขีดความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาของตนเองได้เพิ่มขึ้น อันนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ “ความสมานฉันท์ของชุมชน”

4.6 กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วย

4.6.1 กิจกรรมเชิงรุก ได้แก่ การป้องกันในรูปแบบต่างๆ ก่อนที่จะเกิด อาชญากรรมเช่น การเฝ้าระวังอาชญากรรมในชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการ กระทำผิดในชุมชน การศึกษาค้นหาความต้องการของชุมชน เป็นต้น

4.6.2 กิจกรรมเชิงรับ ได้แก่ กิจกรรมใด ๆ ภายหลังจากที่เกิดอาชญากรรมแล้ว เช่น การระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง การสงเคราะห์ช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม การเตรียมการก่อน ปล่อยเพื่อรับคืนผู้กระทำผิดจากเรือนจำสู่ชุมชน การควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิด การช่วยเหลือสงเคราะห์ในการปรับตัวเข้ากับชุมชนการจัดให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสาธารณะ เป็นต้นชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไร? จึงจะเรียกว่าเกิดยุติธรรมชุมชนขึ้นแล้ว

เพียงประชาชนแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเบาะแสของอาชญากรรมเท่านั้น ยังไม่ถือว่า ยุติธรรมชุมชนเกิดแล้ว การแจ้งเบาะแสเป็นการทำหน้าที่ของพลเมืองดีเป็นการกระทำฝ่ายเดียวที่รัฐเป็นผู้ได้ประโยชน์แม้ผู้แจ้งจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหากมีการจับกุมอาชญากรรมตามที่แจ้งไปได้อย่างรวดเร็วในแง่ของความสงบเรียบร้อยก็ตาม การที่ประชาชนจะแจ้งเบาะแสอาชญากรรมให้กับรัฐนั้นประชาชนผู้นั้นต้องมีจิตสาธารณะและที่สำคัญที่สุดประชาชนนั้นต้อง

- 1) ใ้วางใจรัฐหากว่าแจ้งแล้วตนจะไม่ได้รับผลร้ายจากการแจ้ง หรือจะต้องมีการดำเนินการจับกุมทันทีอย่างจริงจัง เป็นต้น แต่หากการแจ้งเบาะแสนั้นเกิดจากการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนโดยภาครัฐก็ถือว่ายุติธรรมชุมชนเริ่มเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งหากอยากจะรู้ว่ายุติธรรมชุมชนเกิดขึ้นแล้วหรือไม่
- 2) เน้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหา
- 3) เน้นการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ
- 4) มีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน
- 5) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

1) ยุติธรรมชุมชนเน้นการปฏิบัติการในพื้นที่

แม้คำว่า“ชุมชน” จะมีผู้ให้คำจำกัดความหรือให้ความหมายไว้

หลากหลายแตกต่างกัน เช่นชุมชนของผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกันในสิ่งที่กลุ่มของตนสนใจ แต่ยุติธรรมชุมชนกลับเน้นปฏิบัติการในระดับพื้นที่ตามเขตภูมิศาสตร์ โดยมีเหตุผลดังนี้

ประการแรก เพราะยุติธรรมชุมชนมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มีขอบเขตของพื้นที่แน่นอนในการประเมินผลทั้งก่อนและภายหลังการดำเนินงานว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่

ประการที่สอง ยุติธรรมชุมชนเน้นการแก้ปัญหาทั้งการแก้ปัญหาท่อนที่อาชญากรรมจะเกิดและการแก้ปัญหาเมื่อเกิดอาชญากรรมแล้ว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลของพื้นที่นั้น โดยละเอียดและนำข้อมูลนั้นเข้ามาสู่กระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อาชญากรรมระบอบรุนแรง ข้อมูลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการที่ชุมชนจะตัดสินใจร่วมกันในการเลือกปัญหาที่ต้องการจะแก้ไขก่อนและหลังตามลำดับความเร่งด่วนของพื้นที่ กำหนดเป้าประสงค์ กำหนดยุทธศาสตร์หรือกิจกรรม กำหนดผู้ที่จำเป็นที่จะต้องดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา กำหนดระยะเวลาที่ปัญหานั้นน่าจะสามารแก้ไขได้สำเร็จ และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการจากกระบวนการแก้ปัญหานั้น

ประการที่สาม ยุติธรรมชุมชนมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยชุมชน ยุติธรรมจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีโอกาสพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องผ่านทางกระบวนการ

แก้ปัญหาของชุมชน โดยเชื่อว่ากระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกของชุมชนเกิดความรู้สึกถึง “ความเป็นชุมชนเดียวกัน” เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน หวังเห็นชุมชนของตนเอง ต้องการปกป้องศักดิ์ศรีของชุมชนของตน ไม่ต้องการให้ผู้ใดมาเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของชุมชนของตน การพัฒนาความสัมพันธ์ในรูปแบบดังกล่าวเป็นการถักทอความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิกของชุมชนตามแนวระนาบที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

2) ยุติธรรมชุมชนเป็นกระบวนการแก้ปัญหา

ยุติธรรมแตกต่างจากกระบวนการแก้ปัญหาอาชญากรรมของระบบยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิมที่ใช้วิธีการลงโทษจำคุกเป็นหลัก และอาชญากรรมถูกมองว่าเป็นการแข่งกันระหว่างฝ่ายโจทก์กับฝ่ายจำเลยแต่สำหรับยุติธรรมชุมชน อาชญากรรมและความไร้ระเบียบทั้งหลาย จะได้รับการแก้ไขด้วย “รูปแบบการแก้ปัญหา” ในรูปแบบต่างๆ กัน ทั้งการแก้ปัญหาภายหลังที่เกิดอาชญากรรมแล้ว และการแก้ปัญหาก่อนที่จะเกิดอาชญากรรม

การทำงานร่วมกันแบบยุติธรรมชุมชนจะจัดให้มีเวทีสาธารณะสำหรับชุมชน เช่น การประชุมชุมชน หรือประชุมคุ่มหมู่บ้าน เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา องค์กรชุมชนท้องถิ่นทั้งหลายสมาชิกของชุมชน ได้พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น ความวิตกกังวล และความห่วงใยต่อชุมชนข้อมูลเหล่านั้นสามารถที่จะให้คำตอบได้ว่า ทางออกสำหรับปัญหาของชุมชนควรทำอย่างไร ? ยุติธรรมชุมชนเน้นทั้งการแก้ปัญหาคความสงบเรียบร้อยที่ต้องกระทำเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตชุมชนและผลที่จะเกิดตามมาจากการแก้ปัญหานั้นๆ

“กระบวนการที่สนับการแก้ปัญหา” (Problem Solving Paradigm) แตกต่างจาก “กระบวนการที่สนับแบบปรปักษ์” (Conflict Paradigm) อยู่ตรงที่กระบวนการแก้ปัญหาคต้องพึ่งพา “ข้อมูล” “การพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบ” และ “ความสนใจของสมาชิกชุมชนที่จะทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหานั้นๆ” กระบวนการที่สนับการแก้ปัญหาเชื่อว่าการที่ประชาชนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความห่วงใยร่วมกัน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีกติกาที่เกิดจากการตกลงร่วมกันและพร้อมด้วยข้อมูลเช่นนี้ การแก้ปัญหาใดๆ จะสามารถพบทางออกได้เสมอ

4.7 ข้อมูลชุมชนจะนำมาใช้ในกระบวนการแก้ปัญหา 3 แนวทาง⁵

ประการแรก ข้อมูลทางภูมิศาสตร์จะใช้เพื่อจัดลำดับความเร่งด่วนที่จะต้องเข้าจัดการโดย “ยุติธรรมชุมชน” พื้นที่ที่อาชญากรรมระบาครุนแรงย่อมมีความจำเป็นที่ระบบยุติธรรมทางอาญาจะต้องใช้ “ยุติธรรมชุมชน” เข้าไปจัดการก่อน แต่ไม่ใช่เพราะอาชญากรรมที่รุนแรงเท่านั้น หากแต่เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตชุมชนที่ต้องให้ความสำคัญมากกว่า

⁵ จุฑารัตน์ เอื้ออานวย และคณะ ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอานวยความยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร ,สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2551

ประการที่สอง ความต้องการและความวิตกกังวลของชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในกระบวนการแก้ปัญหา สมาชิกของชุมชนสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้ปฏิบัติงานในระบบยุติธรรมทางอาญาได้ดีที่สุดเพราะพวกเขาสัมผัสและใกล้ชิดกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาคุณภาพชีวิตของชุมชน

ประการที่สาม ข้อมูลนั้นจะนำมาตั้งเป้าหมายที่สามารถจะวัดได้ถึงความก้าวหน้าของยุติธรรมชุมชนที่ดำเนินการในพื้นที่นั้นๆ โดยเทียบเคียงกับฐานข้อมูลเดิม

4.7.1 ยุติธรรมชุมชนยึดหลักการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบ

การบริหารจัดการของระบบยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิม เป็นการบริหารในทางตั้ง ระบบยุติธรรม ทางอาญาจะแบ่งออกเป็นชั้นๆ ผู้ปฏิบัติในองค์กรแต่ละชั้นจะรายงานขึ้นไปยังผู้บังคับบัญชาที่อยู่ใกล้ชิดขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุด

“กระบวนการยุติธรรมชุมชน” เปลี่ยนรูปแบบการทำงานเช่นนั้นให้เป็นการบริหารแนวระนาบทั้งหมดมีส่วนร่วมที่เป็นทางตั้ง ไม่มากนัก เหตุผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมชุมชน ต้องพึ่งพาการทำงานร่วมกันแบบเป็นหุ้นส่วนกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งชุมชน

เหตุผลที่ต้องดึงหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยเพราะอาจมีบางปัญหาบางเป้าประสงค์ที่ชุมชนไม่มีประสบการณ์ก่อน หรือไม่มีทรัพยากรเพียงพอ หรือไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้โดยลำพังชุมชนเอง เช่น การจับกุมผู้ที่ค้ายาเสพติดรายใหญ่ในชุมชน เพราะชุมชนจะจับได้เฉพาะความผิดซึ่งหน้า และชุมชนเองไม่มีอาวุธ ไม่มีประสบการณ์ในการจับกุมจึงอาจเสี่ยงต่อภัยอันตรายได้ ดังนั้น การดึงตำรวจเข้ามาร่วมทำงานด้วยอย่างเป็นหุ้นส่วนในเป้าประสงค์นี้จึงมีความจำเป็น

องค์กรทั้งหลายที่ตกลงเป็นหุ้นส่วนยุติธรรมชุมชนเพื่อแก้ปัญหาพร้อมกับชุมชนจะต้องแต่งตั้งตัวแทนขององค์กรมาทำงานร่วมกัน รวมทั้งองค์กรชุมชนท้องถิ่นทั้งหลายในพื้นที่เป้าหมายด้วย เมื่อตัวแทนมาอยู่ร่วมกันที่โต๊ะประชุมจึงต้องมีผู้ใดผู้หนึ่งที่เป็นตัวแทนจากองค์กรใดองค์กรหนึ่งจะได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมให้ทำหน้าที่บริหารหุ้นส่วนยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้น สมาชิกอื่นๆ ก็จะทำหน้าที่เป็นสมาชิกยุติธรรมชุมชน

หุ้นส่วนยุติธรรมชุมชนใด ๆ จะไม่ประสบผลสำเร็จเลยหากสมาชิกแต่ละคนเพียงแต่รับปากในที่ประชุม แต่ครั้งกลับไปรายงานต้นสังกัดแล้ว ต้นสังกัดไม่ยอมรับรู้ในสิ่งที่ตัวแทนไปรับข้อผูกพันมา ดังนั้น หลักการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบจึงเป็น “หัวใจ” ต่อความสำเร็จของยุติธรรมชุมชน ตัวอย่างเช่น ในกระบวนการตีตำรวจชุมชน ตำรวจจะได้รับการมอบอำนาจเต็มในการตัดสินใจที่จะกระทำการ ใดๆ เพื่อแก้ปัญหาในระดับชุมชนเมื่อเข้าทำงานร่วมกัน

แบบเป็นหุ้นส่วนในยุทธธรรมชุมชนทุกรูปแบบโดยไม่ต้องรายงานก่อนแล้วจึงค่อยตัดสินใจซึ่งเข้า
 เกินไปในการแก้ปัญหาที่เห็นอยู่เฉพาะหน้าในชุมชน

หลักการกระจายอำนาจเป็นหลักประกันว่าองค์กรที่เข้ามาเป็นหุ้นส่วน
 จะต้อง “ผูกพันตน” ตามที่ผู้แทนของตนได้เห็นชอบตามมติของที่ประชุมหุ้นส่วนยุทธธรรมชุมชน

การผูกพันมีทั้งผูกพันที่จะใช้ทรัพยากรร่วมกันไม่ว่าจะเป็น บุคลากร ความ
 เชี่ยวชาญ การเงิน ประสิทธิภาพ รวมทั้งบริการต่างๆ ที่องค์กรนั้นๆ ให้บริการแก่ชุมชนอยู่แล้ว

องค์กรที่เป็นสมาชิกของหุ้นส่วนยุทธธรรมชุมชนจะนำทรัพยากร และบริการ
 ที่ตนดำเนินการอยู่ หรือ ที่ตนเข้าร่วมทุน ในหุ้นส่วนยุทธธรรมชุมชนด้วย ซึ่งทรัพยากรที่แต่ละ
 องค์กรนำเข้ามาจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเหมือนกัน เช่น สาธารณสุขอาจนำบริการตรวจสุขภาพ
 ให้กับชุมชน เป็นต้น

4.7.2 ยุทธธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของชุมชนเป็นลำดับแรก

กระบวนการที่ยุทธธรรมชุมชนเข้าใจในเป้าหมายของระบบยุทธธรรมทางอาญา
 ที่มุ่งให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดเป็นลำดับแรก แต่ยังเห็นไปไกลกว่านั้นว่าเป้าหมายดังกล่าวยัง
 อยู่ภายใต้เป้าหมายหลัก คือ “เพื่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน” กระบวนการที่ยุทธธรรม
 ชุมชนมีเป้าหมายสุดท้ายสองประการ

ประการแรก เพื่อลดอาชญากรรมและความหวาดกลัวในอาชญากรรม เช่น
 การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่จะทำให้เกิดอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม
 การป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการพักและลดโทษที่อยู่ใน
 ชุมชน เป็นต้น

ประการที่สอง เพื่อ “สร้างความแข็งแกร่ง” ให้กับชุมชนในการปกป้อง
 คุ้มครองตนเอง โดยเห็นถึงความสำคัญใน “ศักยภาพของชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อสมาชิกของ
 ชุมชนโดยชุมชน”(Collective Efficacy) และเห็นว่าชุมชนเป็นของสมาชิกชุมชนทุกคนไม่ว่าคน
 นั้นจะดีหรือเลว จนหรือรวย กระบวนการที่ยุทธธรรมชุมชนจึงไม่ทอดทิ้ง “ประสิทธิภาพ”
 ที่สมาชิกแต่ละคนของชุมชนมีอยู่ หากแต่จะรวบรวมเอาประสิทธิภาพของสมาชิกเหล่านั้น แล้ว
 นำมาจัดระเบียบให้สามารถทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลโดยรวมต่อชุมชนของพวกเขาเองสภาพ
 โดยทั่วไปของชุมชนอย่างน้อยสองประการที่เป็น “ความท้าทาย” ที่สำคัญต่อระบบยุทธธรรมทาง
 อาญาในการนำ “ยุทธธรรมชุมชน” มาใช้

ประการแรกชุมชนทั้งหลายต่างประกอบด้วยผู้คนที่มีความแตกต่างกัน
 หลากหลาย และองค์กรต่างๆ ในหลายระดับที่ต่างมีผลประโยชน์แข่งขันกันในสถานการณ์เช่นนั้น
 ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับ “กระบวนการทำงาน” ความเป็นธรรม และความสงบเรียบร้อยในชุมชน เช่น

การป้องกันการเอาเปรียบ การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทำให้เลือกปฏิบัติในชุมชน การส่งเสียงอีกที่ก การทำตัวกะกะเกรในชุมชน การทำให้เกิดภาพเลอะเทอะเปื้อน เป็นต้น

บทบาทหรือช่องทางที่กระทรวงยุติธรรมเปิดไว้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม นั้นเป็นบทบาทหรือช่องทางที่ชุมชนมีขีดความสามารถที่จะได้อยู่แล้วตามความสนใจและความ ถนัด กล่าวคือ สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ไม่ชอบทำงานร่วมกับบุคคลอื่นก็อาจเข้ามามีส่วน ร่วมกับกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวไว้ในประการแรกก็ได้

สำหรับสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีความถนัดและชอบทำงานร่วมกับ บุคคลอื่นนอกจากจะเข้ามามีบทบาทในประการแรกแล้วก็สามารถที่จะใช้ความถนัด ความสามารถ หรือประสบการณ์ที่มีเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทต่างๆ ดังที่กล่าวไว้ในประเทศที่สองได้อีกด้วย

4.8 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน

หัวใจสำคัญของยุติธรรมชุมชน คือ การให้ความสำคัญกับชุมชน และดึงศักยภาพ ของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมสั่งการ ซึ่งแน่นอนมี ความแตกต่างจากยุติธรรมในกระแสหลักหรือยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันค่อนข้างชัดเจน โดยอาจ สรุปลงให้เห็นถึงความแตกต่าง ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ยุติธรรมกระแสหลัก	ยุติธรรมชุมชน
1. มีพื้นฐานจากการใช้อำนาจของรัฐ ในการควบคุมเพื่อไม่ให้มีการทำผิดกฎเกณฑ์ หรือกติกาที่กำหนดไว้ เพื่อความสงบเรียบร้อย ของสังคม	1. มีพื้นฐานมาจากการสร้างพลังของคนใน ชุมชนที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดใน ชุมชนของตนจาก ความศรัทธา ความเชื่อมั่น การให้อภัย การยกย่อง ให้เกียรติ และการ คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. มีกระบวนการทัศนในการอำนวยความ ยุติธรรมตามกรอบความยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice)	2. มีกระบวนการทัศนในการอำนวยความ ยุติธรรม ภายใต้อกรอบความเป็นธรรมหรือ ความยุติธรรมทาง สังคม (Social Justice)
3. พื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความ สงบเรียบร้อยจะเน้นในหน่วยที่ตั้งของภาครัฐ เป็นส่วนใหญ่	3. การดำเนินกิจกรรมจะใช้พื้นที่ของชุมชน ที่เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความ ไม่สงบ เป็นพื้นที่รองรับในการแก้ปัญหา นั้นๆ โดยให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ยุทธธรรมกระแสหลัก	ยุทธธรรมชุมชน
4. ระเบียบ กฎเกณฑ์และกติกาในการดำเนินการ จะ เป็นการกำหนด โดยรัฐตามตัวบทกฎหมาย หรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง	4. ระเบียบ กฎเกณฑ์และกติกาในการ ดำเนินการจะเป็น การกำหนดร่วมกันโดย ประชาชนในชุมชนนั้น โดยคำนึงถึงความ สอดคล้องตามประเพณี วัฒนธรรมและ ความรู้สึกถึงความเป็นธรรมร่วมกันของ ชุมชน
5. รูปแบบในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา อาชญากรรมมีลักษณะเป็นการต่อสู้เพื่อเอาชนะ ระหว่างผู้กระทำความผิดฝ่ายหนึ่ง และรัฐอีก ฝ่ายหนึ่ง โดยมีผู้เสียหายเป็นตัวประกอบ	5. การแก้ปัญหาไม่เน้นการต่อสู้เพื่อแพ้ ชนะ แต่จะเน้น การหาทางออกที่ทุกฝ่ายรับ ได้ โดยให้ความสำคัญผู้กระทำผิด และ ผู้เสียหาย โดยมีชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วม
6. การอำนวยความสะดวกยุทธธรรมมีลักษณะเป็น “กระบวนการดำเนินงานเชิงคดี” (Case-processing)	6. การอำนวยความสะดวกยุทธธรรมเน้นที่ “การแก้ปัญหา” (Problem-solving) ที่ เกิดขึ้นจากอาชญากรรม
7. การจัดองค์กรมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ แนวตั้ง และเป็นรูปแบบที่แน่นอน	7. การจัดองค์กรใช้ความสัมพันธ์ใน ลักษณะเครือข่าย ในแนวราบ และมี รูปแบบที่มีความยืดหยุ่นสูง
8. มองความยุติธรรมเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนบุคคลเฉพาะตัวที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ในคดีหนึ่งๆ	8. มองความยุติธรรมเป็นประสบการณ์ร่วม ของกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึง เรียนรู้ และ รับรู้ร่วมกันทั้งชุมชน

อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามแนวคิดเรื่องยุทธธรรมชุมชนนั้นมิได้มองโดยแยก ส่วนจากระบบยุติธรรมของรัฐโดยเด็ดขาด เป็นเป็นมาตรการที่ผสมผสานระหว่างกระบวนการ ยุติธรรมกระแสหลัก กล่าวคือ “ยุทธธรรมชุมชน” มิใช่เป็นการล้มล้างหรือล้มเลิก “ยุทธธรรมกระแส หลัก” แต่จะเป็นมาตรการหรือกลยุทธในการเข้าไปเสริมให้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมี ความยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมอย่างแท้จริง

4.9 บทบาทของยุติธรรมชุมชน⁶

จากหลักการและปรัชญาเรื่องยุติธรรมชุมชนที่มีกว้างขวางจึงยากที่จะกำหนดกรอบภารกิจที่ครบถ้วน อย่างไรก็ตามอาจจะจำแนกภารกิจของยุติธรรมชุมชน เพื่อนำไปสู่การจัดระบบของภารกิจงานที่ภาครัฐ หรือภาคประชาชนเข้าไปดำเนินการในชุมชน ได้ดังนี้

1) การเสริมพลัง หมายถึง การกระตุ้นให้ประชาชนซึ่งมีความรู้ ศักยภาพ ประสบการณ์ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้นำสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาจัดการปัญหาอาชญากรรม หรือความขัดแย้ง หรือปัญหาใดๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

2) การป้องกันปัญหาอาชญากรรม และการกระทำผิด หมายถึง การกระทำใดๆ ที่เป็นการนำไปสู่การลด ละ เลิก หยุดยั้งในด้านการกระทำความผิดต่างๆ ที่ไม่ใช่อาชญากรรม เช่น การเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การดื่มสุราและทำความเสียหาย หรือในด้านการกระทำผิดทางอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น

3) การเยียวยา หมายถึง การชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม หรือการกระทำผิดกฎหมาย กติกาสังคม รวมทั้งการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชนเอง

4) การจัดการความขัดแย้ง หมายถึง การกระทำใดๆที่ทำให้ข้อขัดแย้งการทะเลาะวิวาท การไม่เข้าใจกันและพฤติกรรมที่นำไปสู่ความรุนแรง ลดน้อยลงและหายไปที่สุดโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจกัน มีการชดใช้หรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น

โดยกระทรวงยุติธรรมได้พยายามส่งเสริมบทบาทของประชาชนตามหลักยุติธรรมชุมชนด้วยการส่งเสริมการจัดให้มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่เรียกว่า “เครือข่ายยุติธรรมชุมชน” และได้ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชนมีบทบาทที่เป็นรูปธรรมหลายประการ เช่น

- บทบาทในการช่วยเหลือให้คำแนะนำและแก้ปัญหาในเบื้องต้นกับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพหรือต้องการคำแนะนำเบื้องต้นทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

- บทบาทในการลดข้อพิพาท ความขัดแย้งในชุมชน

- บทบาทในการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน

- บทบาทในการแจ้งข่าว แจ้งเบาะแสและให้ความร่วมมือในงานด้านนิติ

วิทยาศาสตร์

- บทบาทในการเฝ้าระวัง แจ้งข่าว แจ้งเบาะแสทางคดีความหรือกระทำความผิด

กฎหมายใดๆ

⁶ จุฑารัตน์ เอื้ออานวย และคณะ รายงานวิจัยการพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุด โครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร สำนักกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2553 หน้า 19

- บทบาทในการให้โอกาส แก่ใจ ฟันฟู ช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้กระทำความผิด
- บทบาทในการจัดการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ที่ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม
- บทบาทในการจัดตั้งและดำเนินการใน “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยง ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในพื้นที่
- บทบาทในการเป็นแนวร่วมของกระบวนการยุติธรรมที่จะร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ที่เป็นการเสริมสร้างความยุติธรรม ความเป็นธรรม และความสงบสุขในชุมชน

4.10 ประโยชน์ของยุติธรรมชุมชน⁷

ยุติธรรมชุมชนทำงานภายใต้หลักปรัชญา 7 ข้อ โดยแต่ละข้อจะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมากมาย ดังนี้

1) เป็นการรักษาปทัสถานทางพฤติกรรมของชุมชน

ครั้งใดก็ตามที่ชุมชนใดๆ เข้าจัดการกับอาชญากรรมหรือปัญหาอื่นใดที่เกิดขึ้นกับชุมชนด้วยกระบวนการตอกย้ำ ปทัสถานทางพฤติกรรมต่อมวลสมาชิกของชุมชนที่ฝ่าฝืนระเบียบของชุมชนหรือต่อกฎหมายบ้านเมือง เช่น “การระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน” ไม่เพียงแต่จะทำให้ชุมชน นั้น ๆ ได้รับความเคารพและความเชื่อถือจากมวลสมาชิกในการรักษา ระเบียบทางคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมของชุมชนเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ครั้งเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่เกิดจากการตอกย้ำและกลายเป็นสัญญาณเตือนให้แก่สมาชิกผู้ใดที่คิดจะฝ่าฝืน ปทัสถานของชุมชน

หลักประชาธิปไตยว่าด้วยการ “เคารพกฎกติกา” ได้นำมาใช้บังคับใน “กระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าว กระบวนการตอกย้ำปทัสถานมีความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าเพียง เพื่อให้เกิดการยอมรับว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก หากแต่กระบวนการตอกย้ำปทัสถานเป็นกระบวนการสร้าง “ปัญญา” ให้กับทั้งผู้ที่ร่วมให้การเตือนผู้ที่ถูกเตือน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่ร่วมรับรู้ข่าวสารการเตือน ที่ประกาศย้ำเตือนให้มวลสมาชิกทราบทั่วกันถึงมาตรฐานทางพฤติกรรมที่ทุกคนจักต้องให้ความเคารพ

2) เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนได้รับการชดใช้ทดแทน

ผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขฟันฟูยุติธรรมชุมชนยังมุ่งให้การชดใช้เยียวยาแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน โดยบังคับเอากับตัวผู้กระทำความผิด แต่ปฏิเสธไม่ยอมรับหลักการลงโทษที่ไม่ได้มุ่งแก้ไขฟันฟูให้ผู้กระทำความผิดเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตนและพร้อมที่จะแก้ไข

⁷ เรื่องเดียวกันอ้างแล้ว หน้า 20 - 22

ชดใช้เยียวยาให้กับเหยื่ออาชญากรรม และชุมชนโดยรวม และปรับปรุงตนเองให้พร้อมที่จะคืนสู่ชุมชนเชิงพลเมืองดีโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเครื่องมือ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประชุมกลุ่มครอบครัว การใช้คณะกรรมการประพุดิเพื่อการชดใช้เยียวยา เป็นต้น

การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดใดความคิดหนึ่งยิ่งกว่าการมุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างผู้กระทำความผิด เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนกลับคืนสู่สภาพปกติได้อย่างรวดเร็วทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตนยอมที่จะเยียวยาให้กับความเสียหายนั้นแม้ด้วยการทำงานบริการสาธารณะ เป็นกระบวนการสร้างปัญญาให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ผลต่อการถักทอความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิก ของชุมชนมากขึ้น้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปแบบของกระบวนการสมานฉันท์ที่จะนำมาใช้

3) คุ้มครองความปลอดภัยสาธารณะ

ในกรณีที่เกิดอาชญากรรมขึ้นมาแล้วยุติธรรมชุมชนจะมุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเหล่านั้นไม่ให้ไปก่อเหตุร้ายใด ๆ ที่จะก่อความเสียหายให้กับสมาชิกของชุมชนขึ้นมาอีก ยุติธรรมชุมชนตามหลักการข้อนี้ จึงให้ความสำคัญอยู่ที่ “กระบวนการชดใช้เยียวยา” ให้กับเหยื่ออาชญากรรม และ “กระบวนการลดความหวาดกลัว” ของชุมชนต่ออาชญากรรม ซึ่งคุณภาพชีวิตของชุมชนส่วนหนึ่งวัดได้จากความเชื่อมั่นในความปลอดภัยเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ และการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกอื่นๆ ของชุมชนที่ทำได้อย่างปลอดภัย

เมื่อผู้กระทำความผิดคนใดคนหนึ่งถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดไม่ว่าจะลงโทษในรูปแบบใดๆ ก็จะมีผลกระทบต่อความรู้สึกของสมาชิกของชุมชนว่าเมื่อผู้กระทำความผิดนั้นคืนสู่ชุมชนในภายหน้า ผู้กระทำความผิดนั้นจะเป็นอันตรายต่อชุมชนหรือไม่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องแก้ปัญหาความวิตกกังวลของประชาชนในข้อนี้โดยหามาตรการที่จะป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดนั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกให้ได้ยิ่งไปกว่านั้นที่สำคัญที่สุดคือต้องรณรงค์เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชุมชนด้วย “กระบวนการ” ส่งเสริม สนับสนุน “ระบบควบคุมสังคมแบบทางการ” และ “ระบบควบคุมสังคมแบบไม่เป็นทางการ” ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

4) ลดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันในชุมชน

ความวิตกกังวลและความหวงใยที่คนในชุมชนไม่ได้รับ “โอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมกัน” ที่เกิดจากความแตกต่างทางเชื้อชาติ และจากความยากจนอย่างข้นแค้น ชุมชน ใดๆ ที่ถูกกระทำซ้ำเติมด้วยปัญหาอาชญากรรมก็จะมีสภาพไม่ต่างไปจากชุมชนที่เต็มไปด้วยปัญหาความยากจนข้นแค้น และขาดระเบียบชุมชนที่มีลักษณะเช่นนี้มักเป็นชุมชนที่ขาด หรือ ไม่มีทรัพยากรที่จะสามารถนำมาใช้ในการจัดการแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชนของตนเองได้

กลยุทธ์ของยุทธธรรมชุมชนที่จะใช้จัดการกับปัญหา “ความไม่เท่าเทียมกัน” จะเริ่มต้นจากความสามารถความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ และทรัพยากรเชิงสถาบันทั้งหลายในชุมชนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปสวัสดิการสำหรับชุมชนโดยรวมได้ การสำรวจดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการระดับทรัพยากรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนเพื่อนำเข้ามาใช้แก้ไขปัญหาของชุมชน “การลดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันเพราะความแตกต่างทางเชื้อชาติและความยากจนนั้นต้องส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนถักทอความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิกด้วยกันให้แน่นแฟ้นหากความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิกแน่นแฟ้นความรู้สึกดังกล่าวจะลดลง”

ตัวอย่างของการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันที่ดีที่สุดตัวอย่างหนึ่งคือการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและการจัดการกับปัญหาทางสังคมของชุมชนนั้นๆ และส่งเสริมความคิดริเริ่มของท้องถิ่น โดยดึงชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการดังกล่าว

5) ถักทอสมาชิกทุกคนเข้ากับสายสัมพันธ์ของชุมชนโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง “ความเป็นสมาชิกของชุมชนใดๆ ไม่สามารถที่จะซื้อหาได้ด้วยเงินตรา หรือ เงินตราไม่สามารถที่จะทำให้สมาชิกทุกคนสมานสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกันได้” ยุทธศาสตร์ยุทธธรรมชุมชนมุ่งให้การคุ้มครองความปลอดภัยสาธารณะโดยการเอาคนกระทำผิดออกไปจากชุมชนอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันยุทธศาสตร์ยุทธธรรมชุมชนก็จะไม่ทอดทิ้งสมาชิกคนใดคนหนึ่งให้ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดายตามลำพัง หมายความว่า ผู้กระทำผิดนั้นสักวันหนึ่งก็ต้องคืนสู่ชุมชน ดังนั้น ระบบยุทธธรรมทางอาญาต้องหาทางแก้ไขฟื้นฟูให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ถักทอเขาเหล่านั้นเข้ากับสายสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อไม่ให้สมาชิกเหล่านั้นต้องเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นคนแปลกหน้าสำหรับชุมชนซึ่งความคิดดังกล่าวจะทำให้เกิดการต่อต้านสังคมและจะนำไปสู่การกระทำผิดขึ้นมาอีก

ยุทธศาสตร์ยุทธธรรมชุมชนที่สำคัญยิ่งยุทธศาสตร์หนึ่งคือการต่อต้าน “ศาลยาเสพติด” หรือ “Drug Court” เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลยาเสพติดยึดหลักปรัชญาที่ว่าจะไม่ทอดทิ้งสมาชิกของชุมชนคนใดให้อยู่ข้างหลัง แต่จะพยายามถักทอสายสัมพันธ์ของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกันให้แน่นแฟ้น ไม่ว่าเขาเหล่านั้นคนใดคนหนึ่งจะเคยผิดพลาดอย่างไร้ายแรงมาก่อนเพียงใดก็ตาม ศาลยาเสพติดจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างยาเสพติดกับอาชญากรรม และเห็นว่าการใช้มาตรการจำคุกระยะสั้นโดยไม่ได้ให้การบำบัดรักษาไม่มีผลต่อการลดการใช้ยาเสพติด ด้วยเหตุผลดังกล่าวศาลยาเสพติดจึงคิดค้นหาแนวทางที่จะให้การบำบัดรักษาแก่ผู้กระทำผิดในขณะที่อยู่ชุมชนภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ศาลยาเสพติดไม่ได้ตั้งเป้าหมายไปที่ผู้กระทำผิดในความผิดที่ร้ายแรงคือ ผู้ค้ายาเสพติด แต่ให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิดทุกคนที่มีปัญหาการใช้ยาเสพติดให้โทษแม้ว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะเป็นผู้กระทำผิดที่ร้ายแรงเพียงใดก็ตาม

6) ประโยชน์จากการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนสำหรับมาตรฐานทางคุณธรรมขั้นต่ำที่สุดอย่างน้อยที่สุดต้องยึดมั่นในหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสำหรับคุณธรรมขั้นสูงแล้ว ยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนจะยึดมั่นในหลักการทำงานกับทุกภาคส่วน และกับชุมชนในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างพึ่งพาซึ่งกันและกันทุกภาคส่วนที่ทำงานร่วมกันต่างก็บรรลุเป้าหมายขององค์กรของตนด้วยกันทั้งสิ้น

อีกนัยหนึ่งหลักการพึ่งพาซึ่งกันและกันมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกด้วยการใช้มาตรการต่างๆ ได้แก่ การให้ผู้กระทำผิดทำงานบริการสาธารณะ การเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ป้องกันอาชญากรรมชุมชน การให้การเรียนรู้ทักษะทางสังคมและการควบคุมและสอดส่องแก่เยาวชน การแก้ไขฟื้นฟูเป็นการที่ผู้กระทำความผิดพึ่งพาชุมชนจากโอกาสที่ชุมชนหยิบยื่นให้และชุมชนได้กระทำผิดกลับคืนอย่างพลเมืองดีที่จะไม่ให้ชุมชนเดือดร้อนขึ้นมาอีก

การป้องกันอาชญากรรมด้วยมาตรการ “ออกแบบสภาพแวดล้อมใหม่” หรือ “Crime Prevention through Environmental Design” (CPTED) เช่น สถานที่แห่งหนึ่งก่อนที่จะมีการลงมือปรับปรุงสภาพแวดล้อมปรากฏว่าเป็นที่ขึ้นชื่อลือชาในนวมสวรรค์ของผู้ค้ายาเสพติด และผู้ที่แสวงหายาเสพติด เป็นแหล่งอาชญากรรมต่างๆ เช่น การปล้น การทำร้ายร่างกาย และการยิงกัน ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำ แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เหตุการณ์เปลี่ยนไป เช่น นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทิวทัศน์งดงาม การสุขภาพดีขึ้น การรักษาความปลอดภัยดีขึ้น จึงเป็นการได้ประโยชน์ทั้งฝ่ายผู้ที่เข้าไปปรับสภาพแวดล้อม (ภาครัฐกิจในย่านนั้นค้าขายได้มากขึ้น) และประโยชน์ต่อชุมชนย่านนั้นเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย เป็นต้น

7) เป็นกระบวนการสร้างผู้นำจิตสาธารณะ

ยุติธรรมชุมชนจะทำให้ประชาชน “สำรวจตนเองว่าตนเป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือไม่” โดยเฉพาะการคำนึงถึงคนที่ด้อยโอกาสกว่าตนหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า ยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชนจะสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน “กระบวนการและระดับชั้น” ต่างๆ ของระบบยุติธรรมทางอาญา และผู้ที่จะดำเนินงานยุติธรรมชุมชนได้ดี “ผู้นั้นจะต้องมีพื้นฐานของการเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ของตน”

หลักความเป็นผู้นำเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างทรัพยากรชุมชน ที่ทำให้สมาชิกชุมชนสามารถที่จะทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ความสามารถในการทำงานร่วมกันของชุมชนเป็นการเห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นทรัพยากรที่พึงรักษาไว้และพัฒนาให้เข้มแข็งมากขึ้น ให้มีจำนวนมากขึ้น และผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกันต้องเพื่อแผ่เจือจานให้ทั่วชุมชนในรูปสวัสดิการสำหรับชุมชน

โครงสร้างใดๆ ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของมวลสมาชิก หรือกระบวนการฝึกฝนใดๆ ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาให้ทุกคน “เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว” โครงสร้างนั้น หรือกระบวนการฝึกฝนนั้นๆ จำต้องรักษาไว้ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานที่สาธารณะต้องให้สะอาด และเข้าถึงได้โดยสะดวก โดยชุมชนจะทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้จัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนเอง

กระบวนการทำงานร่วมกันที่เกิดจากการที่สมาชิกชุมชนเห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตนนั้น ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยง่ายในสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ที่ผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ของเอกชนขัดแย้งกัน ดังนั้น หลักความเป็นผู้นำจำต้องปลูกฝังในหมู่สมาชิกของชุมชนในทุกๆ วิธีทางตั้งแต่วัยเด็ก

4.11 คุณค่าของยูติธรรมชุมชนต่อสังคมไทย⁸

1) ยูติธรรมชุมชนช่วยให้ชุมชนในท้องถิ่นของไทยได้หวนกลับมา รื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแบบสมานฉันท์ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของไทยอีกครั้งซึ่งยูติธรรมเชิงจารีตดังกล่าวทรงคุณค่าในตัวเอง มีความเป็นไทยและเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน

2) การนำยูติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของยูติธรรมชุมชนนั้น มิติความหมายเชิงคุณค่าสำคัญยิ่งประการหนึ่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่ออาชญากรรม อันตรายและความเสียหายที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดขึ้น นั่นคือกระบวนการเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีที่ใช้หยุดวัฒนธรรม “ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน” และสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของสังคม คือ “วัฒนธรรมการแสดงความรับผิดชอบ” ทั้งในรูปของการกล่าวคำขอโทษ การชดเชยเยียวยาความเสียหาย และการทำงานบริการสังคมที่เป็นรูปธรรมเมื่อมีการกระทำผิดพลาดล่วงล้ำกันเกิดขึ้นในสังคม

3) ยูติธรรมชุมชนเป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างกระบวนการยูติธรรมหลักกับประชาชนในชุมชนในปัจจุบัน โดยกิจกรรมของยูติธรรมชุมชนทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในระบบงานยูติธรรมและประชาชนในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการติดต่อประสานงานและการระดมทรัพยากรชุมชนในงานยูติธรรมทั้งแก่ชุมชนและรัฐไปพร้อม ๆ กัน

⁸ เรื่องเดียวกันอ้างแล้ว หน้า 23 – 25

4) ในระยะยาว ยุติธรรมชุมชนจะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมหลักคล่องตัวขึ้น เนื่องจากเครือข่ายยุติธรรมชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ไกล่เกลี่ย สนิทสนมฉันท์คดีที่ยอมความกันได้ และคดีความผิดเล็กๆ น้อยๆ บางลักษณะ ทำให้ข้อพิพาทระงับไป และคดีความบางอย่างได้รับการแก้ไขในระดับชุมชน ช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐได้ทางหนึ่ง

5) ตามนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รัฐจะต้องกระจายอำนาจการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ สู่ส่วนภูมิภาคในทุกด้าน รวมทั้งเรื่องของการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ซึ่งยุติธรรมชุมชนทำให้หน่วยงานในระบบยุติธรรมสามารถกระจายอำนาจสู่ชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และได้รับการตอบรับที่ดีจากชุมชน ทำให้นโยบายการกระจายอำนาจด้านงานยุติธรรมสัมฤทธิ์ผลในระดับหนึ่ง

6) การนำยุติธรรมชุมชนมาใช้กับสังคมไทยเป็นการเสริมสร้างการทำงานแบบบูรณาการในระบบยุติธรรมที่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นมาช้านาน คือ

- บูรณาการภารกิจหลักของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกันทั้งภารกิจป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน และการนำภาคประชาสังคมมาช่วยเยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม

- บูรณาการกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ “เปลี่ยนภาวะให้เป็นพลัง” ของกระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการโดยกรมต่างๆ ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) และกลุ่มงานภารกิจของกระทรวงยุติธรรมฯลฯ เข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสมโดยมีชุมชนเป็นตัวตั้ง

- ยุติธรรมชุมชนอันมีลักษณะเป็น “ภารกิจเชิงรุกแบบบูรณาการ” ดังกล่าวจะจับ- เคลื่อนได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายฝ่ายทำงานร่วมกันในลักษณะ “สหวิชาชีพ” ทั้งนักกฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และ

- ยุติธรรมชุมชนอันเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคตที่สังคมไทยจำเป็นต้องออกแบบ ระบบ กลไกวิธีการเพื่อชี้แนะแนวโน้มทิศทาง รวมทั้งดำเนินโครงการทดลองนำร่องเพื่อให้ได้โครงการต้นแบบที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนนำไปขยายผลนั้น จะสามารถออกแบบระบบได้อย่างเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุดเมื่อมีการบูรณาการบรรดานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน ทั้งด้านอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม ด้านชุมชนด้านพัฒนาระบบ ด้านเทคนิคการไกล่เกลี่ย และด้านการประเมินผล

7) ยุติธรรมชุมชนช่วยทำให้ความึกความเชื่อที่ว่าปัจจุบันคนไทยเติบโตขึ้นและมีพลังศักยภาพที่จะดูแลชุมชนของตนเองได้ในด้านงานยุติธรรมนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นไปได้จริง เพราะการดำเนินกิจกรรมในยุติธรรมชุมชนมีลักษณะที่ชุมชนต้องช่วยกันคิดเอง วางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมแสวงหาทรัพยากรชุมชนในการช่วยเหลือ และรับผลสำเร็จแห่งการปลดปล่อยจากอาชญากรรมร่วมกันในสังคมที่สงบสุขสมานฉันท์ โดยมีตัวอย่างรูปธรรมของกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จในหลายชุมชน

8) ยุติธรรมชุมชนได้ชื่อว่าเป็นระบบยุติธรรมแห่งอนาคต ดังนั้นการดำเนินโครงการใดๆ เกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนจึงเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายยุติธรรมเชิงรุกที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากการสร้างรากฐานระบบยุติธรรมแห่งอนาคตเพื่อรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่นับวันแต่จะทำให้รัฐเล็กลงด้วยการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น ทิศทางที่เหมาะสมและทันสมัยอย่างยิ่ง คือ การเตรียมความพร้อมของประชาชนในชุมชนทุกด้านให้ดูแลกันเอง ลดการพึ่งพิงรัฐรวมทั้งเรื่องของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมด้วย

4.12 ปัจจัยเงื่อนไขสำคัญผลักดันให้ยุติธรรมชุมชนเกิดความสำเร็จในสังคมไทย สรุปได้ดังนี้⁹

1) ปัจจัยเงื่อนไขเชิงนโยบายอาญาและทิศทางการพัฒนาระบบงานยุติธรรมแห่งอนาคต รัฐต้องมีทิศทางที่ชัดเจน โดยในระดับรัฐบาลนั้นต้องกำหนดนโยบายอาญาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาให้ชัดเจน รัฐบาลต้องมีทิศทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการประสานงานระหว่างรัฐบาลและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นว่า อาชญากรรมประเภทใด (อาชญากรรมพื้นฐาน/อาชญากรรมพิเศษ) ใคร (ส่วนกลาง/ส่วนท้องถิ่น) ควรจะมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไร ชุมชนควรจะมีบทบาทหน้าที่หรือมีส่วนร่วมแค่ไหน เพียงไร และรัฐต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบรองรับ

2) ปัจจัยเงื่อนไขด้านการบริหารจัดการระบบยุติธรรมรัฐต้องให้ความสำคัญกับแผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติเทียบเช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกำหนดในแผนแม่บทให้ชัดเจนเกี่ยวกับ “ยุติธรรมชุมชน” ต้องเร่งรัดติดตามและกำกับดูแลให้ส่วนราชการและผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม พ.ร.บ. พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2549 เร่งรัดผลักดันกฎหมายที่ส่งเสริมให้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมากขึ้น เช่น ร่าง พ.ร.บ.ชลอการฟ้อง ร่าง พ.ร.บ. การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ร่าง พ.ร.บ. การระงับข้อพิพาทนอกศาล เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องกระตุ้นให้ประชาสังคมผนึกกำลังรวมตัวกันเป็นเครือข่าย

⁹ กระทรวงยุติธรรม กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด กรุงเทพมหานคร สำนักกักการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2546 หน้า 26

กำหนดภารกิจการควบคุมจริยธรรมและมาตรฐานงานยุติธรรม และการมีหน่วยงานกลาง
รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชน - ยุติธรรมจังหวัด เป็นต้น

3) ปัจจัยเงื่อนไขเกี่ยวกับสาระัตถะของ “ยุติธรรมชุมชน” โดยกรอบและสาระัตถะ
ของ “ยุติธรรมชุมชน” ต้องชัดเจนและเหมาะสมกับ “ชุมชน” และ “ภูมิสังคม” เช่น มีรูปแบบ
โครงสร้าง ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมมีแบบจำลองยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทย ซึ่ง
พบว่าแบบจำลองยุติธรรมชุมชนตะวันตกที่พบส่วนใหญ่ใช้รูปแบบหุ้นส่วน (Partnership Model)
ซึ่งเน้นการสร้างร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ขณะที่การพัฒนาระบบงานยุติธรรม
ชุมชนในสังคมไทยระยะแรกเริ่มนี้พบว่า งานยุติธรรมชุมชนของไทยใช้รูปแบบระดมพล
(Mobilization Model) ซึ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในลักษณะชั่วคราว และปัจจุบันมี
แนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่รูปแบบตัวกลาง (Intermediary Model) ซึ่งเน้นการสร้างร่วมมือใน
การส่งเสริมศักยภาพของชุมชน ส่วนภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชนควรใช้ภารกิจ 4 ประการ คือ
การป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ความไว้ระเบียนของชุมชน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ
ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรม และการรับ
ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน เพราะมีความครอบคลุมภารกิจรวมทั้งหมดของแนวคิดยุติธรรมชุมชน
ไว้แล้ว

4) ปัจจัยเงื่อนไขเชิงคุณลักษณะของชุมชน การศึกษาพบคุณลักษณะสำคัญของ
ยุติธรรมชุมชนในสังคมไทยประกอบด้วย การสร้างจิตสำนึกชุมชนด้านความยุติธรรม องค์กร
จัดการงานยุติธรรมชุมชน การสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและทุนทางสังคมโดยทุนทางสังคม
ของระบบยุติธรรมชุมชนได้แก่ ระบบคุณค่าและความเชื่อ ผู้นำ ปราชญ์ท้องถิ่น จารีต ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน เวทีสำหรับการประชุมหารือ และจัดการ
ความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งข้อตกลงเพื่อความสมานฉันท์ในชุมชนที่ได้มีการกำหนดขึ้น
(ซึ่งเป็นธรรมเนียมชุมชนอันทรงคุณค่า) ฉะนั้น ต้องนำคุณลักษณะที่ดีของชุมชนดังกล่าวมาใช้
ประโยชน์

5) ปัจจัยเงื่อนไขว่าด้วยกฎหมาย สามารถใช้กฎหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการ
ยุติธรรมชุมชนได้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับกำหนดนโยบายของรัฐบาล ระดับบริหารจัดการ
ของฝ่ายบริหาร ระดับปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งเสริม
ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสนับสนุนงานยุติธรรมชุมชน และการให้อำนาจแก่ชุมชน
จัดการความผิดตามกฎหมายอาญาบางลักษณะที่สามารถขอมกันได้

บทที่ 3

แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจผู้รับใช้ชุมชนในต่างประเทศ

1. บทนำ

แนวความคิดและการปฏิบัติงานในการป้องกันอาชญากรรมแบบดั้งเดิมนั้น มุ่งเน้นที่การบังคับใช้กฎหมาย การตรวจท้องที่ การจัดสายตรวจ การจัดเขตตรวจ เน้นการปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย มุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องมือเครื่องใช้ พัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการตรวจท้องที่ ซึ่งถือเป็นการดำเนินการป้องกันอาชญากรรมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น ไม่มีความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งคนในชุมชนเอง ทำให้การป้องกันอาชญากรรม ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ต่อมาเมื่อมีแรงกดดันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้แนวทางการป้องกันอาชญากรรม มุ่งเน้นที่ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม มิใช่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น มีแนวคิดมุ่งเน้นที่ชุมชนมากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นแนวคิดที่เรียกว่า “การตำรวจชุมชน” หรือ “การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” (Community Policing) ซึ่งแนวทางการดำเนินงานนี้ เป็นแนวทางที่ถือเป็น “งานตำรวจเชิงรุก” (Proactive Policing) เหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับ การป้องกันอาชญากรรมของกองบังคับการปราบปรามในศตวรรษที่ 21

“การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” (Community Policing) เป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับ และใช้แพร่หลายในการป้องกันอาชญากรรมในต่างประเทศทั่วโลก เชื่อว่า ตำรวจกับประชาชนทำงานร่วมกันโดยใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ตลอดจนสภาพการไร้ระเบียบและความเสื่อมโทรมทางสังคมและทางกายภาพ ในชุมชนต่างๆ ได้ การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น หน่วยงานตำรวจจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสุจริตชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะในการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และร่วมพัฒนาศักยภาพความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชน หรืออีกนัยหนึ่ง หลักการตำรวจผู้รับใช้ชุมชน เป็นหลักการการทำงานของตำรวจซึ่งส่งเสริม สนับสนุน แก่ต้นเหตุเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เป็นระเบียบของชุมชน โดยใช้เทคนิคการแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา

ด้วยความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชน เช่นเดียวกับอีกหนึ่งแนวคิดของการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนที่มีการพูดถึงกันมากในปัจจุบัน คือ “ทฤษฎีหน้าต่างแตก” (Broken Windows Theory) เป็นแนวความคิดที่นำมาประยุกต์ใช้กับการป้องกันอาชญากรรม ในชุมชน ที่เชื่อว่า หากปล่อยให้หน้าต่างบ้านหรือรถยนต์แตกเสียหายโดยไม่มีการซ่อมแซม คนทั่วไปก็จะคิดว่าเจ้าของไม่สนใจ ต่อมาจะมีคนขว้างหรือทำลายกระจกบานอื่นไปเรื่อยๆ จนกระทั่งบ้านเรือนหรือรถยนต์เสียหาย ซ้ำรูดทรุดโทรมมาก ยากต่อการซ่อมแซมให้กลับไปสู่สภาพเดิม ดังนั้นเมื่อหน้าต่างแตกแม้เพียงเล็กน้อยก็ต้องรีบซ่อมแซม เมื่อนำมาเทียบเคียงกับปัญหาอาชญากรรมในชุมชน หากเกิดปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยหรือปัญหาความสกปรกในชุมชน แล้วปล่อยทิ้งไว้ โดยไม่มีคนในชุมชนสนใจ ชุมชนนั้นจะยิ่งเสื่อมโทรมลงไปเรื่อยๆ เช่นเดียวกับที่ หากปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชุมชน ไม่ได้รับการแก้ไข ใกล้เคียงให้เบาบาง ก็จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมรุนแรงในชุมชนได้ในที่สุด¹

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันอาชญากรรม

2.1 การป้องกันอาชญากรรม

“การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจ แต่ฝ่ายเดียวโดยวิธีบังคับใช้กฎหมาย ประชาชนมีสถานภาพเพียงให้การยอมรับกับตำรวจเท่านั้น” เป็นแนวความคิดที่ได้รับการปฏิบัติมาช้านานแล้ว ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้มี “การปฏิบัติเชิงทวิภาค” เกี่ยวกับบทบาทของตำรวจและชุมชนที่เรียกกันว่า “พันธมิตรในเชิงหุ้นส่วน” (partnership) ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ซึ่งเชื่อกันว่า “การป้องกันอาชญากรรมที่ประสบผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับชุมชนมากกว่าตำรวจ” บทบาทของตำรวจและประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมจึงเปลี่ยนแปลงไป จากแนวคิดเดิมที่ว่า ประชาชนช่วยเหลือตำรวจ มาเป็น ตำรวจช่วยเหลือประชาชน ตำรวจจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง และใช้มาตรการควบคุมทางสังคม ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น

¹ กรมคุมประพฤติ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” สืบค้น 1 มีนาคม 2555

2.2 ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มทฤษฎี

ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มทฤษฎี คือ กลุ่มทฤษฎี การลดช่องโอกาสในการกระทำผิด และ กลุ่มทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ

1) กลุ่มทฤษฎีการลดช่องโอกาสในการกระทำผิดของคนร้าย การจับหรือลดช่องโอกาสในการกระทำผิดนั้น สามารถกระทำได้ด้วยการสร้างสิ่งกีดขวางมิให้ผู้กระทำผิดเข้าถึงบริเวณ สิ่งของ หรือ บุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ควบคู่ไปกับการเพิ่มความเสี่ยงที่คนร้ายจะถูกตรวจพบและจับกุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การลดช่องโอกาสของคนร้ายยังสามารถดำเนินการได้โดยหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม การเข้าขัดขวางขณะคนร้ายลงมือกระทำผิด และการยับยั้งการกระทำผิดของคนร้ายด้วยการเพิ่มอัตราเสี่ยงต่อการถูกจับกุม และเมื่อชุมชนมีอาชญากรรมลดลง ประชาชนก็ย่อมรู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

2) กลุ่มทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่าอาชญากรรมมีสาเหตุมาจาก ความอ่อนแอของชุมชนและความล้มเหลวในการควบคุมทางสังคมของสถาบันครอบครัว ศาสนา โรงเรียน และอื่น ๆ ส่วนมาตรการในการให้รางวัลหรือลงโทษทางสังคมจากสมาชิกของชุมชน เป็นไปเพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การป้องกันอาชญากรรม ตามทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการ มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ การป้องกันอาชญากรรมที่เน้นบุคคลเป้าหมาย (เหยื่ออาชญากรรม หรือ อาชญากร) และ การป้องกันอาชญากรรมที่เน้นพื้นที่เป้าหมาย (ชุมชน โรงเรียน ธุรกิจ หรือ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม)

แนวทางการพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรมตามทฤษฎีการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการนั้น จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมหรือโครงการซึ่งผู้บริหารระดับสถานีตำรวจและผู้แทนชุมชนพิจารณาดกลงใจร่วมกัน หรือ เป็นที่ยอมรับด้วยกันทั้งสองฝ่าย ได้แก่

1) ผู้รับผิดชอบหลักในการนำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติคือใคร เช่น ประชาชนทั่วไป หรือ กลุ่มผู้อยู่อาศัยในชุมชน ตำรวจทุกฝ่ายทุกคน หรือ เฉพาะชุดปฏิบัติการที่รับผิดชอบโครงการ หน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และ/หรือสื่อมวลชนท้องถิ่น

- 2) วิธีดำเนินงานของกิจกรรมหรือโครงการคืออะไร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเยี่ยมชมด้วยวิธีเคาะประตูบ้าน การประชุมกลุ่มผู้แทนชุมชน การนำเสนออย่างเป็นทางการในการประชุมหรือสัมมนา การจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนออกตรวจท้องที่รับผิดชอบชุมชน เป้าหมาย ด้วยวิธีการเดินเท้าหรือใช้รถจักรยานเป็นยานพาหนะ
- 3) ประเภทของการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังคืออะไร เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสิ่งแวดล้อม

2.3 ยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรม²

ยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรมที่ผู้บริหารระดับสถานีตำรวจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ได้ตามความเหมาะสมนั้น มีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน ได้แก่ การรณรงค์เสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันตนเอง การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม การใช้สื่อมวลชนและให้ความรู้แก่ประชาชน การป้องกันอาชญากรรมภายในสถานศึกษา และการป้องกันอาชญากรรมในชุมชนธุรกิจ

1) การรณรงค์เสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันตนเองคือการรณรงค์เผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งที่เป็นแผ่นพับ หรือใบปลิว รวมทั้งการนำเสนอต่อที่ประชุมสัมมนา เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและวิธีการป้องกันตนเองหากต้องเผชิญกับภัยอาชญากรรมยุทธศาสตร์การรณรงค์เสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันตนเองของ ประชาชน ประกอบด้วย การหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงภัยอาชญากรรม การต่อสู้ขัดขวางและการป้องกันตนเอง การให้บริการเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- การหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงภัยอาชญากรรม (risk avoidance) ได้มีการวิจัยพบว่าวิถีการดำเนินชีวิตและกิจวัตรประจำวันของบุคคลเป็นปัจจัยหนึ่งที่บ่งชี้โอกาสความเสี่ยงของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หากได้มีการทำความเข้าใจกับประชาชนเพื่อให้เรียนรู้ถึงสถานการณ์ล่อแหลมต่างๆ ที่ควรหลีกเลี่ยง ประชาชนจะได้หลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่เสี่ยงต่ออาชญากรรมอย่างไรก็ตาม พึงระวังด้วยว่าการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมที่ควรหลีกเลี่ยงย่อมทำให้เกิดความรู้สึกลัวหวาดกลัวภัยมากยิ่งขึ้น

² Maxfield, Michael, G., Explaining Fear of Crime (London: Home Office, 1987) p. 112.

(http://law_buu.igetweb.com/index.php?mo=14&newsid=158193)

- การต่อสู้ขัดขวางและการป้องกันตนเอง (resistance and self-defense activities) การรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการต่อสู้ขัดขวางและการป้องกันตนเอง เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรม; ซึ่งจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากการต่อสู้ขัดขวางย่อมช่วยให้หลุดรอดจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ แต่ก็มีโอกาสได้รับบาดเจ็บเพิ่มขึ้นด้วย การแนะนำประชาชนจึงต้องคำนึงถึงสถานการณ์ที่แตกต่างกัน หากคนร้ายมีอาวุธประเภทใดควรปฏิบัติอย่างไร เช่น การร้องขอความช่วยเหลือ การพกนกหวีดติดต่อไว้เป่าขอความช่วยเหลือ การวิ่งหนี เป็นต้น แม้ว่า ตำรวจไม่มีหน้าที่จัดฝึกอบรมการต่อสู้ป้องกันตัวให้ประชาชนแต่ก็สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันตัวในสถานการณ์ที่แตกต่าง โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ประชาชนป้องกันตนเอง ควรคำนึงถึงปัญหาต่อเนื่องซึ่งจะนำไปสู่การสะสมอาวุธปืนไว้ป้องกันตนเองของประชาชน

- การให้บริการเหยื่ออาชญากรรม (victim service) การให้บริการเหยื่ออาชญากรรมเริ่มเป็นที่ยอมรับในประเทศสหรัฐอเมริกาว่ามีความจำเป็น เพื่อให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมทั้งด้านสวัสดิการสังคมการบริการให้คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือและบริการเกี่ยวกับการให้การหรือเป็นพยานใน ศาล การให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเอง ซึ่งในบางมลรัฐได้มีการออกกฎหมายคุ้มครอง “สิทธิผู้เสียหาย” (victims’ bills of rights) เพื่อเป็นหลักประกันในการรับบริการขั้นพื้นฐาน การให้บริการเหยื่ออาชญากรรมสามารถผสมผสานเข้ากับโครงการสำรวจความปลอดภัยของบ้านเรือนและโครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย

2) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม ปัจจุบันประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมได้หลายวิธี แต่คนไทยยังไม่ตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมมากนัก ตำรวจจึงต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว พร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รูปแบบและวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ดังต่อไปนี้

- โครงการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเตือนภัยและแจ้งข่าวอาชญากรรม (Watch programs) การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเตือนภัยและแจ้งข่าวอาชญากรรม เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมรูปแบบหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมโดยทั่วไป เช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย ซึ่งในต่างประเทศนิยมเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นที่ เช่น Neighborhood Watch หรือ Block Watch (เพื่อนบ้านเตือนภัย) Apartment Watch (อาคารห้องเช่าเตือนภัย) Business Watch (กลุ่มธุรกิจเตือนภัย) Employees Watch (ลูกจ้างเตือนภัย) เป็นต้น

โดยสมาชิกกลุ่มช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ของสมาชิกกลุ่ม คอยเป็นหูเป็นตาและแจ้งข่าวเบาะแสดังกล่าว ให้กับตำรวจท้องที่ ทราบและดำเนินการตรวจสอบ

- โครงการสายตรวจประชาชน (Citizen patrols) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดสมาชิกหรืออาสาสมัครพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกตรวจท้องที่ คอยระวังป้องกันรักษาความปลอดภัยตามบริเวณต่างๆ ที่มีปัญหาอาชญากรรมในชุมชน โดยการออกตรวจด้วยการเดินเท้า จักรยาน หรือพาหนะอื่นๆ พร้อมวิทยุสื่อสาร ได้มีการนำโครงการสายตรวจประชาชนมาใช้ในย่านที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลางตามชานเมือง อย่างไรก็ตาม ตำรวจไม่สนับสนุนให้สายตรวจประชาชนเข้าจับกุมคนร้ายหรือเข้าขัดขวางการกระทำผิด เมื่อประสบเหตุซึ่งหน้า เนื่องจากมีปัญหาข้อกฎหมายบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครอง ประชาชนที่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว และอาวุธที่นำมาใช้ระหว่างการออกตรวจท้องที่ ซึ่งจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบในเรื่องนี้ว่า ประชาชนควรจะเข้ามามีบทบาทในการป้องกันอาชญากรรมได้ถึงจุดใด

- การเสริมสร้าง “พันธมิตรเชิงหุ้นส่วน” กับองค์กรชุมชน (Partnerships with neighborhood organizations) การมีส่วนร่วมและเพิ่มบทบาทของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในระดับท้องถิ่น องค์กรชุมชนระดับท้องถิ่นที่มีบทบาทค่อนข้างมาก ได้แก่ โรงเรียน องค์กรศาสนา ธุรกิจเอกชน สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ต่างๆ และหน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สภาตำบล เทศบาล สุขาภิบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด และสภาจังหวัด เป็นต้น แต่ ความเป็นจริงของวันนี้ตำรวจยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากองค์กรเหล่านี้มากเท่าที่ควร ซึ่งในบางกรณีตำรวจกลับมีทัศนคติในทางลบเสียมากกว่า โดยเห็นว่าคอยจับผิดพฤติกรรมของตำรวจ หรือเป็นฝ่ายตรงข้าม แต่ในบางกรณีองค์กรระดับท้องถิ่นเหล่านี้ก็มีบทบาทในการสนับสนุนการป้องกันอาชญากรรมอย่างเปิดเผยชัดเจน และพร้อมที่จะทำงานร่วมกับตำรวจอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ดังนั้น ตำรวจจึงต้องศึกษาทำความเข้าใจกับองค์กรชุมชนระดับท้องถิ่นเพื่อวางแนวทางการเข้าถึงและเสริมสร้าง “พันธมิตรเชิงหุ้นส่วน” ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม

- คณะกรรมการประชาชน (Boards, councils, and commissions) การจัดตั้งคณะกรรมการประชาชน เป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่อสู้กับอาชญากรรมได้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมทำหน้าที่เป็นผู้แทนหรือสมาชิกในคณะกรรมการ เพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและดูแลพิทักษ์ผลประโยชน์ของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ถึงระดับชาติ นอกจากนี้

หน่วยงานตำรวจยังสามารถตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาขึ้นในระดับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ ให้คำแนะนำปรึกษา และตรวจสอบการทำงานของตำรวจได้อย่างใกล้ชิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา (citizen advisory committees) ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ.1955 ณ เมืองเซนต์หลุยส์ มลรัฐมิสซูรี โดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาในระดับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างตำรวจเมืองเซนต์หลุยส์ กับหน่วยงานชุมชนต่าง ๆ และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเคารพ ปฏิบัติตามกฎหมาย และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ต่อมา ในปี ค.ศ.1962 ตำรวจเมืองซานฟรานซิสโกมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาระดับชุมชนขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการติดต่อสื่อสารกันระหว่างตำรวจกับชุมชน ให้มีความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คณะกรรมการที่ปรึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ผู้นำองค์กรท้องถิ่น และบาทหลวง

ปัจจุบันในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการตั้งคณะกรรมการประชาชนระดับท้องถิ่น เพื่อควบคุมตรวจสอบการทำงานของตำรวจ ให้คำปรึกษาแนะนำด้านนโยบายแก่หน่วยงานตำรวจ รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับพฤติกรรมของตำรวจ ตลอดจนติดตามประเมินผลและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจ ในบางท้องถิ่น ประสบผลสำเร็จในการใช้รูปแบบคณะกรรมการประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม (Crime commissions) และคณะกรรมการที่ปรึกษา (advisor boards) ในการเข้ามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ในกระบวนการวางแผนหรือกำหนดนโยบายตำรวจ

ในส่วน การรวมตัวกันระดับเมืองหรือระดับประเทศ ก็มีการจัดตั้งองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์หลากหลายรูปแบบ เพื่อรณรงค์ต่อสู้ภัยอาชญากรรม เช่น กลุ่มแนวร่วมเพื่อความมั่นคงปลอดภัยชุมชนแห่งนครชิคาโก (The Chicago Alliance for Neighborhood Safety) กลุ่มต่อต้านภัยอาชญากรรมนานาชาติ (Crime Stoppers International) สมัชชาป้องกันอาชญากรรมแห่งชาติ (The Crime Prevention Coalition) กลุ่มความร่วมมือป้องกันอาชญากรรม (The Crime Prevention Coalition) เป็นต้น

2.4 วัตนาการทางวิชาการ งานป้องกันอาชญากรรม³

ปี ค.ศ.1945 ได้จัดให้มีการประชุมสมาคมหัวหน้าตำรวจนานาชาติประจำปี โดยกำหนดหัวข้อเรื่อง “การปฏิบัติงานของตำรวจต่อปัญหาชนกลุ่มน้อย”

ปี ค.ศ.1950 ได้มีการจัดตั้งสถาบันตำรวจภาคใต้ ณ มหาวิทยาลัยหลุยส์วิลล์ มลรัฐเคนทักกี และได้มีการจัดฝึกอบรมหลักสูตร “หลักการของงานตำรวจที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับชนกลุ่มน้อย” ซึ่งเน้นหลักมนุษยสัมพันธ์ ขึ้นเป็นครั้งแรก

ปี ค.ศ.1955 ได้มีการจัดตั้งสถาบันตำรวจชุมชนสัมพันธ์แห่งชาติ (National Institute on Police and Community Relations) ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตท มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา

ปี ค.ศ.1967 คณะกรรมการการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมของประธานาธิบดี ได้เสนอให้ตั้งหน่วยงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ระดับสถานีตำรวจขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาด้านความสัมพันธ์ ระหว่างตำรวจกับชนกลุ่มน้อยในประเทศสหรัฐอเมริกา

ปี ค.ศ.1970-1980 ได้มีการวิจัยทดลอง การตรวจท้องที่ของตำรวจเมืองแคนซัสซิตี มลรัฐมิสซูรี สายตรวจเดินเท้าของตำรวจเมืองฟีนิกซ์ มลรัฐมิชิแกน การตอบสนองตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วนทีมงานตำรวจสายตรวจ การวางกำลังสายตรวจ การตรวจท้องที่เชิงยุทธวิธี

2.5 ปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชน

โรเบิร์ต โทรจัน โนวิคซ์ (Robert Trojanowicz) และบอนนี่ บัคคีรอกซ์ (Bonnie Bucqueroux) ได้อธิบายถึงปรัชญาการตำรวจไว้ว่า การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเป็นปรัชญาของการตำรวจแนวใหม่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า การที่ตำรวจกับประชาชนทำงานร่วมกันโดยใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ความรู้สึกหวาดกลัวภัยอาชญากรรม ตลอดจนสภาพการไร้ระเบียบและความเสื่อมโทรมทางสังคมและทางกายภาพ ในชุมชนต่างๆ ได้ การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น หน่วยงานตำรวจจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสุจริตชนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะในการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และร่วมพัฒนาศักยภาพความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนปรัชญาในการทำงานจากเดิมที่ใช้มาตรการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน

³สุทธิพล ทวีชัยการ “รายงานการศึกษาคุณาฐานะระบบ Court ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกา ของคณะผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง” วารสารกฎหมายศาลแพ่ง ฉบับปฐมฤกษ์ กันยายน 2547 หน้า 25-48

ปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนสามารถสังเกตจากการที่หน่วย งานตำรวจปรับ ยุทธศาสตร์ในการทำงานใหม่ เพื่อนำทฤษฎีการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไปสู่การปฏิบัติ อาทิ การกำหนดหน้าที่การงานของสายตรวจ โดยไม่ต้องทำงานภายในรถยนต์สายตรวจที่รอรับฟังคำสั่ง ทางวิทยุตำรวจให้ไประงับเหตุตลอดเวลา เพื่อให้สายตรวจมีเวลาทำงานมากขึ้น สามารถสัมผัสกับ ประชาชนภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนได้โดยตรง อย่างใกล้ชิดสม่ำเสมอทุกวัน เจ้าหน้าที่ ตำรวจชุมชนที่เรียกว่า Community Policing Officer (CPO) ใหม่ นี้ ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รอบรู้งาน ทั่วไป (generalist) ในฐานะเจ้าพนักงานซึ่งมีภาระหน้าที่ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ต่างๆ ตามความต้องการของชุมชน โดยให้ปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชน การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชน มีพื้นที่รับผิดชอบในการทำงานนั้นจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชุมชนสามารถเข้าถึง รู้จักและสัมผัสโดยตรงอย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอกับประชาชนในชุมชน อันจะ นำไปสู่ความรู้สึกเชื่อมั่น ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชน ซึ่งมีฐานะเป็นผู้แทนของหน่วยงาน ตำรวจประจำชุมชนนั้นๆ มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนต่างๆ ของชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนจะต้องรับฟังความคิดเห็นและรวบรวม ข้อเสนอแนะ นำมาวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการทำงานให้ตรงกับความต้องการ ของชุมชน อันจะนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการทำงานของตำรวจ

ดังนั้น การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนจึงต้องมีการเปลี่ยนปรัชญาและมุมมองในการคิด เกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงานตำรวจ และมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงานตามปรัชญา การตำรวจใช้ชุมชนอย่างจริงจัง การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเสนอแนวทางการทำงานใหม่ ซึ่งเน้นการ ตำรวจภายใต้รูปแบบของการกระจายบริการลงสู่ระดับชุมชน (Decentralized) และถึงประชาชน เป็นรายบุคคล (personalized) โดยให้โอกาสประชาชนทุกคนได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการ ทำงานของตำรวจ

2.6 หลักการตำรวจผู้รับใช้ชุมชน 10 ประการ⁴

โรเบิร์ต โทรจัน โนวิคซ์ (Robert Trojanowicz) และ บอนนี่ บัคคีรอกซ์ (Bonnie Bucqueroux) ได้วาง หลักการของตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไว้ 10 ประการ คือ

1. ปรัชญาและยุทธศาสตร์องค์กร (Philosophy and Organizational Strategy)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเป็นทั้งปรัชญา (วิธีการคิด) และยุทธศาสตร์ขององค์กร (วิธีการนำปรัชญาไปสู่การปฏิบัติ) ซึ่งเปิดโอกาสให้ตำรวจชุมชนทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ในวิถีทางใหม่ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม สภาพไร้ระเบียบทางสังคมและทางกายภาพ ความเสื่อมโทรมของชุมชนที่อยู่อาศัย รวมทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวมในชุมชน ปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ตราบใดที่ตำรวจไม่ยอมรับฟังเสียงของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบาย ตำรวจ ประชาชนก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนในงานของตำรวจ การทำงานร่วมกันของตำรวจกับชุมชนให้ได้ผล จะต้องศึกษาสำรวจแนวทางสร้างสรรค์ใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มิใช่เพียงเพื่อคลี่คลายคดีรายหนึ่งรายใดเท่านั้น

2. การให้อำนาจกับชุมชน (Commitment to Community Empowerment)

ยุทธศาสตร์การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน เริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจกับทุกฝ่ายภายในหน่วยงาน ตำรวจทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจในสายปฏิบัติการ และสายธุรการ ให้ร่วมแรงร่วมใจกันยึดมั่นและนำปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง โดยจะต้องมอบอำนาจการตัดสินใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติการ ซึ่งเท่ากับเป็นการให้ความไว้วางใจในการใช้วิจารณญาณของผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากประชาชนผู้อยู่อาศัยในชุมชนทุกคน มีฐานะเป็น “พันธมิตรในเชิงหุ้นส่วน” (full-fledged partners) กับตำรวจ ย่อมจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหา การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และวางแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชน

⁴ Nicholl C.G., (2000). Community Policing, Community Justice, and Restorative Justice, Office of Community Oriented Policing Services, Washington. อ้างใน, พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์ หนังสือความรู้เบื้องต้น การปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์และตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community Relations and Community Policing: The Key)

3. การตำรวจภายใต้รูปแบบของการกระจายบริการลงสู่ระดับชุมชนและถึงประชาชนเป็นรายบุคคล (Decentralized and Personalized Policing)

การนำหลักการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังจึงหน่วยงานตำรวจจะต้องสร้าง และพัฒนาตำรวจสายพันธุ์ใหม่ เรียกว่า “เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชน” ปฏิบัติหน้าที่เชื่อมโยงและประสานงานโดยตรงระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชนในฐานะตัวแทนของหน่วยงานตำรวจชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนจึงต้องตัดขาดจากภาระหน้าที่สายตรวจในการรับแจ้งเหตุตามสั่งการจากศูนย์วิทยุตำรวจ เพื่อให้สามารถสัมผัสกับประชาชนได้อย่างใกล้ชิด เป็นรายบุคคล อย่างสม่ำเสมอ โดยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเขตพื้นที่ปฏิบัติการที่แน่นอนชัดเจน ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจควรยึดถือปฏิบัติตามหลักการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนกันทุกคน

4. การแก้ไขปัญหาเชิงรุกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Immediate and Long-Term Proactive Solving)

เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนมีบทบาทในการติดต่อกับสุจริตชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้สามารถศึกษาสำรวจแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนในเชิงสร้างสรรค์ โดยประชาชนมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและอาสาสมัคร ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนยังคงปฏิบัติหน้าที่ให้บริการและจับกุมผู้กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองได้ตามปกติ แต่สามารถดำเนินความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือ

5. จรรยาบรรณ นิติธรรม ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจ (Ethics, Legality, Responsibility, and Trust)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน ถือเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างตำรวจกับประชาชน เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพในรูปแบบใหม่ บนพื้นฐานแห่งความเชื่อถือและความไว้วางใจที่แต่ละฝ่ายมีต่อกัน ซึ่งตามรูปแบบสัมพันธภาพใหม่นี้ ตำรวจมีบทบาทเป็น “ตัวเร่ง” (Catalyst) คอยกระตุ้น เร่งเร้า เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระหน้าที่คงความรับผิดชอบต่อคุณภาพ ชีวิตในชุมชนของตนเองโดยรวมมากขึ้น การที่ประชาชนเพิ่มบทบาทในการแก้ไขปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ด้วยตนเองมากขึ้นนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้ตำรวจมีเวลาทำงานร่วมกับชุมชนในการวางแผน ทางแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพิ่มมากขึ้นด้วย

6. ขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจ ให้กว้างขวางขึ้น (Expanding the Police Mandate)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเพิ่มบทบาทในการปฏิบัติงานเชิงรุกควบคู่ ไปกับการปฏิบัติการกิจปกติแบบดั้งเดิมในเชิงตั้งรับ เพื่อให้สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างครบถ้วน

สมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ดำรงมีฐานะเป็นหน่วยงานควบคุมกติกาสังคมเพียงหน่วยงานเดียวที่ เปิดทำการทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่มีวันหยุด จึงต้องรักษาขีดความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉิน วิกฤติการณ์ และเหตุร้ายต่างๆ รวมทั้งอาชญากรรมความรุนแรงทุกประเภทได้อย่างทันทั่วถึง ไว้ให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ ซึ่งตำรวจยังคงต้องดำเนินมาตรการในเชิงตั้งรับอยู่ตลอดเวลาการตำรวจ ผู้รับใช้ชุมชนเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของ ตำรวจให้กว้างขวางขึ้น เพื่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงขึ้นทันทีทันใดและส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยมุ่งมั่นปรารถนาที่จะทำให้ชุมชนมีความมั่นคง ปลอดภัย ความสงบสุข และมีบรรยากาศที่น่าอยู่อาศัยมากขึ้นในอนาคตให้จงได้

7. ให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (Helping Those with Special Needs)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเน้นการสำรวจแนวทางใหม่ๆ ในการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือ และสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายพิเศษที่มีความอ่อนแอ อาทิ เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ชนกลุ่มน้อย คนยากจน คนพิการ และคนจรจัด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของงาน ป้องกันอาชญากรรมและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมและขยายผลการปฏิบัติให้กว้างขวางขึ้นทั้งนี้เพื่อเป็นการเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเสมอ หน้ากัน

8. ความริเริ่มสร้างสรรค์ และแรงสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

(Grass - Roots Creativity and Support)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนการนำวิทยาการและเทคโนโลยีก้าวหน้ามาใช้ในกิจการตำรวจอย่างเหมาะสม แต่ยังคงมีความเชื่ออยู่เสมอว่า ไม่มีสิ่งใดเหนือกว่าการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเป็นทีม ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จของงาน โดยผู้บังคับบัญชา จะต้องให้ความไว้วางใจต่อตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชุมชนผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในแนวหน้า บนท้องถนน ซึ่งสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมากที่สุดด้วยความเชื่อมั่นในการใช้ดุลยพินิจ วิจารณ์ญาณ ไหวพริบ ปฏิภาณ และประสบการณ์ประกอบกับการสร้างสรรค์หนทางใหม่ๆ เพื่อตอบสนองตามความต้องการชุมชน

9. การเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงานตำรวจ (Internal Change)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนจะต้องกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องประสาน สัมพันธ์กับทุกฝ่ายภายในหน่วยงานตำรวจอย่างเต็มรูปแบบ โดยกำหนดหน้าที่การงานของ เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนให้เป็นผู้รอบรู้งานทั่วไป (Generalist) มีหน้าที่คอยเชื่อมโยงและประสานงาน ระหว่างตำรวจกับประชาชนผู้ใช้บริการ โดยให้การสนับสนุนเกี่ยวกับข้อมูลและผลวิเคราะห์ เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปและปัญหาความเดือดร้อนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ ภายใน หน่วยงานตำรวจ และแสวงหาความร่วมมือและแรงสนับสนุนจากชุมชนในการดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์ของหน่วยงานตำรวจโดยรวม เมื่อได้ยอมรับปรัชญาการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนไว้เป็น

ยุทธศาสตร์ระยะยาวของหน่วยงานตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนควรยึดถือปฏิบัติตามแนวทางใหม่นี้ ซึ่งอาจใช้เวลาประมาณ 10-15 ปี

10. การวางรากฐานเพื่ออนาคต (Building for the Future)

การตำรวจผู้รับใช้ชุมชน กำหนดแนวทางการให้บริการประชาชนโดยกระจายลงสู่ระดับชุมชน (decentralized) และสัมพันธ์กับประชาชนเป็นรายบุคคล (personalized) โดยยอมรับว่า ทรายใดที่ตำรวจยังคงเห็นห่างกับชุมชน ย่อมไม่อาจที่จะเข้าไปจัดระเบียบในชุมชนนั้นๆ ให้เรียบร้อยได้สำเร็จ ซึ่งจะต้องปรับทัศนคติให้ประชาชนเข้าใจเสียใหม่ว่า ตำรวจคือแหล่งที่พึ่งพิงซึ่งประชาชนสามารถใช้บริหารและขอรับความช่วยเหลือต่างๆ ได้ในยามทุกข์ร้อน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน การตำรวจผู้รับใช้ชุมชนจึงมิใช่ยุทธวิธีตำรวจที่จะนำมาใช้เพียงชั่วคราวชั่วคราวแล้วละทิ้งไปแบบไฟไหม้ฟาง แต่เป็นปรัชญาในการทำงานแนวใหม่และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานตำรวจที่ค่อนข้างยืดหยุ่นและสามารถปรับให้สอดคล้องกับความต้องการและ ลำดับความเร่งด่วนของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนบางไทร ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดอยุธยา ทำการศึกษาพื้นที่ และสัมภาษณ์ในเดือนมีนาคม 2556 ได้ผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ความเป็นมาของชุมชนบ้านบางไทร

ชุมชนบ้านบางไทร ตั้งอยู่ที่ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สภาพทางกายภาพ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน แม่น้ำน้อย (แควน้อย) มาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่หมู่ที่ 7 ต.บางไทร อ.บางไทร เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอและส่วนราชการต่าง ๆ

อาณาเขตตำบล ทิศเหนือ จรด ต.บางพลี และแม่น้ำน้อยทิศใต้ จรด ต.ไม้ตราทิศตะวันออก จรดแม่น้ำแควน้อย (แม่น้ำน้อย) และแม่น้ำเจ้าพระยาทิศตะวันตก จรด ต.กกแก้วบูรพา

จำนวนประชากรของตำบล จำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,443 คน ชาย 2,255 คน หญิง 2,188 คน

ด้านการปกครองประกอบด้วยหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านบางแก , หมู่ 2 บ้านดอนบางแก , หมู่ 3 บ้านดอนบางไทร , หมู่ 4 บ้านใหม่ , หมู่ 5 บ้านบางไทร , หมู่ 6 บ้านบางไทร , หมู่ 7 บ้านบางไทร , หมู่ 8 บ้านแขก (บางไทร) , หมู่ 9 บ้านสามแหวน (บางไทร) , หมู่ 10 บ้านโรงไต้

การตั้งรกรากตำบลบางไทรตั้งขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา ขึ้นอยู่กับแขวงเสนา เรียกว่าเสนา น้อย ปี 2468 ได้ย้ายสถานที่ตั้งอำเภอจากตำบลราชมารมาสร้างใหม่ที่ตำบลบางไทร แต่ยังใช้ชื่ออำเภอรามอยู่ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2482 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางไทร คำว่า "บางไทร" ได้เล่าต่อกันมาว่าหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในตำบลบางไทรประชาชนได้ตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามริมฝั่งแม่น้ำน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอราม ประกอบอาชีพทำไร่จับปลา ขายทุกหมู่บ้าน จึงเรียกว่า "บางไร่" และได้เรียกเพี้ยนกันมาจาก "บางไร่" เป็น "บางไทร" และเชื่อกันว่าอาจจะมิดันไทรขึ้นอยู่จำนวนมากตามริมฝั่งแม่น้ำและหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำ ส่วนใหญ่เรียกว่าบางนำหน้า จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า "บางไทร"

2. การแก้ไขปัญหาหยาเสพติดของชุมชนก่อนสู่งานยุติธรรมชุมชน

2.1 สถานการณ์ปัญหาหยาเสพติดของชุมชน

ก่อนจะมีปัญหาหยาเสพติดในชุมชน คนเฒ่าคนแก่บอกว่าชุมชนบางไทรนั้น “อาหารการกินไม่คอดอยาก วิถีชีวิตอยู่กับฉันทนญาติพี่น้อง” แต่พอมหันตภัยยาบ้าแพร่ระบาดหนัก ชุมชนที่เคยอยู่กันอย่างสงบสุขกลายเป็นสภาพที่ชาวบ้านเรียกว่า “หมาเห่าจนเมื่อหลับ” และ “เมืองเถื่อน” มอเตอร์ไซค์วิ่งส่งเสียงดังทั้งคืน มีทั้งคนนอกที่เข้ามาซื้อยาและคนในหมู่บ้านที่ทั้งเสพและขาย สารพันปัญหาตามมาทั้งทะเลาะวิวาทในครอบครัวชกต่อยในชุมชน ลักขโมย การพนัน ลูกหลานติดยาขาดแรงงานในครอบครัวพ่อแม่ก็ไม่มีกะจิตกะใจทำงาน การทำมาหากินของชุมชน ล้นคลอนเพราะหลังคาบ้านเรือนบ้านล้วนมีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

“ผมเกิดมาจนอายุจะแปดสิบแล้ว ไม่เคยเห็นภัยอะไรจะร้ายแรงเท่ายาบ้าในขณะนี้เลย ลูกหลานแยแล้ว หลานผมออกจากบ้านก็มีแต่เรื่องกับชาวบ้านชกต่อยกันกลับเข้าบ้านก็ตีกันกับพ่อแม่มัน แม้แต่ลูกสาวของอามันเองมันยังมุดเข้าไปในมุ้งแต่เด็กมันกระโดดหนี มันยังไม่รู้เรื่องเลย... มันน่ากลัวยิ่งกว่าสงครามเพราะเป็นสงครามเย็นในครอบครัว ตายทั้งเป็น คนไม่เสพก็จะบ้าไปด้วย”

“...เริ่มแรกที่มีผู้เสพไม่มากนัก ก็ได้แต่ใช้วิธีขอร้องกันให้เลิกเสพอยู่ๆ มาลูกหลานในหมู่บ้านเสพหลายคนเข้าดักเตือนก็ไม่เชื่อ ครั้นจะจับกุมก็จะพากันเดือดร้อนไปกันใหญ่... บางรายพ่อแม่ไม่ยอมรับ (ว่าลูกติดยา) ทั้งๆ ที่เด็กเสพจนเบลอแล้ว”

“ลูกชายของผม 2 คน เสพยากันหมด แรกๆ ชาวบ้านบอกก็ไม่เชื่อ คิดในใจว่าเป็นไปไม่ได้ ลูกเรามาอยู่บ้านไม่คือเลย ทำไปทำมาสังเกตว่ามันไม่ยอมไปเรียนจนแน่ใจ ผมตีลูกจนแทบตายมันก็หนีไปนอนบ้านเพื่อนนั่งรอนจติกกลับมาคุยกันสองสามคำก็ตีอีก ทุกวันอย่างนี้อดนอนทุกคืน...”

“...ที่แรกผมไม่เชื่อชาวบ้าน จนมาเฝ้าดูลูกตัวเองจนรู้ว่าเสพมาหลายปี แล้วยังค้างค้ายาบ้าไว้ ๖ มหัน คนขายมันมาทางถึงบ้านไม่จ่ายก็อันตราย ผมกลัวใจมากขับรถไปน้ำตาไหลหยดทั้งเครียดทั้งแค้น เพราะผมรักลูกมากและชื่อเสียงวงศ์ตระกูลผมต้องมาเสียหาย...”

ชาวบ้านชุมชนบางไทร เริ่มสัมผัสกับปัญหาหยาเสพติดที่เข้ามาอย่างประปรายในปี 2537 ขณะนั้นปริมาณของปัญหาไม่มากนักจึงไม่มีใครคิดว่าเป็นปัญหาของชุมชน กระทั่งจากผู้เสพจำนวนไม่ถึง 10 คน ขยายอย่างรวดเร็วและมีการขายยาบ้าในชุมชนด้วย พบว่าในปี 2543 ยาบ้าได้ระบาดหนักในหมู่บ้านแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะพยายามเข้ามาแก้ปัญหา การตรวจค้นก็มักไม่พบสิ่งผิดกฎหมาย ไม่สามารถจับตัวผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เพราะความกลัว

คือกลัวจะบาดหมางกันเองในสังคมเครือญาติ กลัวที่จะเสียชื่อเสียงครอบครัว และกลัวถูกปองร้าย ในที่สุดยาเสพติดที่มาจากประตูลูกหลานของพวกเขาแทบทุกหลังคาเรือน ก็นำมาซึ่งความวิตกกังวลร่วมของชุมชนว่ามันได้กลายเป็นปัญหาหลักของหมู่บ้าน

2.2 การสร้างความคิดแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

ต้นปี 2550 ตำรวจสายตรวจชุมชนและชุดชุมชนมวลชนสัมพันธ์สถานีตำรวจภูธรตำบลบางไทรได้เข้ามาในชุมชนตำบลบางไทร สืบหาสภาพปัญหาและเริ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนกับแกนนำชาวบ้านทั้งสารวัตร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. ผู้นำทางศาสนาและผู้อาวุโส พยายามทำความเข้าใจว่ามาตรการปราบปรามของเจ้าหน้าที่เพียงลำพังไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านได้เพราะเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ ของชุมชนด้วยการแก้ปัญหาโดยทางราชการเมื่อเสร็จแล้วก็ยกกำลังกลับไปปัญหาก็มาคืนมาอีกวนเวียนตลอดเวลา ชาวบ้านจึงต้องเลิกความคิดที่ว่า “ธุระไม่ใช่” หรือ “ชาวบ้านทำอะไรไม่ได้” โดยตระหนักว่ายาเสพติดเป็นปัญหาร่วมกันของคนทั้งชุมชนที่ต้องลุกขึ้นมาช่วยกันรวมแรงรวมใจแก้ไข

นอกจากบทบาทเริ่มแรกในการจุดประกายให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาช่วยกันจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเองแล้วทีมงานตำรวจชุมชนยังทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงที่คอยส่งเสริมสนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คำปรึกษาแนะนำในรูปแบบของวิทยากรกระบวนการ

3. การก่อเกิด”คณะผู้นำธรรมชาติ” และ”เวทีประชาคม” กลไกสร้างชุมชนเข้มแข็ง

เมื่อแกนนำชาวบ้านตระหนักถึงปัญหา และเห็นดีร่วมกันว่าจำเป็นต้องสร้างแนวร่วมชาวบ้านทุกคนเพื่อแสวงหาทางออกด้วยกันแล้ว จึงเกิด “เวทีประชาคมครั้งที่ 1” เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2551 ซึ่งเป็นการนัดรวมพลชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและความจำเป็นที่คนทั้งชุมชนต้องร่วมกันจัดการ และด้วยความคิดที่ว่าผู้นำที่เป็นทางการนั้นมีบทบาทหน้าที่รองรับการทำงานของกลไกภาครัฐอยู่แล้ว แต่อาจมีข้อจำกัดในการทำงานบางอย่าง ดังนั้นจึงน่าจะมีกลไกที่ไม่ใช่ระบบราชการแต่มีความคล่องตัวในการจัดการปัญหาต่างๆ อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน จึงก่อเกิด “คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบางไทร” หรือ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง”

เริ่มจากการคัดเลือก “ผู้นำธรรมชาติ” ของหมู่บ้านด้วยวิธีการให้ชาวบ้านกรอกแบบสอบถาม 10 ข้อ โดยการสมมุติ ปัญหาหลักๆ ขึ้นมาว่าเมื่อเขาได้รับความเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ จะไปปรึกษาใครในหมู่บ้าน เมื่อได้รายชื่อที่ชาวบ้านลงคะแนนให้แล้ว ก็มาคิดถึงสัดส่วนที่เหมาะสมของคณะกรรมการฯ ที่จะสามารถดูแลหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึง ซึ่งก็คือกรรมการ 1 คนดูแลรับผิดชอบ 3 – 4 ครอบครัว คณะกรรมการฯ จึงประกอบไปด้วย 31 คนที่ชาวบ้านลงคะแนนให้มากที่สุดและคนที่ได้รับคะแนนอันดับ 1 เป็นประธานคณะกรรมการฯ คือ นายสะอาด ใจดี ประเด็นที่น่าสนใจคือ คณะกรรมการฯ หรือผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวคลองจรเข้เลือกขึ้นมาใหม่นี้ มีองค์ประกอบจากทั้งผู้นำที่ไม่เป็นทางการและผู้นำที่เป็นทางการรวมอยู่ด้วยกัน

เมื่อได้คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งซึ่งเกิดจากกระบวนการลงคะแนนอย่างประชาธิปไตยของชาวบ้านแล้ว ก็มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งได้แก่ ประธานชุมชนเข้มแข็ง เลขานุการประชาคมการประสานงานกับหน่วยราชการงานด้านสาธารณสุขปโภคของหมู่บ้านงานรับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านงานมวลชนสัมพันธ์งานด้านสตรีและเยาวชนงานประเพณีต่างๆ ของหมู่บ้านงานอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในส่วนของปัญหาเสพติดไม่ถือเป็นบทบาทหน้าที่ของกรรมการคนใดโดยเฉพาะ แต่กำหนดเป็นภารกิจร่วมของคณะกรรมการทั้งหมด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง คือแสวงหาวิธีแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยใช้แนวทางสร้างความร่วมมือกับชาวบ้าน ทั้งการระดมปัญหา ระดมความคิดเพื่อวางแผนแก้ไข และระดมคนเพื่อปฏิบัติการ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติให้สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีเครือข่ายเฝ้าระวังที่ครอบคลุมทั้งชุมชน คือ กรรมการชุมชนเข้มแข็ง 1 คนรับผิดชอบคอยสอดส่องดูแลเครือข่ายของตน 3 – 4 ครัวเรือน ซึ่งเลือกเองตามความเหมาะสมว่ากรรมการคนไหนสามารถพูดคุยทำความเข้าใจกับบ้านใดได้บ้าง กรรมการ 31 คนรวมเป็น 31 เครือข่าย จึงดูแลได้ทั่วถึง 113 ครัวเรือนทั้งหมู่บ้าน

4. สายสัมพันธ์เครือข่ายติบนความเอื้ออาทรอันดีวิธีแห่งการแก้ไขปัญหา

ที่ทำการคณะกรรมการชุมชนเข้มแข็งก็คือศาลาประชาคมกลางหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณโรงนาของ นายสมนึก สุขประเสริฐ สารวัตรกำนันตำบลบางไทร การทำงานของคณะกรรมการฯ เริ่มจากรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ โดยมีแนวคิด “ไม่ใช่เพื่อสร้างกระแสต่อต้าน ไม่ใช่เพื่อประณาม” เพราะผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดล้วนเป็นเครือข่ายกับชุมชน จึงเน้นที่พยายามขยายความร่วมมือของชาวบ้าน โดยมุ่งสร้างความเข้าใจว่าจะช่วยเหลือให้โอกาส

คนผิดกลับตัวกลับใจและสร้างความสงบสุขแก่ชุมชน ส่วนวิธีการมีตั้งแต่แบบปากต่อปากหรือ
กรรมการ 1 คน ไปพูดคุยกับเครือข่ายของตน 3 - 4 บ้าน ใช้หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และเขียน
ป้ายรณรงค์ติดตั้งเผยแพร่ตามสถานที่ต่างๆ ในชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นที่ทำการประชาคม ถนน
หมู่บ้าน กระทั่งในแปลงนา

วิถีวัฒนธรรมของชาวบางไทร มีความเป็นพี่เป็นน้องเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันทั้ง
ชุมชน นี่เองที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้กลไกแก้ไขปัญหาโดยวิธีการของชุมชนมีความเหมาะสม
มากกว่าวิธีการของราชการ เนื่องจากไม่สร้างความกระทบกระทั่งบาดหมางซึ่งกันและกัน
สอดคล้องกับสภาพการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน หัวใจสำคัญในการทำงานคือ “สันติวิธี”
โดยพยายามผนึกกำลังของทุกฝ่ายในชุมชนอย่าแบ่งแยก และโดยพยายามไม่ใช้บทลงโทษผู้กระทำ
ผิดไม่ว่าจะด้วยกฎบ้านหรือกฎหมาย แต่จะเริ่มจาก “การให้ความช่วยเหลือ – ให้อภัย – ให้ออกาส
กลับใจ” แก่ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้ายาหรือผู้เสพยา จนกว่าจะเลิกพฤติกรรมไม่ดีได้ ยกเว้นกรณีที่เกี่ยวข้อง
ความเดือนร้อนให้กับชุมชนหรือไม่ยอมเลิก ซึ่งจำเป็นต้องใช้กลไกทางกฎหมายหรือปราบปราม
เท่านั้น

ด้วยหลักแห่งสันติวิธีในวัฒนธรรมเอื้ออาทรของสังคมเครือญาตินี้เองที่ใช้ได้ผลใน
ชุมชนบางไทร ชาวบ้านเคยกลัวใจแทบเป็นบ้าเพราะมีลูกหลานติดยาเสพติด ปัจจุบันกลายเป็นแนว
ร่วมพัฒนาชุมชน บางคนเสียสละกำลังกายกำลังใจมาร่วมเป็นแกนนำพัฒนานั้นเพราะเหตุผลที่ว่า
“พวกเขาได้ลูกหลานกลับคืนมา” จากการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

5. การคัดแยกผู้เสพ ผู้ค้า บัญชีลับของหมู่บ้านกับการให้ออกาสกลับใจ

ในเวทีประชาคมครั้งที่ 2 คณะกรรมการฯ ได้ปฏิบัติการเชิงรุกโดย “การคัดแยกผู้มี
พฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งหมดในชุมชน” อย่างละเอียดตามพฤติกรรมและมูลเหตุจูงใจ
ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเสพยา, ผู้เคยเสพแล้วบอกว่าเลิกได้ ผู้ที่เคยผ่านการเข้าค่ายบำบัดยาผู้ที่
แน่ใจว่ายังติดยาอยู่, ผู้ค้ารายย่อย และผู้ค้ายาเสพติดยาใหญ่ในชุมชนและกำหนดมาตรการจัดการ
ตามความหนักเบาของพฤติกรรม เช่น กำหนดมาตรการจัดการตามความหนักเบาของพฤติกรรม
เช่น หากเป็นผู้ผลิตหรือผู้ค้ารายใหญ่ ที่มีมูลเหตุจูงใจจากความโลภก็ควรใช้กลไกทางราชการและ
กฎหมายเข้ามาดำเนินการปราบปรามอย่างเฉียบขาด แต่หากเป็นผู้ค้ารายย่อยหรือผู้เสพที่มีมูลเหตุจูง
ใจจากการติดยา ความยากจน หรือสิ่งแวดล้อมชุมชนพร้อมจะให้โอกาส ทั้งคณะกรรมการฯ ได้ทำ
ความเข้าใจกับชาวบ้านว่า “เป็นการคัดแยกเพื่อช่วยเหลือให้ออกาสไม่ใช่เพื่อการลงโทษ” ทำให้
ชาวบ้านสมัครใจที่จะร่วมมือด้วย

วิธีคือกรรมการแต่ละคนจะเขียนรายชื่อผู้มีพฤติกรรมเข้าข่ายเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในเครือข่ายบ้านที่ตนดูแลหย่อนลงกล่องกระดาษ จากนั้นคณะกรรมการจะนำรายชื่อทั้งหมดมาพิจารณาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลก่อนจะจัดทำเป็นบัญชีรายชื่อผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเก็บเข้าแฟ้มเป็นความลับของหมู่บ้านที่ไม่ให้บุคคลภายนอกล่วงรู้ ในการนี้ได้ขอความร่วมมือกับศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอบางไทร และฝ่ายปราบปรามคือสถานีตำรวจภูธรอำเภอบางไทร เพื่อให้เพียงจำนวนตัวเลขผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกับเจ้าหน้าที่แต่ไม่มีรายชื่อ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้จัดการปัญหาตามแนวทาง “สันติวิธี” ที่เหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมของตนก่อน หากเหนือบ่ากว่าแรงจึงจะขอให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการปราบปรามด้วยมาตรการทางกฎหมายต่อไป

ผลที่น่าสนใจคือ แต่เดิมการสืบสวนข้อมูลทางลับของเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้านไม่เกิน 9 – 10 คน แต่กระบวนการที่ผ่านกลไกชุมชนเข้มแข็งของชาวบางไทรเองค้นหาได้ถึง 45 คน และสามารถจำแนกได้อย่างละเอียดคือ 4 คนใน 2 ครอบครัวที่เป็นผู้ค้ารายย่อย และ 41 คนใน 39ครอบครัวที่เป็นผู้เสพ – ผู้ต้องสงสัย

6. การปักธงขาว ก้าวสู่หมู่บ้านปลอดยาเสพติด

เวทีประชาคมครั้งที่ 3 ของชุมชนบางไทร ได้ทำการรับรองครัวเรือนที่ปลอดยาเสพติดหรือครอบครัวที่อยู่เหนือจากบัญชีรายชื่อผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยใช้วิธีการอ่านรายชื่อสมาชิกของแต่ละครัวเรือน หากครอบครัวใดไม่ได้รับเสียงรับรองเป็นเอกฉันท์จากคณะกรรมการก็ให้นำรายชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือต้องสงสัยในครัวเรือนนั้นไปปรับเพิ่มในบัญชีผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งจะมีการติดตามดูแลเพื่อตรวจสอบให้แน่ใจหรือเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อไป

ผลที่ได้คือ ทั้ง 72 ครอบครัว ได้รับการรับรองเป็นครอบครัวปลอดภัยยาเสพติดคณะกรรมการฯ จึงทำการปลุกกระแสสร้างขวัญกำลังใจให้กับชุมชนและถือเป็นการยอมรับยกย่องครัวเรือนเหล่านั้น ด้วยกิจกรรมแจกธงขาวปลอดยาเสพติดให้นำไปปักหน้าบ้านรวมทั้งมอบใบประกาศเกียรติคุณแก่ทั้ง 72 ครอบครัว โดยเชิญนายอำเภอ หัวหน้าสถานีตำรวจ สาธารณสุข และหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่มาร่วมในพิธีเป็นสักขีพยาน เป็นการเปิดโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2553

7. ยุทธศาสตร์ “1 หยุด 2 ลด 3 เลิก” มาตรการทางสังคมจัดการยาเสพติดในชุมชน

หลังจากจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด 45 คน ใน 41 ครอบครัวแล้ว คณะกรรมการฯ ก็ได้ตั้งเป้าหมายต่อไป โดยมีฐานความคิดว่า “ปัญหาเสพติดอยู่ที่ผู้เสพและผู้ค้า ผู้เสพเป็นฐานให้แก่ผู้ค้า หากไม่มีผู้เสพ ผู้ค้าก็อยู่ไม่ได้ จึงต้องเน้นการแก้ไขที่ตัวปัญหา” เริ่มจากหยุดยั้ง การแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน”ไม่ให้เกิดผู้เสพหรือผู้ค้ารายใหม่เพิ่มจากจำนวนเดิม โดยใช้เครือข่ายคณะกรรมการฯ 31 คน ช่วยกันสอดส่องเฝ้าระวังอย่างทั่วถึงในลักษณะ “ตาหู – หูฟัง” มีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์อย่างต่อเนื่องผ่านหอกระจายข่าวและป้ายรณรงค์ที่จัดทำและติดตั้งไว้มากมาย ในที่ต่างๆ ของชุมชน รวมทั้งมีการอบรมให้ความรู้เยาวชนและเป้าหมายต่อมาคือ “การลดจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด”

โดยปฏิบัติการเชิงรุกลงไปพบปะพูดคุยกับทั้ง 45 คน อย่างเป็นกันเองว่าจะขอให้เลิกพฤติกรรมเสีย มีการสร้างความไว้วางใจและโน้มน้าวชักชวนให้แรงจูงใจที่ดีว่าชุมชนพร้อมจะให้โอกาสกลับตัวเสียใหม่ ไม่ใช่วิธีกดดันหรือเร่งรัดว่าจะต้องเลิกเมื่อไหร่แต่จะให้เขาค่อยๆ ปรับตัวจนสมัครใจที่จะประกาศตัวเลิกเสพยาเลิกค้าโดยเข้าร่วม “โครงการควบคุมพฤติกรรม แต่ไม่ควบคุมตัว” จากนั้นจึงทำการช่วยเหลือตามความเหมาะสมของแต่ละราย อาทิ หากเป็นผู้ค้าก็จะติดตามตรวจสอบพฤติกรรมและช่วยเหลือตามสมควรเมื่อเลิกได้ เช่น ให้กู้ยืมทุนหรือให้โอกาสด้านอาชีพ หากเป็นผู้เสพยาก็ช่วยในการบำบัดรักษาทางกาย – ทางใจ โดยประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น ทั้งนี้ชาวบ้านจะช่วยกันให้กำลังใจจนสามารถเลิกได้ในที่สุด

ในรอบแรกมีกลุ่มที่เลิกได้ 22 ครอบครัว รอบที่สอง 4 ครอบครัว รอบที่สาม 2 ครอบครัว รอบที่สี่ 1 ครอบครัว รอบที่ห้า 5 ครอบครัว และรอบที่หกเลิกได้ 6 ครอบครัว ในที่สุดทั้ง 41 ครอบครัวที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็เลิกพฤติกรรมได้หมดด้วยบรรยากาศความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ของคนในครอบครัวและชุมชนทั้งนี้มีอยู่ 1 รายเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายสำคัญของชุมชนที่ต้องให้กฎหมายยื่นมือเข้ามาจัดการ โดยการจับเข้าคุก

8. การรักษาสถานะชุมชนเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วันที่ 30 เมษายน 2554 ทุกครัวเรือนในชุมชนบางไทรก็สามารถปักธงขาวเป็นบ้านปลอดยาเสพติดได้ปัญหาอื่นๆ ในสังคมที่เคยมีก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่รถมอเตอร์ไซค์ที่วิ่งส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้านตลอดคืน อาการก้าวร้าวไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ของลูกหลาน การพนัน การลักขโมยตลอดจนการทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกันในชุมชนก็หมดไป ครอบครัวได้ลูกหลานที่ดีของตน กลับคืนมาสู่อ้อมกอดชุมชนได้แรงงานกลับคืนมาประกอบสัมมาอาชีพ

การที่ต้องใช้เวลานานถึง หลายเดือนในการหยุดยั้งและลดจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยค่อยๆ ให้โอกาสผู้หลงผิดกลับใจนั้น ก็ด้วยแนวคิดที่ว่า หากต้องการให้ชุมชนปลอดยาเสพติดเร็วที่สุดก็สามารถกระทำได้โดยใช้กฎหมายและการปราบปรามเข้ากวาดล้างแต่เมื่อเจ้าหน้าที่ถอนกำลังออกไปแล้วปัญหาที่จะกลับมาสู่ชุมชนอีกอย่างรวดเร็วเช่นกัน แต่ “การแก้ปัญหาอย่างแท้จริงนั้นไม่ได้อยู่ที่การทำให้ชุมชนปลอดยาเสพติดโดยเร็วแต่เป็นการทำให้ชุมชนปลอดยาเสพติดอย่างยั่งยืน” จึงต้องอาศัยความพร้อมของชุมชนเอง และด้วยความคิดเช่นนี้เองแม้ว่าชาวบ้าน 113 ครอบครัว 669 คนของหมู่บ้านบางไทรจะไม่มีใครเกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้วก็ตาม แต่ภารกิจของชุมชนก็ยังไม่หมดไป นั่นก็คือการร่วมกันสอดส่องเฝ้าระวังสถานการณ์ไม่ให้ยาเสพติดหวนกลับคืนมาอีก

เวทีประชาคมกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมการระดมความคิดและแนวทางพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ทุกวันที่ 7 ของเดือน จึงยังคงถูกใช้เป็นที่ออกเสียงรับรองครัวเรือนปลอดยาเสพติดเป็นประจำทุกเดือนเช่นกัน

เมื่อ “หยุด – ลด – เลิก” ปัญหายาเสพติดได้แล้ว การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาลูกท้อจึงตามมา เกิด “โครงการสู้ภัยเศรษฐกิจ” มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มทำน้ำตะไคร้ กลุ่มเลี้ยงเป็ดเนื้อ, เลี้ยงปลา และปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ โดยมีกองทุนหมู่บ้านเป็นเงินให้กู้ยืมประกอบอาชีพมีวิทยากรกระบวนการ ป.ป.ส.และสถานีตำรวจภูธร อำเภอบางไทรช่วยประสาน ส่วนราชการที่มีความรู้ความชำนาญในการส่งเสริมอาชีพเข้ามาอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังช่วยเหลือกันเองในลักษณะการรวมกลุ่มสร้างงานให้กับตนเองและเพื่อนบ้าน ได้แก่ กลุ่มแรงงานรับจ้างด้านเกษตรกรรมไถนา – หว่านข้าว – พ่นยา ที่รับงานทั้งในและนอกชุมชน, กลุ่มรับจ้างแปปลาออกไปทำงานในเมืองโดยมีเจ้าหน้าที่ของแปปลาซึ่งเป็นคนในชุมชนช่วยเหลือ และกลุ่มรับทำห้วงฝ้าม่านจากโรงงานมาทำที่บ้านปัจจุบันนอกจากเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน ชาวบางไทรจึงมี

สัมมาอาชีพมากมายรองรับจนพวกเขาบอกว่า “ไม่มีใครเดือดร้อนเรื่องเศรษฐกิจถ้ายังจะมีงานให้ทำอยู่เสมอ คนแก่คนเฒ่าก็นั่งทำงานที่บ้านได้เต็มที่ อยากได้ค่าขนมไม่ต้องขอเงินพ่อแม่ แต่มาทำงานวันหนึ่งๆ ก็ได้แล้ว 100 – 200 บาท

9. การถักทอน้ำใจ ขยายผลการพัฒนาสู่แผ่นดิน

“หมู่บ้านนี้ได้ทำกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ด้วยการรวมตัวกันเป็นประชาคม แบบประชาชนเป็นเจ้าของ และแยกพฤติกรรมกาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติด แล้วใช้หลักสันติวิธีแก้ไข สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นคนดีได้ทั้งหมด ด้วยมาตรการทางสังคมของชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันจนเกิดพลังมวลชน พลังแผ่นดิน พัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป”

คนดีศรีหมู่บ้านไม่จำเป็นต้องเก่ง รวย หรือมีชื่อเสียง แต่จำเป็นต้องมีจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม มีความรักใคร่สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน” (ประกาศคนดีศรีบางไทร หมู่ 4 ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

จากผลความสำเร็จที่สามารถประกาศเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติดได้อย่างภาคภูมิใจ และนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทาง “ชุมชนดูแลชุมชนเอง” รูปแบบ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” และ “เวทีประชาคมหมู่บ้าน” ทำให้ในปี ชุมชนบางไทร กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ดูงานที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ ป.ป.ส. และปัจจุบันกลายเป็นต้นแบบที่ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ อีกมากมาย

10. องค์กรประกอบสู่ความสำเร็จในงานยุทธธรรมชุมชน ชุมชนบางไทร

- **มีองค์กรประกอบของชุมชน** คลองจรเข้น้อยมีองค์กรพัฒนาที่เป็นชุมชนอย่างแท้จริงคือ “คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง” ซึ่งเป็น “กลุ่มผู้นำธรรมชาติ” ที่ชาวบ้านเลือกขึ้นมาด้วยความนับถือศรัทธา เป็นกลไกหลักในการจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยไม่ได้เน้นที่บทบาทเด่นของผู้นำเพียงคนเดียวคนหนึ่ง แต่เป็นคณะผู้นำในสัดส่วนที่สามารถดูแลชุมชนได้อย่างทั่วถึง มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบด้านต่างๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยผู้นำชาวบ้านเลือกขึ้นมาใหม่และผู้นำทางการที่มีอยู่เดิม จึงสามารถประสานบทบาทได้อย่างสอดคล้อง

- ยึดแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง ในลักษณะของ “ชุมชนดูแลชุมชน” ไม่มีvárอความช่วยเหลือจากภายนอก แต่พร้อมจะร่วมมือกับทุกฝ่าย ชาวบ้านคลองจรเข้้น้อยมีแนวคิดว่ “ปัญหาของชาวบ้านคลองจรเข้้น้อย พวกเราต้องคิดเอง - ค้นหาปัญหาเอง- และแก้ไขปัญหาวด้วยตนเอง...โดยไม่ถูกชี้หน้าหรือครอบงำเราไม่หวังพึ่งระบบราชการ แต่จำเป็นต้องมีข้าราชการคอยสนับสนุนตามสมควร..”

- ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมไม่เพียงกลุ่มแกนนำเท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน แต่ชาวบ้านในชุมชนบางไทรทั้งหมดได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการปัญหาและพัฒนา ด้านต่างๆของหมู่บ้านผ่านเวทีประชุมประชาคม และผ่านความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคม วัฒนธรรมเครือญาติของชุมชน

- มีการค้นหาปัญหาโดยชุมชนเอง ผ่านเวทีประชาคมทุกเดือนเพื่อระดมปัญหา- สาเหตุ- หาแนวทางพัฒนา และผ่านการช่วยสอดส่องเป็นหูเป็นตาของชาวบ้านที่เรียกว่า “ตาหูหูฟัง” ทำให้สามารถรู้ปัญหาที่แท้จริงของชุมชน นำไปสู่การแก้ไขที่ตรงจุดของชาวชุมชนบางไทร

- แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ชาวชุมชนบางไทรได้นำวิถีวัฒนธรรมในสังคมเครือญาติที่มีความเอื้ออาทรกันเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มาเป็นแนวทางจัดการกับยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ โดยใช้ความรักและความเข้าใจ พร้อมจะให้โอกาส - ให้โอกาส และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงไม่สร้างความกระทบกระทั่งบาดหมางกันในชุมชน และยังทำให้ชาวบ้านสมัครใจที่จะเป็นแนวร่วมการพัฒนา

- มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ชุมชนบางไทร มีทีมวิทยากรกระบวนการ ป.ป.ส. และชุดตำรวจชุมชนสัมพันธ์ซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญตั้งแต่จุดประกายให้ชาวบ้านลุกขึ้นมารวมพลังกัน และในการหนุนเสริมสนับสนุนกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

- มุ่งแก้ไขปัญหาวให้สำเร็จ แนวทางการจัดการกับปัญหาต่างๆ ของชาวชุมชนบางไทร ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน แต่จะเน้นไปที่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การลดจำนวนผู้ค้า- ผู้เสพยาโดยสมัครใจ และการส่งเสริมให้โอกาสด้านอาชีพกับผู้กลับใจและผู้ค้อยโอกาสในชุมชน

- มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ชาวชุมชนบางไทรจัดให้มีเวทีประชุมประชาคมเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งนับเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่องและทันท่วงทีต่อสถานการณ์ปัญหาและการพัฒนาด้านต่างๆ เพราะเป็นทั้งที่ระดม- วิเคราะห์ - จัดลำดับความสำคัญ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาว - แสวงหาความร่วมมือจากชาวบ้าน รวมทั้งเป็นเวทีในการติดตามแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน

11. ผลการศึกษาวิจัยงานยุติธรรมชุมชน

1. สาเหตุการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน

ผู้นำชุมชน

เนื่องจากหมู่บ้านมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก่อน และชุมชนได้ร่วมพลังกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของประชาชน และหน่วยงานราชการทั้งภายในจังหวัด และภายนอกจนมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก และยึดถือเป็นชุมชนตัวอย่างด้านชุมชนเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

ขณะเดียวกันผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เห็นความสำคัญ และมีโครงการนำร่องงานยุติธรรมชุมชน จึงได้มาประสานงานและเชิญเข้าร่วมการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ และเข้าร่วมโครงการนำร่องงานยุติธรรมชุมชน โดยเชิญผู้นำชุมชนของหมู่บ้านจำนวน 5 คน เข้าร่วมการอบรม ซึ่งผู้นำชุมชนมีความคิดว่าเมื่อทำงานยาเสพติดแล้วชุมชนก็ยังมีปัญหาอื่นรอบด้าน หากชุมชนได้เข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนก็จะเกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้นอีก โดยไม่มีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนใดๆ แต่มีความประทับใจที่หน่วยงานให้ความสำคัญ ไม่มีการบังคับ ใช้ความสมัครใจ และมีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจและแก้ไขปัญหา

ประชาชนในชุมชน

สืบเนื่องมาจากเกิดปัญหาแพร่ระบาดของยาเสพติด และเกิดปัญหาการลักทรัพย์กันในชุมชนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2554 ต่อมาภายหลัง คณะกรรมการชุมชนได้เข้าช่วยจุดประกายความคิดให้ชาวบ้านเกิดการตระหนักรู้ถึงปัญหาของชุมชน จึงได้มีการรวมตัวกันขึ้น ซึ่งเป็นด้วยความสมัครใจของชุมชน ไม่มีการบังคับ ไม่มีการจ่ายค่าตอบแทน หรือรางวัลใดๆ ทั้งสิ้น

เมื่อมีการรวมตัวกันและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้ระยะหนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดและอื่นๆ ก็คลี่คลายลงตามลำดับสิ่งที่ประทับใจและอยากกล่าวถึงคือ เมื่อเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาลูกหลานในหมู่บ้านที่เคยติดยาเสพติด และมีความประพฤติที่เสียหายก็สามารถกลับมาเป็นเด็กดีของพ่อแม่ และของชุมชนได้

เจ้าหน้าที่

สาเหตุของการเข้าร่วมยุติธรรมชุมชน

1) โดยหน้าที่ตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรม เพื่อจะได้มีส่วนรับรู้ปัญหา อยากเห็นชุมชนเข้มแข็งสงบสุข

2) ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของเจ้าหน้าที่เท่าที่ควร เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย ไม่สามารถดูแลชุมชนได้อย่างทั่วถึง

3) ความประทับใจได้เรียนรู้วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างแท้จริงและชาวบ้านมีน้ำใจ เปรียบเหมือนเจ้าหน้าที่เป็นลูกหลานทำให้ยอมรับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่

2. แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชนผู้นำชุมชน

1) สิทธิ และหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

- สิทธิของชุมชนบ้านคลองจรเข้ น้อยคือ ประชาชนทุกคนสามารถที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือแสดงความคิดเห็นโดยเท่าเทียมกัน สามารถตรวจสอบข้อสงสัยซึ่งกันและกันได้ สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเข้ามานำเสนอในการประชุมชุมชนได้ทุกวันที่ 7 ของทุกเดือน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า การประชุมประชาคม สิทธิของผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่บ้านไม่มีความแตกต่างกัน

- หน้าที่ของผู้นำชุมชน คือ

- (1) นำข่าวสารจากทางราชการนำมาถ่ายทอดให้ชุมชนฟัง
- (2) ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน
- (3) จัดประชุมประชาคมหมู่บ้านภายในวันที่ 7 ของเดือน
- (4) เผื่อระวังเหตุร้ายหรือป้องกันปัญหาที่จะเกิดกับชุมชน
- (5) ประสานและสนับสนุนการศึกษาของผู้นำศึกษาในงานในชุมชน
- (6) มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบครัวเรือนในชุมชนผู้นำ 1 คนต่อคนในชุมชน 3-4 ครัวเรือน โดยมีหลักเกณฑ์ว่าผู้นำที่ดูแลครัวเรือนนั้นจะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันกับครัวเรือนนั้น ส่วนครัวเรือนที่เหลือเป็นหน้าที่ของประธานชุมชนจะต้องรับผิดชอบดูแลทั้งหมด
- (7) กรรมการทั้งหมดจะต้องมีหน้าที่ใกล้เคียงบรรดาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งหมด เช่น ปัญหาเยาวชนมั่วสุมเสพยา การก่อการทะเลาะวิวาท ปัญหาการละเมิดต่างๆ
- (8) ตลอดจนหน้าที่บริหารจัดการดูแลทรัพย์สินรายรับ-รายจ่าย ของชุมชน และเป็นตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมประชุมอบรมศึกษาของงานกับส่วนราชการ

- นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังเห็นว่าตำรวจยังมีส่วนจัดวางกระบวนการยุติธรรมชุมชน จึงเสนอให้มีผู้แทนตำรวจในยุติธรรมจังหวัดหรือมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่สถานีตำรวจอำเภอทุกแห่ง สำหรับบุคลากรหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชน มีจำนวนน้อยเกินไปควรพิจารณาเพิ่มบุคลากรที่จะกระตุ้นและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน

2) ทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน ทำให้เป็นการแก้ไขปัญหาในชุมชนกันเอง ชุมชนไม่แตกแยก ไม่ต้องเสียเวลา ค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องต่อศาล ถ้าใช้ระบบยุติธรรมกระแส

หลักอย่างเดียวกันจะมีฝ่ายแพ้ฝ่ายชนะ เกิดความไม่พอใจ เกิดการแบ่งแยก จึงเห็นด้วยที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชน เป็นการทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน ในส่วนที่ชาวบ้านมีทัศนคติที่ไม่ดี ก็คือภาครัฐเข้ามาบีบบังคับ เพราะต้องการเอาผลงานของชุมชนไปเป็นผลงานของตนเอง เพื่อแสวงความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งของตนเอง โดยเร่งรัดชุมชนทำโครงการตามที่ตนต้องการให้เสร็จโดยเร็ว เพื่อตนเองได้ผลงานแล้วก็จะได้โยกย้ายไปที่อื่น แสวงหาความก้าวหน้าต่อไปโดยชุมชนทำผลงานให้ กลายเป็นเครื่องมือโดยมิได้ประโยชน์อะไรเลย

3) ความตระหนักถึงบทบาทการเป็นตัวแทนประชาชนในงานยุทธธรรมชุมชน

ผู้นำมีความตระหนักถึงบทบาทการเป็นตัวแทนประชาชนในงานยุทธธรรมชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ ภาครัฐและตัวแทนจากภาครัฐไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ทั้งหมด ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการแก้ไขปัญหาในชุมชนแบบสันติวิธี ประชาชนมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ

ดังนั้นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของการเป็นตัวแทนประชาชนจึงต้องให้ผู้นำและประชาชนเข้าใจ และยอมรับ ขณะเดียวกันบุคลากรภาครัฐต้องเข้ามากระตุ้นหรือสนับสนุนภาคประชาชนให้เกิดความคิด ความรู้สึกว่าได้ถูกภาครัฐทอดทิ้ง และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีให้กับประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4) การสร้างความเชื่อมั่น และไว้วางใจระหว่างสมาชิกในงานยุทธธรรมชุมชน

เกิดจากตัวผู้นำเองต้องสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับประชาชน โดยตัวผู้นำต้องเป็นต้นแบบที่ดีทั้งทางด้านความประพฤติ การวางตน มีความจริงใจ และที่สำคัญผู้นำจะต้องมีความเสียสละซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก ความรวย ความรู้ ความมีตำแหน่งเกียรติยศ และชื่อเสียงจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้เลย หากขาดเสียซึ่งความจริงใจ และเสียสละ

นอกจากนี้ความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนเกิดจากกระบวนการแก้ไขปัญหาหาสาเหตุ ซึ่งมีการให้ข้อมูลผู้เสียหายสาเหตุและผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนแก่ผู้นำชุมชน โดยไม่ได้บอกหน่วยงานราชการเป็นความลับระหว่างสมาชิกของชุมชนและผู้นำชุมชน จนกระทั่งชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาหาสาเหตุได้สำเร็จ โดยไม่ได้อาศัยยุทธธรรมกระแสหลัก

5) การแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

การแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกใช้กลไกในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

(1) ใช้เวทีการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกในชุมชน

(2) ใช้ผู้นำเครือข่ายทั้ง 32 คน เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารลงสู่ประชาชนในกลุ่มที่ตนเองดูแล

(3) ผู้นำชุมชนมีหนังสือแจ้งข่าวสารต่าง โดยมีการแจกจ่ายให้กับประชาชนในชุมชนโดยตรง ซึ่งในหมู่ 2 ไม่มีหอกระจายข่าวแต่ชุมชนใช้จักรยานในการส่งหนังสือแจ้งข่าวสารในชุมชน

(4) การติดต่อประสานงานกับภาครัฐใช้การแลกเปลี่ยน/ติดต่อโดยใช้ทางโทรศัพท์ และไปรษณีย์ ตลอดจนมีการศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างภาครัฐกับชุมชน อย่างไรก็ตามในชุมชนยังต้องการให้ยุติธรรมจังหวัดเข้ามาให้การอบรม/ให้ความรู้และข่าวสารต่างๆ แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากกลไกดังกล่าวผลทำให้ประชาชนเกิดศรัทธาและปรึกษาผู้นำชุมชนและแจ้งข่าวสารข้อมูลให้ผู้นำชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

6) การสรุปงานยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นฉันทามติ

สิ่งจูงใจที่ทำให้งานยุติธรรมชุมชนได้ข้อสรุปเป็นฉันทามติเกิดจากกระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดทำประชาคมหมู่บ้าน มีหลักการให้อภัย ให้ออกัสซึ่งกันและกัน ไข่มดเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุม ซึ่งทุกคนต้องยอมรับตามมติดังกล่าว และเกิดเหตุการณ์มีครอบครัวหนึ่งพ่อแม่ลูกยอมรับเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสารภาพในที่ประชุมประชาคม ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน และยอมรับมติอย่างเป็นฉันทามติ

จากความเข้มแข็งของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงทำให้เกิดกลไกงานยุติธรรมชุมชน ที่ได้ข้อสรุปอย่างเป็นฉันทามติ โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ดังนี้

(1) กรณีสมาชิกในชุมชนเกิดทะเลาะวิวาทกัน กรรมการก็จะเชิญผู้อาวุโสหรือคนกลางที่ทั้งสองฝ่ายเคารพรักมาไกล่เกลี่ย

(2) กรณีลูกติดยาเสพติด กรรมการก็จะไปพูดคุยหรือกับครอบครัว และตกลงร่วมกันว่าจะแก้ไขปัญหาอย่างไร และมีเงื่อนไขว่า ถ้าไม่ทำตามข้อตกลง ถ้าถูกตำรวจจับก็จะไม่ช่วยเหลือ

(3) กรณีปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ทั่วไปก็จะใช้เวทีประชาคมหมู่บ้านที่ประชุมทุกเดือน ยุติปัญหาอย่างฉันทามติ

7) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกชุมชนช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชน

- ปฏิสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกจะสามารถช่วยป้องกันความขัดแย้งต่างๆ ได้เช่น ความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ความศรัทธาซึ่งกันและกัน ความเป็นประชาชนในชุมชนเดียวกัน

ความรู้จักคุ้นเคยกันและกันเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันความขัดแย้งได้ทุกอย่าง เพราะสามารถพูดคุยกันได้ตกลงเจรจาติปัญหาต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ยึดสุภาษิต “ความคุ้นเคยถือว่าเป็นญาติ”

- นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนก็เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้สมาชิกชุมชนช่วยกันป้องกัน และลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น กรณีเด็กวัยรุ่นในชุมชนจี้มอเตอร์ไซด์เสียงดัง ก็มีการขอให้หยุดละเลิกการจี้มอเตอร์ไซด์เสียงดังได้สำเร็จ หรือกรณี เด็กนักเรียนหนีเรียน ชุมชนก็มีการประสานงานกับครูอาจารย์ พ่อแม่ผู้ปกครองทำให้ปัญหานี้ลดลง หรือกรณีวัยรุ่นมีปัญหารื่องชู้สาว ฝ่ายหญิงฟ้องก่อนแต่งงาน ชุมชนมีการเจรจาให้มีการแต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณี หรือกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนต่างๆ ชุมชนก็สามารถลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

8) วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนชัดเจน และเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิกทุกฝ่าย

- วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนมีความชัดเจน คือ เป็นการแก้ไขปัญหาหลัก คือ ยาเสพติด และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน เป็นการลดบทบาทยุติธรรมกระแสหลักเรื่องการฟ้องร้อง และกลับมาใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อต้องการให้เกิดความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

- ชุมชนมีวิธีการกำหนดวัตถุประสงค์งานยุติธรรมชุมชนร่วมกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันอันเป็นเป้าหมายของชุมชน และมีการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่ตัวแทนได้ไปร่วมประชุมแก่ผู้อยู่ในชุมชนทุกวันที่ 7 ของเดือน โดยมีการสรุป และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

จึงทำให้สมาชิกชุมชน เข้าใจวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างแท้จริง แต่มีบางครอบครัวที่ยังเข้าใจไม่ชัดเจน ได้ไปใช้ยุติธรรมกระแสหลัก ตัวอย่าง ได้แก่ กรณีกองทุนสงเคราะห์ผู้เสียชีวิต ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน และผู้นำชุมชนตามหลักเกณฑ์ที่จะได้เงินช่วยเหลือหรือเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งกรณีบางครอบครัวยังไม่เข้าใจ ต้องประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น จนกว่าเขาจะเข้าใจและศรัทธากระบวนการยุติธรรมชุมชน

9) การประเมินผลงานยุติธรรมชุมชนมีความชัดเจน และใช้วิธีการที่เหมาะสม

ชุมชนมีวิธีการติดตาม ประเมินผลการทำงานของชุมชน ซึ่งได้จากกระบวนการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ซึ่งตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (เจ้าหน้าที่ตำรวจ) เป็นผู้ริเริ่มให้และสานต่อโดยผู้นำชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งมีวิธีการติดตามรายงาน และประเมินผล ดังนี้

(1) ใ้เวทีการประชุมประชาคมหมู่ 2 เป็นการติดตามประเมินผล การดำเนินงานที่มีความชัดเจนในเรื่องของ

- การติดตามสถานการณ์ยาเสพติดของชุมชน

- การเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมประจำเดือน โดยที่ผ่านมามทุก
ครัวเรือนมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมโดยตลอด

(2) วิธีการที่ใช้จะดูจากผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากการประชุมประชาคม
ประจำเดือน โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา และลงมติร่วมกันซึ่งทุก
คนให้การยอมรับมติที่ประชุมดังกล่าว

**10) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยุทธธรรมชุมชนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้
คือ**

- ชุมชนแห่งนี้มีรายรับจากการสมทบบริจาคจากประชาชน และกลุ่มบุคคล
ที่มาศึกษาดูงานบริจาคเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งเป็นสมุดบัญชีจำนวน 8 เล่ม แสดงรายการ
รายรับรายจ่ายอย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในชุมชนสามารถตรวจสอบรายรับ
รายจ่ายได้ตลอดเวลา หากมีข้อข้องใจหรือสงสัยอะไร ทางคณะกรรมการสามารถตอบคำถามได้ทุก
ประเด็นปัญหา

- การกำหนดวิธีการตรวจสอบความโปร่งใมาจากหลักเกณฑ์รูปแบบของ
กองทุนแม่ของแผ่นดินที่กำหนดว่าจะต้องมีสมุดบัญชีควบคุมรายการแสดงรายรับและรายจ่าย
จำนวน 8 เล่ม

- ที่คิดว่าชุมชนนี้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ คือ การที่มีสมุดบัญชีแสดง
รายการรายรับรายจ่ายชัดเจน ประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบการใช้จ่ายได้ทุกชั้นตอน ทุกเวลา
เป็นในรูปแบบของคณะกรรมการ ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้กับรายรับรายจ่าย ดังนั้นประเด็นที่ไม่
โปร่งใสจึงไม่มี

**11) ความอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุทธธรรมชุมชนของสมาชิก
ทุกคน มีหลักการ คือ**

- เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกคน มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น
สามารถเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกปัญหา และวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนแห่งนี้คือ เมื่อฝ่ายใดได้
แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ทุกคนจะรับฟังโดยไม่พูดสอดแทรกหรือทำให้เสียจังหวะ ปล่อยให้
ผู้แสดงความคิดเห็นได้พูดจนจบ จึงทำให้ปัญหาต่างๆ สามารถช่วยกันแก้ไขหรือยุติได้โดยง่าย
และเมื่อฝ่ายแสดงความคิดเห็นได้พูดจบแล้ว ฝ่ายที่ยังไม่เห็นด้วยก็จะพูดโต้แย้งหรือแสดงเหตุผล
การที่ไม่เห็นด้วย แล้วในที่ประชุมก็จะลงมติว่าควรเชื่อถือหรือปฏิบัติตามเหตุผลของฝ่ายใด
การลงมติดีถือว่าเป็นการยอมรับทุกคนต้องปฏิบัติตาม

- จะไม่มีการชี้นำความคิดเห็น แต่จะใช้วิธีการสรุปเหตุผลให้ทุกคนยอมรับ
แล้วนำไปปฏิบัติโดยถือมติเสียงข้างมากเป็นหลัก

- ความอิสระทางความคิดจะไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของทางราชการ

12) สมาชิกต้องมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

เนื่องจากสมาชิกมีส่วนร่วมงานป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมมาอย่างต่อเนื่อง จนชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้ความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน ดังนี้

- (1) ผู้นำชุมชนทุกคน มีความตระหนักและเข้าใจงานยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งสามารถต่อ ยอดการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (2) สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการป้องกันและลดความขัดแย้งปัญหาต่างๆ ในชุมชน
- (3) เจ้าหน้าที่ส่วนราชการเข้ามาประสานงานและสนับสนุนการทำงานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- (4) กระบวนการมีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมและทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมนอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังเห็นว่าควรให้ตำรวจเข้ามามีบทบาทในงานยุติธรรมจังหวัด และยุติธรรมชุมชนด้วย

13) การมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชนต้องอาศัยเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐ และเอกชนชุมชน แห่งนี้บริหารจัดการในงานยุติธรรมชุมชน โดยใช้อำนาจที่มีอยู่แล้วในชุมชนเป็นหลัก ประกอบด้วยประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน เลือกลงตัวขึ้นมาเป็นคณะกรรมการ ส่วนที่เหลือเป็นคณะกรรมการทั้งหมดรวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน (มาจากครัวเรือน 32 ครัวเรือนๆ ละ 1 คน โดยแต่ละครัวเรือนช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน) และกระทำโดยสันติวิธีลักษณะการทำงาน

ภาครัฐเข้าร่วมกับประชาชน (โดยรัฐให้การสนับสนุน) นอกจากนี้ชุมชนได้พัฒนาเครือข่ายกับบุคคลภายนอก ทั้งภาคประชาชนและภาครัฐ โดยผ่านกลไก การอบรม การศึกษาดูงาน และการประชุมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ประชาชนในชุมชน

1. สิทธิและหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน สมาชิกในชุมชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในทุกปัญหาของชุมชน ต่อที่ประชุมซึ่งจัดให้มีขึ้นทุกวันที่ 7 ของทุกเดือน มีสิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของสถานการณ์บ้านเมืองจากผู้ที่เข้ามาประชุม เช่น

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้นสมาชิกของชุมชนต้องให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับแจ้งจากประธานชุมชน กรณีที่ชุมชนมีปัญหาอะไรก็ตามจะมีตัวแทนชุมชนเข้าไปพูดคุย ชี้แจงให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง จนเกิดการยอมรับในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน แต่ในบางครั้งการสร้าง ความเข้าใจให้แก่สมาชิกบางคนก็มีปัญหาอุปสรรคเช่นกัน เช่น มีความคิดว่าชุมชนเข้าไปก้าวท้าวในชีวิตครอบครัวคนอื่นมากเกินไป หรือคิดว่าลูกหลานของตนเองถูกกลั่นแกล้งให้ร้ายในทางที่เสียหาย เป็นต้น แต่เมื่อได้รับการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ให้ฟังจนเข้าใจกันแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะให้ความร่วมมือด้วยดี

2. ทักษะคติที่มีต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนในงานยุติธรรมชุมชนสมาชิกชุมชนเห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนเกิดความสงบสุข และสิ่งที่สำคัญและประทับใจก็คือ การที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ทำให้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนลดน้อยลง ส่วนสิ่งที่ไม่ประทับใจคือ การที่มีหน่วยงานหลายหน่วยแวะเวียนเข้ามาจัดกิจกรรมบ้าง มาศึกษาดูงานบ้าง มาเพียงชั่วคราวแล้วก็จากไป บางครั้งมาในลักษณะของการมารับรู้สภาพปัญหาและอุปสรรคของชุมชน และรับปากว่าจะหาทางช่วยแก้ไขปัญหาให้ แล้วก็หายไป ไม่กลับมาอีกเลย ชาวบ้านเลยไม่เข้าใจและไม่ทราบว่าสิ่งที่เขารับปากอย่างโน้นอย่างนี้นั้น ทำได้หรือไม่ได้อย่างไร และไม่มีใครสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ การนัดหมายเข้าไปศึกษาดูงานต่าง ๆ บางครั้งก็เกิดความไม่ประทับใจ เพราะคณะมาไม่ตรงเวลาที่นัดหมาย ทำให้ชาวบ้านเสียเวลารอคอย เขาอาจลืมคิดไปว่าชาวบ้านก็ต้องมีเวลาเตรียมตัว ต้องจัดการกับการกิจของตนเองให้เรียบร้อยด้วยจึงจะสามารถออกมาต้อนรับ หรือมาร่วมกิจกรรมที่ประธานชุมชนแจ้งให้ทราบ

3. ความตระหนักถึงบทบาทของการเป็นตัวแทนภาครัฐและเอกชน ท่านเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ท่านมีส่วนในการกำหนดบทบาทของการเป็นตัวแทนหรือไม่อย่างไรสมาชิกชุมชนเห็นด้วยกับการที่สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงบทบาทของการเป็นตัวแทนในงานยุติธรรมชุมชน เพราะทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชนลงได้ ทำให้ชุมชนมีความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทของการเป็นตัวแทนเช่น กรณีเงินกองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน และ “กองทุนสัจจะ” สมาชิกของชุมชนก็ต้องมาร่วมกันกำหนดกฎ กติกา ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการให้กู้เงินจากกองทุนดังกล่าวว่า จะใช้กฎ กติกาอย่างไรเมื่อตกลงกันแล้วก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตามนั้น โดยเฉพาะกองทุนสัจจะเป็นกองทุนที่ชาวบ้านร่วมใจกันก่อตั้งขึ้นมาโดยให้สมาชิกในชุมชนฝากเงินเข้ากองทุนอย่างสม่ำเสมอเดือนละ 1 ครั้ง จำนวนเงินมากหรือน้อยตามแต่ความสามารถ ไม่มีการบังคับ แต่ขอให้มีส่วนจะว่า เมื่อตกลงฝากเดือนละเท่าใดก็ขอให้ทำตามนั้นให้ได้จริง ๆ ไม่ใช่ฝากบ้าง ไม่ฝากบ้าง ขาด ๆ หาย ๆ อย่างนี้ถือว่าสมาชิกรายนั้นไม่มีสัจจะ เป็นต้น ซึ่งก็จะส่งผลกระทบ

ต่อความน่าเชื่อถือของผู้นั้นไป ซึ่งผู้นั้นก็ต้องยอมรับโดยไม่มีข้อแก้ตัว เพราะปรากฏหลักฐานที่ สมุดเงินฝากกองทุนสัจจะอย่างชัดเจนว่า ตั้งสัจจะอย่างไรไว้แล้วไม่สามารถทำได้

4. การสร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจระหว่างสมาชิกในงานยุติธรรมชุมชน
วิธีการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกคือ การทำสิ่งใดก็ตามขอให้ยึดถือความถูกต้อง และทำให้ดีที่สุด อาจจะใช้เวลาบ้างกว่าชุมชนจะมองเห็นและเกิดความไว้วางใจก็ไม่ใช่ไร การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำอย่างตรงไปตรงมา ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเมื่อมีงานยุติธรรมชุมชนเข้ามาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชนด้วยกันก็ทำให้เกิดความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้นว่าทุกปัญหาสามารถดำเนินการแก้ไขให้ยุติได้ภายในชุมชน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องการแลกเปลี่ยนข่าวสารโดยปกติคือ การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอเดือนละครั้งกับผู้นำชุมชน ทำให้ได้รับรู้ปัญหาและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในชุมชนเอง และเรื่องนอกชุมชน การติดตามข่าวสารทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้รับรู้ข่าวสารได้ประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนข่าวสารก็คือ สามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่นสถานการณ์ของบ้านเมือง สถานการณ์เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น ทำให้สามารถเตรียมการป้องกันปัญหาภายในชุมชนได้ ดังนั้น การแลกเปลี่ยนข่าวสารในงานยุติธรรมชุมชนจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะจะทำให้ทันเหตุการณ์ แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว สามารถป้องกันปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ได้

6. ข้อสรุปของงานยุติธรรมชุมชนเป็นฉันทามติถ้าพูดถึงแนวทางการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ทุกปัญหามีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่เมื่อมีการหาข้อสรุปในที่ประชุมประจำเดือน หรือประชุมกันเป็นกรณีพิเศษก็ตาม มติที่ออกมาก็จะถือเอาตามเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ซึ่งก็ได้รับการยอมรับต่อข้อสรุปที่เกิดขึ้นแบบนี้ แต่ข้อสรุปในที่ประชุมนั้น บางครั้งหากไม่สามารถปฏิบัติตามได้ น่าจะมีการชี้แจงหรืออธิบายให้ชัดเจนว่า ทำไมไม่ได้เพราะอะไร เช่น รับประทานข้าวบ้านว่าจะเดินสายไฟฟ้ามายังอาคารที่ทำการของศูนย์ชุมชนต่อที่ประชุม แต่หลังจากนั้นก็เงียบหายไปไม่ส่งข่าวความคืบหน้าให้ทราบ เป็นต้น จึงอยากเสนอแนะว่า ขอให้หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับสิ่งที่รับประทานไว้กับชาวบ้านด้วย

7. การปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกช่วยป้องกัน และลดความขัดแย้งในชุมชนการที่ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สนับสนุนกันคุณาติมิตร นั้นสามารถลดปัญหาความขัดแย้งได้ง่าย ปัญหาใหญ่กลายเป็นปัญหาเล็ก ปัญหาเล็กก็ไม่มีปัญหา ส่วนคนไหนที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือกับชุมชน เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของชุมชน คิดแต่ว่า

ครอบครัวตนเองไม่ต้องพึ่งพาใคร ถือว่าเป็นสิ่งที่น่าห่วงใยอาจอยู่อย่างโดดเดี่ยว จึงอยากแนะนำว่า ควรมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างสม่ำเสมอ แล้วจะทำให้ชุมชนพัฒนาอย่างยั่งยืน

8. วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชน ชัดเจน และเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิกทุกฝ่าย วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนคือการร่วมพลังกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยสมาชิกในชุมชนกันเอง ในชุมชนคลองจะเข้มมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนคือต้องการให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปราศจากยาเสพติดให้โทษ และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ลูกหลานในชุมชนมีความขยันและไม่กล้าทำในสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งกว่าจะเป็นอย่างในปัจจุบันก็ต้องมีการชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจและร่วมกันรับรู้และแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะผู้ที่มิถูกลานเคยคิดยาเสพติดหรือมีความประพฤติเสียหายมาก่อน จะรู้ดีและจะนำตัวอย่างที่เกิดขึ้นมาเป็นอุทาหรณ์แนะนำผู้อื่นให้เข้าใจได้เป็นอย่างดี

9. การประเมินผลงานยุทธธรรมจังหวัดมีความชัดเจนและใช้วิธีการที่เหมาะสม โดยความเข้าใจของชาวบ้านคิดว่า ยังไม่เคยมีการคิดหลักเกณฑ์ในการประเมินผลความสำเร็จของชุมชนที่ผ่านมาอย่างเป็นรูปธรรม รู้แต่ว่าเมื่อชุมชนเข้มแข็ง มีความร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จนทำให้เด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านไม่คิดยาเสพติดเพิ่มขึ้น และมียาเสพติดลดลงกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด ชุมชนมีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอตามที่เคยตกลงกันไว้ นั้น ถือว่าน่าจะเป็นเกณฑ์การประเมินผลได้อย่างชัดเจนในระดับหนึ่ง

10. การมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ความโปร่งใสในการทำงานยุทธธรรมชุมชนถือว่ามีความสำคัญมาก กฎ กติกาต่าง ๆ ที่ชุมชนร่วมกันคิดขึ้นมานั้น ต้องชัดเจนและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย และสามารถตรวจสอบได้จึงจะทำให้การมีส่วนร่วมในงานทุกอย่างราบรื่น และได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนทุกคน เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินกองทุนหมู่บ้าน เงินกองทุนสัจจะ เป็นต้นหากไม่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้แล้ว เข้าใจว่าจะไม่พัฒนามาจนถึงทุกวันนี้

11. ความมีอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุทธธรรมชุมชนของสมาชิกทุกคนสมาชิกทุกคนมีอิสระทางความคิดของตนเอง และสมัครใจเข้าร่วมงานโดยไม่มีใครบังคับและไม่มีค่าตอบแทน เช่นการทำงานให้กับกองทุนหมู่บ้านก็ต้องช่วยกันทำ เพราะถ้าไม่มีใครทำก็อาจไม่ได้รับกองทุนที่วันนี้ก็ได้ การที่จะให้ชุมชนยอมรับการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ต้องขึ้นอยู่กับว่า บุคคลนั้นทำงานเพื่อส่วนรวมได้มากน้อยเพียงใด ด้วย

12. สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนสมาชิกชุมชนต้องเข้าร่วมประชุมประจำเดือนอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าในบางครั้งอาจติดธุระจำเป็นบ้าง แต่ก็ต้องมีการมอบหมายให้สมาชิก

ในกลุ่มบ้านของคุณเข้าร่วมประชุมแทน เพราะถ้าไม่มีใครให้ความร่วมมือเลยก็จะทำให้ความเข้มแข็งต่าง ๆ สูญหายไป ซึ่งทุกคนในชุมชนต้องตระหนักรู้และเข้าใจซึ่งกันและกันด้วยจึงจะทำให้เกิดความต่อเนื่องดังกล่าว

13. การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนต้องอาศัยเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชนเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนมาก เนื่องจากเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้และความเข้าใจต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กรณีที่เกิดการระบาดของไข้หวัดนก เมื่อหลายปีก่อน เป็ดไก่ในหมู่บ้านเกิดการล้มตายกันเป็นจำนวนมาก มีการลดจำนวนเป็ดไก่ของชาวบ้านเสนอไปให้นายอำเภอพิจารณาให้เงินทดแทนเป็นต้น หากไม่มีเครือข่าย ก็อาจจะไม่ได้รับเงินค่าทดแทนที่วันนี้ เพราะไม่มีใครส่งข่าวให้รับรู้ว่ามีเงินจ่ายกันแล้วนะ ต้องมีการติดตามทวงถามอย่างต่อเนื่องจึงจะได้รับเงินดังกล่าว ประโยชน์ที่ได้รับก็ตกได้แก่ชุมชนนั่นเอง

ส่วนราชการ

1. สิทธิและหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

- ได้รับสิทธิการเข้าอบรมเพื่อมาร่วมการบริหารงานยุติธรรมชุมชน
- หน้าที่ประชาสัมพันธ์หน่วยงานในโครงการยุติธรรมเคลื่อนที่ร่วมกิจกรรม

ของชุมชนหน้าที่สิทธิการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในชุมชน ให้ความรู้ เข้าร่วมแก้ปัญหาความขัดแย้งของชุมชน และดูแลชุมชนอย่างต่อเนื่อง

- ปัญหา คือ เจ้าหน้าที่บางส่วนไม่ได้รับการอบรมอย่างเพียงพอในการจะไปดำเนินงานในงานยุติธรรมชุมชน เนื่องจากเป็นลูกจ้างเหมาซึ่งไม่มีสิทธิในการเบิกต่างๆ ของกระทรวง

- การแก้ไขปัญหาการใช้สิทธิหน้าที่ของคนในงานยุติธรรมชุมชน

ต้องใช้เวลาพอสมควรเพราะชุมชนจะต้องศึกษาผู้เข้าร่วมในงานชุมชนนี้อย่างต่อเนื่อง จนเข้าใจซึ่งกันและกัน

2. เจ้าหน้าที่และประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม

- มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม เพราะการทำงานที่แท้จริงต้องมีส่วนร่วมในการทำงานด้วยใจจริง มีความประทับใจในการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

- เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน เพราะทางหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุน

- ความประทับใจ คือมีการลดปัญหาความขัดแย้ง ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สำคัญ คือ ชุมชนเข้มแข็ง

3. ความตระหนักถึงบทบาทของการเป็นตัวแทนภาครัฐและเอกชน

- เห็นด้วยกับบทบาทของการเป็นตัวแทนของภาครัฐและมีความรู้ความสามารถ มีบทบาทของการเป็นตัวแทนในงานต่างๆ นอกเหนือจากหน้าที่ในตำแหน่งราชการ
- การมีบทบาทนอกเหนือจากหน้าที่ คือ ให้มีกิจกรรมในชุมชนเพื่อความรักความสามัคคี ซึ่งเป็นที่ยอมรับในการมีบทบาทในชุมชนนี้
- การจัดกิจกรรมตามบทบาทของการเป็นตัวแทน เป็นเครื่องวัดวิสัยทัศน์ของเยาวชน จนได้รับรางวัลจากผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติบทบาทนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

4. การสร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจระหว่างสมาชิกในงานยุทธธรรมชุมชน

- มีการประชุมบ่อยๆ เพื่อชี้แจง แนะนำ รับทราบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งปกติจะประชุมทุกๆ วันที่ 7 ของเดือน
- ยกย่องชมเชยผู้ปฏิบัติงานที่เข้มแข็ง ติดตามประสานงานกับทุกคนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน
- สาเหตุของสมาชิกมีความเชื่อมั่น ไว้วางใจระหว่างกันในงานยุทธธรรมชุมชนเนื่องจากผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดี ชุมชนเกิดความศรัทธามีความเชื่อมั่นสูง
- สมาชิกทุกคนจะต้องเฝ้าติดตามผลงาน ปัญหาวิธีการที่ดีเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

- การแลกเปลี่ยนข่าวสารต้องทำอยู่เสมอต่อเนื่อง โดยออกรายการวิทยุชุมชนทุกวันเวลา 11.00 -12.00 น. ออกวารสารงานยุทธธรรมชุมชนแจกจ่ายทุกเดือน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายปักษ์ เคเบิลทีวีท้องถิ่น สำหรับกิจกรรมพิเศษยุทธธรรมจังหวัดเคลื่อนที่ทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง
- ข้อเสนอแนะอยากให้กระทรวงสร้างสนับสนุนการออกเว็บไซต์เพราะปัจจุบันใช้บริการของกรมราชทัณฑ์ซึ่งให้บริการในพื้นที่จำกัด

6. ข้อสรุปของงานยุทธธรรมชุมชนต้องเป็นฉันทามติหรือไม่ อย่างไรฉันทามติจะต้องให้ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันในการปฏิบัติงานแม้ผู้ปฏิบัติงานจะไม่เห็นด้วยทั้งหมด แต่จะต้องยอมรับในเสียงส่วนใหญ่โดยมีข้อแม้ว่าเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง ข้อที่ยอมรับได้

6.1 ปัญหาทุกอย่าง

6.2 ความสามัคคี การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

6.3 ความเข้มแข็งของชุมชน หนึ่งข้อที่ยอมรับไม่ได้ คือ ชุมชนนี้มีทัศนคติที่จะบริการโดยคนในชุมชนไม่อยากจะพึ่งพาภาครัฐ

7. การปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกช่วยป้องกัน และลดความขัดแย้งในชุมชนมีการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นการลดความขัดแย้งแม้อาจมีข้อจำกัดในเหตุผลส่วนตัวบ้าง ก็สามารถแก้ไขร่วมกันได้โดยสันติวิธี

8. วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน ชัดเจน และเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิกทุกฝ่ายงานยุติธรรมชุมชนมีไว้เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความเข้มแข็งในชุมชน

9. การประเมินผลงานยุติธรรมจังหวัดมีความชัดเจนและใช้วิธีการที่เหมาะสม

- หลักเกณฑ์ในการประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน มีความชัดเจนใช้วิธีการที่เหมาะสมโดยใช้นุ้คคลภายนอกที่เชื่อถือได้ ผ่านการอบรมวิธีการจากวิทยากรภายนอก (ทีมมหิดล) ก่อนที่จะทำการประเมินได้ถามผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานชุมชน แกนนำชุมชน มาร่วมประชุมเพื่อกำหนดรูปแบบวิธีการประเมิน กำหนดระยะเวลาในการประเมินที่ชัดเจน ทั้งนี้ทุกอย่างได้ร่วมกันคิดหลักเกณฑ์ดังกล่าว โดยได้ร่วมเข้าสัมมนาในการคิดหลักเกณฑ์ต่างๆ

- ผลงานของยุติธรรมชุมชนนั้นก็คือป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดอาชญากรรมดำเนินการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีผลงานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับได้ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่ชุมชนอื่นๆ

10. การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ต้องมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ เพราะมีการประชุมประชาคมทุกวันที่ 7 ของเดือนหากมีสิ่งใดไม่ถูกต้องก็จะนำเข้าวาระในการประชุมประชาคม ฉะนั้นความโปร่งใสจะต้องมีตลอดเวลาสามารถตรวจสอบได้ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ของชุมชนโดยไม่มีปัญหาอุปสรรคแต่อย่างใด

11. ความมีอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนของสมาชิกทุกคนดูได้จากความเข้มแข็งของชุมชนนี้ ส่วนประโยชน์ที่ตอบแทนจากชุมชน คือ ความเข้มแข็งของชุมชน

12. สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

- สร้างเครือข่ายอย่างกว้างขวางในชุมชน โดยอบรมให้ความรู้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้นำชุมชนหน่วยงานยุติธรรม

- มียุติธรรมเคลื่อนที่ให้ข้อมูลแก่ชุมชนบิตพลิว ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนซึ่งจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

- มีการพาสมาชิกไปศึกษาดูงานชุมชนอื่น โดยเข้าร่วมอบรมสัมมนา ในหลักสูตรต่างๆ ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดจัดขึ้น ทั้งนี้ผู้กำหนดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องก็คือ สมาชิกในชุมชนนั่นเอง

13. การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนต่ออาศัยเครือข่ายการทำงานของสมาชิก ทั้งภาครัฐและเอกชน

- ชุมชนต้องมีการทำงานเป็นเครือข่ายประกอบด้วยบุคคลจากหลายสาขาอาชีพ ซึ่งจะได้ข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป นำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ทั้งนี้จะมีศูนย์ยุติธรรมชุมชน มีคณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้แก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะที่ดียังเป็นเครือข่าย

- ประโยชน์ที่ได้รับ คือ ชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น จากการมีส่วนร่วมในงานซึ่งกันและกันทำให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

- ปัญหา คือ งบประมาณในการลงชุมชนน้อย ขาดความต่อเนื่อง ทำให้ปัญหาที่จะต้องแก้ไขนั้นบางครั้งต้องหยุดชั่วคราว

- ข้อเสนอแนะ สมาชิกจะต้องเป็นบุคคลที่ทุ่มเทให้กับงานอย่างจริงจังมีความตั้งใจในการลงพื้นที่นั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ติดตามงานเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งนี้จะต้องประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการให้รับรู้ว่าไปแก้ไขในพื้นที่

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยชุมชนบ้านบางไทร ตั้งอยู่ที่ตำบลบางไทร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,443 คน ชาย 2,255 คน หญิง 2,188 คน อาณาเขตตำบล ทิศเหนือ จรด ต.บางพลี และแม่น้ำน้อยทิศใต้ จรด ต.ไม้ตรา ทิศตะวันออก จรดแม่น้ำแควน้อย (แม่น้ำน้อย) และแม่น้ำเจ้าพระยาทิศตะวันตก จรด ต.กกแก้วบูรพา ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1.1 สาเหตุการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่องานยุติธรรมชุมชน

1) สภาพทั่วไปของชุมชนพบว่า ชุมชน ได้แก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนสำเร็จ โดยในปี 2550 โดย ดำรวจประจำชุมชนและชุดมวลชนสัมพันธ์ ได้เข้ามาสำรวจสภาพปัญหาและเริ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนกับแกนนำชุมชนฯ รวมทั้งผู้นำทางศาสนา เพื่อทำความเข้าใจว่ามาตรการปราบปรามของเจ้าหน้าที่เพียงลำพังไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ เพราะเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกับปัญหาอื่น ๆ ของชุมชน จึงเกิด “คณะผู้นำธรรมชาติ” และ “เวทีประชาคม ” กลไกสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นการจุดประกายให้ชาวบ้านลุกขึ้นมารวมพลังจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ผู้ที่เป็นประธานคณะกรรมการ “ผู้นำธรรมชาติ” คือนายสุขเกษม คงถาวร และมีกรรมการ 31 คน กรรมการ 1 คน จะดูแลรับผิดชอบ 3-4 ครอบครั้ว ทั้งนี้ปัญหายาเสพติด ไม่ถือเป็นบทบาทหน้าที่ของกรรมการคนใดโดยเฉพาะแต่กำหนดเป็นภารกิจร่วมของคณะกรรมการทั้งหมด หัวใจสำคัญในการทำงานคือ “สันติวิธี” โดยพยายามไม่ใช้บทลงโทษผู้กระทำผิดไม่ว่าจะด้วยกฎหมายหรือกฎหมาย โดยจะเริ่มจาก การให้ความช่วยเหลือ ให้อภัย ให้โอกาสกลับใจ แก่ทุกคน ทำให้ชาวบ้านสมัครใจที่จะร่วมมือด้วย

จากการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่า เดิมการสืบสวนข้อมูลทางลับของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในหมู่บ้านไม่เกิน 9-10 คน แต่กระบวนการที่ผ่านกลไกชุมชนเข้มแข็งของชาวชุมชนบางไทรเองหาได้ถึง 45 คน และสามารถจำแนกได้อย่างละเอียด คือ 4 คน ใน 2 ครอบครั้วที่เป็นผู้ค้ารายย่อย และ 41 คนใน 39 ครอบครั้วที่เป็นผู้เสพ-ผู้ต้องสงสัย จนได้รับการป้กครงขาวก้าวสู่หมู่บ้านปลอดยาเสพติด ผลที่ได้คือ 72 ครอบครั้วได้รับการรับรองเป็น

ครอบครัวปลอดภัยเสพติด หลังจากนั้นคณะกรรมการฯ ได้ตั้งเป้าหมายโดยมีฐานความคิดว่า “ปัญหาเสพติดอยู่ที่ผู้เสพและผู้ค้า ผู้เสพเป็นฐานให้แก่ผู้ค้า หากไม่มีผู้เสพ ผู้ค้าอยู่ไม่ได้ จึงต้องเน้นการแก้ไขที่ตัวปัญหา” เริ่มจาก หยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหมู่บ้าน

ต่อมา 26 มิ.ย.53 ทุกครัวเรือนในชุมชนบ้านบางไทรสามารถปักธงขาวเป็นบ้านปลอดภัยเสพติดได้ ปัญหาอื่น ๆ ในสังคมที่เคยมีก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อ “หยุด – ลด – เลิก” ปัญหาเสพติดได้แล้ว จึงสร้างภูมิคุ้มกันโดยสร้าง “โครงการผู้ภัยเศรษฐกิจ” จนไม่มีใครเดือนร้อนด้านเศรษฐกิจ

2) สาเหตุของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุหลักเนื่องจากชุมชนบ้านบางไทรมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงปัญหานี้ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดมวลชนสัมพันธ์เข้ามาสร้างกระบวนการค้นหาปัญหาและการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนมีความศรัทธาต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งสมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของตน ทำให้การที่หน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้เชิญชวนและให้ความรู้เกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชนแก่ผู้นำชุมชน จึงเป็นโอกาสที่ดีทำให้ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของงานยุติธรรมชุมชนและนำมาป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้ง หรือปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยความสมัครใจโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือการบังคับแต่อย่างไร เป้าหมายสูงสุดก็เพื่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนบ้านบางไทร

1.2 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน

แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชนไว้ 13 องค์ประกอบ โดยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1.2.1 สิทธิ และหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Perception)

พบว่าผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ สิทธิและหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างดี โดยผู้นำชุมชนจะมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่งหน้าที่หลักได้แก่การบริหารงานภายในชุมชน ตั้งแต่เรื่องข้อมูลข่าวสาร การจัดประชุมประชาคม การติดต่อประชาสัมพันธ์ ประสานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน การเฝ้าระวังปัญหาภายในชุมชน การแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินและงบประมาณรายรับ รายจ่ายของชุมชน สมาชิกชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ดำเนินการ ติดตามการทำงานของผู้นำชุมชน เป็นต้น

1.2.2 ทักษะคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Attitude)

พบว่าผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบของงานยุติธรรมชุมชนมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้นำชุมชนตระหนักและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนมาก มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในงานยุติธรรมชุมชน โดยยอมรับและเสียสละเวลาและมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่ตนเองและชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างสามัคคี ไม่แตกแยก ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องต่อศาล

1.2.3 ความตระหนักถึงบทบาทการเป็นตัวแทนประชาชนในงานยุติธรรมชุมชน (Representation)

พบว่าผู้นำชุมชนมีความตระหนักมากถึงบทบาทการเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน โดยมีกระบวนการสรรหาและคัดเลือกตัวแทนที่หลากหลายเป็นกรรมการยุติธรรมชุมชน และกรรมการ 1 คนดูแลครัวเรือน 3-4 ครัวเรือน แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐต่าง ๆ และองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเพื่อมาแลกเปลี่ยนภายในชุมชน และดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชน ก็ตระหนักถึงบทบาทของผู้นำชุมชนและยอมรับ สรีรชาติให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี

1.2.4 การสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างสมาชิกในงานยุติธรรมชุมชน (Trust)

พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญมากในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจสมาชิกในชุมชนในงานชุมชนและงานยุติธรรมชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านความประพฤติ การวางตน มีความจริงใจ เสียสละ มีภาวะผู้นำ ถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ช่วยเหลือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น ข้อมูลยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติด การจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหา ยาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในชุมชนจนเกิดความรักสามัคคีภายในชุมชน

1.2.5 การแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (Information Sharing)

พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญมากเช่นเดียวกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ตลอดเวลา และมีกลไกหรือช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งงานยุติธรรมชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องซึ่งผู้นำชุมชนนี้ได้อาศัยช่องทางการประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกวันที่ 7 ของเดือนเป็นช่องทางหลักและยังอาศัยช่องทางอื่น ๆ อีกเช่น การพูดคุยแต่ละวัน

1.2.6 การสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการเป็นฉันทามติ (Consensus) พบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการให้เกิดข้อสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการเป็นฉันทามติ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งจูงใจที่ทำให้งานยุทธธรรมชุมชนได้ข้อสรุปเป็นฉันทามติเกิดจากกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดทำประชาคมหมู่บ้าน ใช้หลักการให้อภัย ให้โอกาสซึ่งกันและกัน ใจเมตตาเสียส่วนใหญ่ของที่ประชุมทุกคนยอมรับมติ ซึ่งในระยะเริ่มแรกโดยเฉพาะชุมชนที่แตกความสามัคคีเจ้าหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดกลไกและพัฒนาทักษะองค์ความรู้ให้กับผู้นำชุมชนในการสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการเป็นฉันทามติ

1.2.7 การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกชุมชนช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชน (Interaction) พบว่าบริบทของชุมชนที่มีความเป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกันอย่างใกล้ชิดมานานมีความสำคัญต่อการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกในชุมชน และช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานยุทธธรรมชุมชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน

1.2.8 วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนชัดเจนและเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิก (Purpose) พบว่าผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนมีความชัดเจนและเข้าใจร่วมกันเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ครั้งแรกของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชน คือ แก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งต่อมาก็ขยายวัตถุประสงค์เป็นปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการลดบทบาทยุทธธรรมกระแสหลักเรื่องการฟ้องร้อง และกลับมาใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อต้องการให้ชุมชนเกิดความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน แต่ก็มีสมาชิกบางคนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานยุทธธรรมชุมชนบางเรื่องทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น จนกว่าเขาจะเข้าใจและศรัทธากระบวนการยุทธธรรมชุมชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุทธธรรมชุมชนต้องมีการพิจารณากลยุทธ์การทำความเข้าใจและศรัทธากระบวนการยุทธธรรมชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนต่อไปอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและเป็นเครือข่ายในการขยายผล

1.2.9 การประเมินผลงานยุทธธรรมชุมชนมีความชัดเจนและใช้วิธีการที่เหมาะสม (Appraisal) พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการติดตามและประเมินผลงานยุทธธรรมชุมชนให้มีความชัดเจน และใช้วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งชุมชนนี้ใช้วิธีการแบบวิถีของชาวบ้านคือใช้การประชุม

ประชาคมประจำเดือนเป็นวิธีการสำคัญในการติดตามรายงานโดยทั้งผู้นำและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม นอกจากนี้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ขอความร่วมมือให้นักวิชาการภายนอกเข้ามาศึกษาและประเมินผลงานยุติธรรมชุมชนแห่งนี้ด้วย

1.2.10 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency) ผู้นำชุมชนมีการแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันและมีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรับผิดชอบ เชื่อสัจย์ เชื่อมั่น ได้ มีความรู้การจัดทำรายงาน สมุคบัญญัติรายรับ-รายจ่าย ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้และใช้เวทีการประชุมประชาคมชี้แจงให้ข้อมูลและขอความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนมีความเข้าใจ ให้การสนับสนุนและยอมรับในความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐเองก็ยอมรับในความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของชุมชนนี้เช่นกัน

1.2.11 ความอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนของสมาชิกทุกคน (Independence) ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีความเป็นอิสระทางความคิด สามารถเสนอปัญหาความคิดเห็นที่เกิดขึ้นได้ทุกปัญหาและสมาชิกทุกคนจะรับฟังโดยไม่พูดสอดแทรกหรือทำให้เสียจังหวะ ความรู้สึก จะไม่มีการชี้นำความคิด แต่ใช้วิธีการอธิบายเหตุผล ให้ทุกคนยอมรับและนำไปปฏิบัติโดยถือมติเสียงข้างมากเป็นหลัก จึงทำให้สมาชิกทุกคนสมัครใจเข้าร่วมประชุมประชาคมและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนและทำให้ช่วยป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งแนวความคิดที่เกิดจากผู้นำชุมชนเองและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานอาสาเสพติดได้มาสร้างกระบวนการและแนวความคิดไว้ให้ทำให้ชุมชนนี้โดดเด่นเรื่องความอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนอะไร อย่งไรก็ตามเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานก็เกิดทัศนคติไม่ดีต่อผู้นำชุมชนและชุมชนเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว

1.2.12 สมาชิกต้องมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Onward-doing) พบว่าผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2550 จนทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จและมีความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากที่ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานภาครัฐยังให้โอกาสผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนได้พัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1.2.13 การมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชน ต้องอาศัยเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชน (Network) พบว่าผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดีในการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน โดยมีการคัดเลือกผู้แทนชุมชนขึ้นมาเป็นคณะกรรมการและมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือและสนับสนุนแต่ชุมชนนี้ก็ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกัน เนื่องจากภารกิจความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน โอกาสและขีดความสามารถ จึงยังไม่มีการพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชน

2. อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชนของชุมชนบ้านบางไทร ในครั้งนี้สามารถอภิปรายได้ตามวัตถุประสงค์ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1 สาเหตุการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่องานยุติธรรมชุมชน

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหลักเนื่องจากชุมชนบ้านบางไทรมีปัญหาการแพร่ระบาดของเสพติด ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนตระหนักถึงปัญหานี้ กอปรกับเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดมวลชนสัมพันธ์ได้เข้ามาสร้างกระบวนการค้นหาปัญหา และการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดศรัทธาต่อกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วม รวมทั้งสมาชิกในชุมชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้นำชุมชนของตน ทำให้การที่หน่วยงานยุติธรรมจังหวัดได้เข้ามาเชิญชวน และให้ความรู้เกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชนแก่ผู้นำชุมชน จึงเป็นโอกาสที่ดีทำให้ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญ และประโยชน์ของงานยุติธรรมชุมชน และได้นำความรู้มาป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้ง หรือปัญหาต่างๆ ในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับองค์กรสหประชาชาติ (United Nations, 1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ในรูปแบบประเภทที่ 1 คือ การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง โดยผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนบ้านบางไทรรวมตัวกันขึ้นเองเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาต่างๆ ในชุมชนของกลุ่มตนเอง ไม่เน้นการกระทำช่วยเหลือจากภายนอกเพียงแต่บุคคลภายนอกเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดมวลชนสัมพันธ์และเจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัดเข้ามาสร้างกระบวนการเรียนรู้และให้ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบประเภทที่ 2 และ 3 ที่รูปแบบการมีส่วนร่วมเกิดจากการชักนำ ต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล และรูปแบบการบังคับ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของ

รัฐบาลและจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการบังคับโดยตรง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการ เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งใน สถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) โดยมีผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนบ้านบางไทร มีความ เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ที่ตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด และปัญหาต่างๆ ในชุมชน จึงเกิดการรวมตัวกันขึ้นเพื่อค้นหาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลของการรวมกลุ่มนี้ เป็นเหตุเร้าใจให้การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและปัญหาต่างๆ ในชุมชนประสบ ผลสำเร็จ และทำให้ทั้งผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนบ้านบางไทรเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบ

2.2 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน

ซึ่งผลการวิจัยสามารถประเมินผลการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนต่องานยุติธรรมชุมชน กำหนดไว้ 13 องค์ประกอบ ดังนี้

2.2.1 สิทธิและหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Perception)

จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงาน ยุติธรรมชุมชนมีความรู้ความเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนเป็น อย่างดี โดยผู้นำชุมชนจะมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและแก้ไขปัญหาในชุมชน ซึ่ง หน้าที่หลักได้แก่การบริหารงานภายในชุมชน ตั้งแต่เรื่องข้อมูลข่าวสาร การจัดประชุมประชาคม การติดต่อประชาสัมพันธ์ ประสานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน การเฝ้าระวังปัญหาภายใน ชุมชน การแก้ไขปัญหาช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินและงบประมาณ รายรับ รายจ่ายของชุมชน สมาชิกชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น คัดค้านใจ ดำเนินการ ติดตามการทำงานของผู้นำชุมชน เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ในงานยุติธรรมชุมชน ยังมีบทบาทไม่มากนักเนื่องจากยังขาดประสบการณ์ ไม่ได้รับการอบรมให้ความรู้ที่ดี จึงทำ หน้าที่เฉพาะในส่วนที่ชุมชนต้องการ การสนับสนุนหรือช่วยเหลือ รวมทั้งมีข้อจำกัดจำนวนของ เจ้าหน้าที่มีน้อย ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงการรับรู้ (Perception) ต้องมีการสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้และ ยอมรับในสิทธิหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่รัฐกิจหรือกิจกรรมของรัฐที่ตนเท่านั้น มีสิทธิ คัดค้านใจแต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมโดยการคิด ร่วมกระทำหรือ ตรวจสอบ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการ มีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่นต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกัน

2.2.2 ทักษะคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Attitude)

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบของงานยุติธรรมชุมชนมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้นำชุมชนตระหนักและให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนมาก มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในงานยุติธรรมชุมชนโดยยอมรับและเสียสละเวลาและมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่ตนเองและชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างสามัคคี ไม่แตกแยก ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องต่อศาล แต่ทั้งผู้นำและสมาชิกชุมชนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ เพราะคิดว่าหน่วยงานภาครัฐบางหน่วยงานเข้ามาบิบบทบาทเพราะต้องการเอาผลงานของชุมชนไปเป็นผลงานของตนเอง และบางหน่วยงานไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มาสั่งให้ชุมชนดำเนินการหรือขอความช่วยเหลือสนับสนุนไม่ได้ หรือเข้ามาจัดกิจกรรมเพียงชั่วคราวแล้วก็หายไป หรือรับปากจะช่วยแก้ไขปัญหาให้แต่ก็หายไป ไม่ได้มีการให้ข้อมูลว่าทำได้หรือไม่ได้ หรือมาไม่ตรงเวลานัดหมาย

2.2.3 ความตระหนักถึงบทบาทการเป็นตัวแทนประชาชนในงานยุติธรรมชุมชน (Representaion)

จากผลการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนมีความตระหนักมากถึงบทบาทการเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน โดยมีกระบวนการสรรหาและคัดเลือกตัวแทนที่หลากหลายเป็นกรรมการยุติธรรมชุมชน และกรรมการ 1 คนดูแลครัวเรือน 3-4 ครัวเรือน แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาศิตต่าง ๆ และองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารเพื่อมาแลกเปลี่ยนภายในชุมชน และดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชน ก็ตระหนักถึงบทบาทของผู้นำชุมชนและยอมรับศรัทธาให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนยังมีความต้องการให้ภาครัฐหรือตัวแทนจากภาครัฐ ช่วยกระตุ้นหรือสนับสนุนภาคประชาชนให้เกิดความคิด ความรู้สึว่าไม่ได้ถูกภาครัฐทอดทิ้ง และเป็นที่ยอมรับให้กับประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงการเป็นตัวแทน (Representaion) ต้องมีการสรรหาคัดเลือกตัวแทนโดยคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่มทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วยจะได้ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัว และเกิดความเป็นธรรมขึ้น

2.2.4 การสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างสมาชิกในงานยุติธรรมชุมชน

(Trust)

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญมากในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจสมาชิกในชุมชนในงานชุมชนและงานยุติธรรมชุมชน โดยผู้นำชุมชนต้องเป็นต้นแบบที่ดีทั้งด้านความประพฤติ การวางตน มีความจริงใจ เสียสละ มีภาวะผู้นำ ถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ช่วยเหลือชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น ข้อมูลยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติด การจัดการกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ในชุมชนจนเกิดความรักสามัคคีภายในชุมชน อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ในงานยุติธรรมชุมชนก็มีความสำคัญมากเช่นกัน โดยเฉพาะชุมชนที่มีความแตกแยกไม่มีความสามัคคี เจ้าหน้าที่ต้องสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม พัฒนาผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและการป้องกันและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กรซึ่งกรณีชุมชนบ้านบางไทร ผู้นำชุมชนจะเป็นต้นแบบที่ดีทั้งด้านคุณสมบัติการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัญหาความขัดแย้ง และประเด็นต่างๆ อย่างมีส่วนร่วมต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งมีการสื่อสารกับสมาชิกชุมชนอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง โดยจัดประชุมประชาคม และพบปะพูดคุยกัน เป็นต้น

2.2.5 การแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุติธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (Information-Sharing)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญมากเช่นเดียวกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ตลอดเวลา และมีกลไกหรือช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งงานยุติธรรมชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องซึ่งผู้นำชุมชนนี้ได้อาศัยช่องทางการประชุมประชาคมหมู่บ้านทุกวันที่ 7 ของเดือนเป็นช่องทางหลักและยังอาศัยช่องทางอื่น ๆ อีกเช่น การพูดคุยแต่ละวัน การส่งหนังสือแจ้งข่าวสาร โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ ไปรษณีย์ รวมทั้งการติดต่อประสานงานหน่วยงานภาครัฐ การฝึกอบรม สัมมนา และการศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามในอนาคตอาจใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการแลกเปลี่ยนข่าวสารงานยุติธรรมชุมชนที่ดี สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-Sharing) ต้องสร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล

2.2.6 การสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นฉันทามติ (Concensus)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการให้เกิดข้อสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นฉันทามติ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งจูงใจที่ทำให้งานยุทธธรรมชุมชนได้ข้อสรุปเป็นฉันทามติเกิดจากกระบวนการแก้ไขปัญหาสาเหตุ ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดทำประชาคมหมู่บ้าน ใช้หลักการให้อภัย ให้โอกาสซึ่งกันและกัน ใช้มติเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมทุกคนยอมรับมติ ซึ่งในระยะเริ่มแรกโดยเฉพาะชุมชนที่แตกความสามัคคีเจ้าหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดกลไกและพัฒนาทักษะองค์ความรู้ให้กับผู้นำชุมชนในการสรุปงานยุทธธรรมชุมชนอย่างเป็นฉันทามติ สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงฉันทามติ (Concensus) โดยให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหามิทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งชุมชนบ้านบางไทรมีผู้นำชุมชนที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญห โดยจัดทำประชาคมหมู่บ้านใช้หลักการให้อภัย ให้โอกาสซึ่งกันและกัน ใช้มติส่วนใหญ่ของที่ประชุมทำให้ทุกคนยอมรับ

2.2.7 การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชน (Interaction)

จากการศึกษาพบว่า บริบทของชุมชนที่มีความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงกันอย่างใกล้ชิดมานานมีความสำคัญต่อการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในงานยุทธธรรมชุมชนระหว่างสมาชิกในชุมชน และช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนก็เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้สมาชิกในชุมชนช่วยเหลือกันป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งชุมชนนี้ได้อาศัยปฏิสัมพันธ์ที่ดีป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้มากมาย เช่น ปัญหาสาเหตุ (ผู้ค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด) เด็กวัยรุ่นขี่มอเตอร์ไซด์เสียงดัง เด็กนักเรียนหนีเรียน เรื่องชู้สาว การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานยุทธธรรมชุมชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ช่วยป้องกันและลดความขัดแย้งในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงองค์การมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือ ต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกัน และเกิด

ความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม ซึ่งกรณีชุมชนบ้านคลองจรเข้ไม่มีกลไกการจัดกิจกรรมที่จะทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทางอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบริบทของชุมชนที่มีความเป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกันอย่างใกล้ชิดมานาน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน

2.2.8 วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชนชัดเจนและเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิก (Purpose)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนมีความชัดเจนและเข้าใจร่วมกันเป็นอย่างดีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ครั้งแรกของการมีส่วนร่วมในงานยุทธธรรมชุมชน คือ แก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในชุมชน ซึ่งต่อมาก็ขยายวัตถุประสงค์เป็นปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการลดบทบาทยุทธธรรมกระแสหลักเรื่องการฟ้องร้อง และกลับมาใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อต้องการใช้ชุมชนเกิดความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน แต่ก็มีสมาชิกบางคนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานยุทธธรรมชุมชนบางเรื่องทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น จนกว่าเขาจะเข้าใจและศรัทธากระบวนการยุทธธรรมชุมชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุทธธรรมชุมชนต้องมีการพิจารณากลยุทธ์การทำความเข้าใจและศรัทธากระบวนการยุทธธรรมชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนต่อไปอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นเครือข่ายในการขยายผล สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ว่าต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจน เป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะทำให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งชุมชนบ้านบางไทรได้มีการกำหนดความประสงค์ หรือความหมายครั้งแรกชัดเจนและเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ต่อมาก็ขยายความประสงค์ หรือความมุ่งหมายการแก้ไขปัญหาคืออื่น ๆ ของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการเข้าใจงานยุทธธรรมชุมชนบางเรื่องก็ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ และศรัทธาอย่างมากจึงจะทำให้สมาชิกในชุมชนทุกคนเข้าใจและร่วมตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมงานยุทธธรรมชุมชนในเรื่องดังกล่าวตามแนวคิดเรื่องบทบาทของยุทธธรรมชุมชน

2.2.9 การประเมินผลงานยุทธธรรมชุมชนมีความชัดเจนและใช้วิธีการที่เหมาะสม (Appraisal)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการติดตามและประเมินผลงานยุทธธรรมชุมชนให้มีความชัดเจน และใช้วิธีการที่เหมาะสม ซึ่งชุมชนนี้ใช้วิธีการแบบวิถีของชาวบ้านคือใช้การประชุมประชาคมประจำเดือนเป็นวิธีการสำคัญในการติดตามรายงานโดยทั้ง

ผู้นำและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม นอกจากนี้สำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ขอความร่วมมือให้นักวิชาการภายนอกเข้ามาศึกษาและประเมินผลงานยุติธรรมชุมชนแห่งนี้ด้วย สอดคล้องกับสมมติชนา ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงการประเมินผล (Appraisal) ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงานต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมคิดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป ซึ่งชุมชนบ้านคลองจรเข้มีระบบการประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน โดยใช้การประชุมประชาคมประจำเดือน

2.2.10 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีการแบ่งความรับผิดชอบร่วมกันและมีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์ เชื้อมั่น ได้ มีความรู้การจัดทำรายงาน สมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย ซึ่งทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้และใช้เวทีการประชุมประชาคมชี้แจงให้ข้อมูลและขอความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกชุมชนมีความเข้าใจ ให้การสนับสนุนและยอมรับในความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ภาครัฐเองก็ยอมรับในความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของชุมชนนี้ เดียวกัน สอดคล้องกับสมมติชนา ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงความโปร่งใส (Transparency) ที่จะต้องปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลพินิจความโปร่งใสในการดำเนินการลดการทุจริตและข้อผิดพลาด ซึ่งชุมชนบ้านบางไทรได้มีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของผู้นำชุมชน และคัดเลือกผู้นำชุมชนที่มีความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์ เชื้อมั่น ได้ มีความรู้เรื่องการทำบัญชีเป็นอย่างดี และใช้กลไกการประชุมประชาคมชี้แจงให้ข้อมูล และตรวจสอบความโปร่งใส ทำให้สมาชิกชุมชนเข้าใจ ให้การสนับสนุน ยอมรับในความโปร่งใสและตรวจสอบได้

2.2.11 ความอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนของสมาชิกทุกคน (Independence)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกคนมีความเป็นอิสระทางความคิด สามารถเสนอปัญหาความคิดเห็นที่เกิดขึ้นได้ ทุกปัญหาและสมาชิกทุกคนจะรับฟังโดยไม่พูดสอดแทรกหรือทำให้เสียจังหวะ ความรู้สึก จะไม่มีการชี้นำความคิด แต่ใช้วิธีการอธิบายเหตุผล ให้ทุกคนยอมรับและนำไปปฏิบัติโดยถ้อยเถียงข้างมากเป็นหลัก จึงทำให้สมาชิกทุกคนสมัครใจเข้าร่วมประชุมประชาคมและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนและทำให้ช่วยป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งแนวความคิดที่เกิดจากผู้นำชุมชนเองและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยาเสพติดได้มาสร้างกระบวนการและแนวความคิดไว้

ให้ ทำให้ชุมชนนี้โดดเด่นเรื่องความอิสระทางความคิดและสมัครใจเข้าร่วมงานยุติธรรมชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนอะไร อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่บางหน่วยงานก็เกิดทัศนคติไม่ดีต่อผู้นำชุมชนและชุมชนเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงความ เป็นอิสระ (Independence) ที่องค์กรการมีส่วนร่วมต้องมีความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดริช ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนมีอิสระทางความคิด มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ ซึ่งชุมชนบ้านคลองจรเข้มีความคิดเห็นในเรื่องนี้โดยเปิดโอกาสให้ สมาชิกในชุมชนทุกคนมีความเป็นอิสระทางความคิด สามารถเสนอปัญหาความคิดเห็นได้ทุก ปัญหา และสมาชิกทุกคนจะรับฟังโดยไม่พูดสอดแทรก หรือทำให้เสียจังหวะความรู้สึก ไม่ชี้นำความคิดให้ทุกคนร่วมตัดสินใจ

2.2.12 สมาชิกต้องมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน (Onward-doing)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ จนทำให้ชุมชนประสบผลสำเร็จและมีความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากที่ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานภาครัฐยังให้โอกาสผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนได้พัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึงการก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) ที่องค์กรการมีส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อม และเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วยการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ซึ่งชุมชนบ้านบางไทรมีความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง และยังส่งผลให้การมีส่วนร่วมของชุมชน ในงานยุติธรรมชุมชนมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามหน่วยงานยุติธรรมจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่ยุติธรรมชุมชน ควรจะต้องส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ โอกาส และสนับสนุนผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนได้พัฒนา และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับงานยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.2.13 การมีส่วนร่วมงานยุติธรรมชุมชน ต้องอาศัยเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชน (Network)

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานยุติธรรมชุมชนเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายการทำงานของสมาชิกทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดีใน

การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน โดยมีการคัดเลือกผู้แทนชุมชนขึ้นมาเป็นคณะกรรมการและ มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือ และสนับสนุนแต่ชุมชนนี้ก็ยังมีย้อจำกัดเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกัน เนื่องจากภารกิจความรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน โอกาสและขีดความสามารถ จึงยังไม่มี การพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชน สอดคล้องกับสมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549: 142-149) ที่กล่าวถึง เครือข่าย (Network) ต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้นจำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุย เพื่อก่อตัวและ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรการมีส่วนร่วม ต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกันแบบแนวนราบ และส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชน ของตนเอง ซึ่งชุมชนบ้านบางไทรมีความเข้าใจการทำงานแบบเครือข่าย และงานยุติธรรมชุมชน เป็นอย่างดี จึงมีกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยสรรหาและคัดเลือกผู้แทน ชุมชนจากหลากหลายกลุ่มมาเป็นคณะกรรมการ มีการพบปะพูดคุยและประชุมประชาคม ประจำเดือน เพื่อค้นหาปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์วางแผนและดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะ

ยุติธรรมชุมชนเป็นยุทธศาสตร์เชิงปฏิบัติการในรูปของมาตรการหรือวิธีการหรือ กระบวนการที่กระทำในชุมชนระดับรากหญ้า โดยมีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วน และมีภารกิจหลัก ๆ คือ การป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย วิธีการเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ทั้งนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการมีลักษณะเชิงรุกมากกว่าตั้ง รับปัญหาที่ปลายทาง โดยมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้ชุมชน รักษาความ ปลอดภัย อำนาจความยุติธรรมระดับชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1.1 กระทรวงยุติธรรม ควรกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าแต่ละปี ในแต่ละจังหวัด จะมีหน่วยงานยุติธรรมชุมชนจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อขยายยุติธรรมชุมชนให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

3.1.2 ควรให้องค์กรการบริหารส่วนตำบล(อบต.)ซึ่งเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด เข้ามามีส่วนร่วมในงานยุติธรรมชุมชน

3.1.3 การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของยุทธธรรมชุมชน ควรจะมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมให้กับชุมชนได้เห็นภาพ เช่น จัดทำเป็นคู่มือการใกล้เคียงข้อพิพาท แจกให้สมาชิกในชุมชนได้ศึกษา เป็นต้น

3.1.4 ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชนและประชาสังคมในการสร้างเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการยุทธธรรมรวมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนหรือมูลนิธิร่วมภาครัฐและเอกชน

3.1.5 กระทรวงยุติธรรม ควรเข้าไปบูรณาการร่วมในโครงการชุมชนเข้มแข็งของสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งมีอยู่แล้วทั่วประเทศเพื่อให้งานยุทธธรรมชุมชนประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

3.1.6 ควรให้บุคลากรของกระทรวงยุติธรรมที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดำเนินงานยุทธธรรมชุมชน พัฒนาองค์ความรู้ หรือแนวทางในการดำเนินงานให้แก่ผู้นำในชุมชน และเครือข่ายยุทธธรรมชุมชน

3.1.7 สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรม ควรผลักดันให้เป็นหน่วยงานที่มีกฎหมายรองรับในการดำเนินงาน

3.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขและปรับปรุง

3.2.1 ควรมีการแก้ไขระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551 หมวด 7 สวัสดิการที่จะได้รับ ข้อ 17 สวัสดิการ/ประโยชน์ที่จะได้รับในกรณีดังกล่าวยังไม่ชัดเจน โดยกำหนดให้ใช้ระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องอีกหลายฉบับซึ่งขาดเอกภาพในการบังคับใช้และการบริหารจัดการจึงเห็นสมควรต้องมีการแก้ไขกฎหมายให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระเบียบเกี่ยวกับค่าตอบแทนดังกล่าวโดยตรง และสามารถเบิกจ่ายได้จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพียงหน่วยงานเดียว เพื่อเป็นแรงจูงใจและขวัญกำลังใจแก่อาสาสมัครในการร่วมทำงานให้กับตำรวจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้มีหน่วยงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นหน่วยงานอิสระที่ขึ้นตรงกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยตรงและมีภารกิจหน้าที่แตกต่างจากตำรวจหน่วยงานหลัก เพื่อทำหน้าที่งานชุมชนสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว ตลอดถึงระเบียบเกี่ยวสวัสดิการและค่าตอบแทนในทางวิชาชีพให้สูงขึ้นเทียบเท่ากับวิชาชีพอื่นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (2549) ค้นเส้นทางสร้างความรู้ก้าวสู่ยุติธรรมชุมชน
ถอดบทเรียน โครงการพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก้ปัญหาเสพติด
- กรมคุมประพฤติ (2555) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- กองปราบปราม (2553) ตำรวจกองปราบปรามรับใช้ชุมชน (COP)
- คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน กระทรวงยุติธรรม (2550) รายงานการ
สัมมนาทางวิชาการ เรื่องยุติธรรมชุมชน หนทางสู่สังคมแห่งความเป็นธรรม
- จุฑารัตน์ เอื้ออานวย และคณะ (2551) ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวย
ความยุติธรรม กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
_____ . (2553) รายงานวิจัยการพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการ
ยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร สำนักกิจการยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม
- จุฑารัตน์ เอื้ออานวย (2549) ยุติธรรมชุมชน กรอบแนวคิดและแนวทางการนำไปใช้
- ปรีชา สวม่วง (2553) การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่
ตำรวจในเขตอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2545) การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและ
มาตรการ. สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991
- แผนที่การดำเนินงาน (Road map) (2550) แนวทางการพัฒนาการดำเนินการภารกิจ
ด้านงานยุติธรรม ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรม กับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น, สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์ (2540) ความรู้เบื้องต้น การปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์และตำรวจ
ผู้รับใช้ชุมชน ศิลป์สยามการพิมพ์
_____ . (2540) มุมมองใหม่ การจัดการตำรวจในศตวรรษที่ 21 ศิลป์สยามการพิมพ์
_____ . (2555) ความรู้เบื้องต้นการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์และตำรวจผู้รับใช้
ชุมชน เอกสารเผยแพร่กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางและ
โรงเรียนตำรวจนอกเวลา

ยุติธรรมชุมชน, รวมงานวิจัย บทความ, (2550) คณะทำงาน นำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน
กระทรวงยุติธรรม

ระกิตต์ดี หาญปริพรรณ์ และคณะ (2551) การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน:
กรณีศึกษาชุมชนคลองจรเข้เน้อย ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
กระทรวงยุติธรรม

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549) การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการ
ตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

เอกสารเผยแพร่ (2553) แนวทางเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์. โรงพิมพ์ตำรวจ

Carter, D., Radelet, L. A., (1994). The Police and the Community. Michigan State.

Center for Problem-oriented Policing (2010). "A Theory of Crime Analysis"

Retrieved April, 2010, from the World Wide Web:www.popcenter.org/

Community Oriented Policing Services (2010). Retrieved April, 2010, from the World Wide

Web:www.cops.usdoj.gov

Michael, G., Explaining Fear of Crime (London: Home Office, 1987) p. 112.

(http://law_buu.igetweb.com/index.php?mo=14&newsid=158193)

National Institute of Justice (2004). Community Policing Beyond the Big Cities.

Retrieved May 2010, from the WorldWideWeb: www.ojp.usdoj.gov/

Trojanowicz, R. (1990). Community Policing is not Police-Community Relations.

FBI Law Enforcement Bulletin USA.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

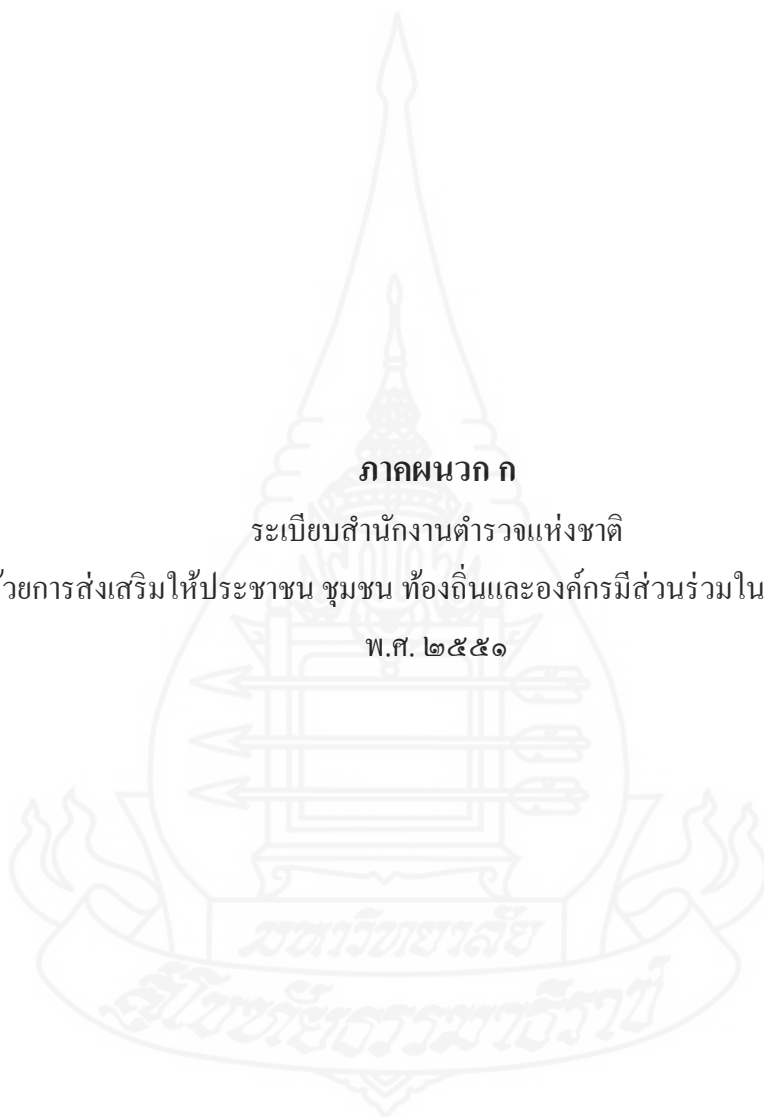
สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

พ.ศ. ๒๕๕๑

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

พ.ศ. ๒๕๕๑

ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ มาตรา ๗ และมาตรา ๑๘ (๑) และมติคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๘ ได้ออกระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๔๙ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๔) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงออกระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจในการวินิจฉัยและชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามระเบียบนี้

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“การส่งเสริม” หมายความว่า การริเริ่ม ชักนำ ผลักดัน ให้กำลังใจ กระตุ้น เชิญชวน และให้หมายรวมถึงการกระทำที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นด้วย

“ประชาชน” หมายความว่า บุคคลที่พำนักหรือเข้ามาทำงานในพื้นที่ (ลักษณะประชากรแฝง) รวมตลอดถึง ชาวต่างชาติที่สมรสกับคนไทยและมีถิ่นที่อยู่อาศัยในประเทศไทย

“ชุมชน” หมายความว่า การอยู่ร่วมกัน การเกาะเกี่ยวกันของประชาชน

“ห้องถื่น” หมายความว่า ชุมชนที่มีการบริหารจัดการ และการปกครอง

“องค์กร” หมายถึง หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีการรวมตัวกันเพื่อ ดำเนินภารกิจ หรือกิจกรรม อันนำไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

“เครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการ” หมายความว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ ดำรวจของประชาชนในลักษณะของการเปิดเผยแสดงตัว มีการกำหนดให้แต่งเครื่องแบบชัดเจน มี บัตรประจำตัวสมาชิกและรหัสสมาชิก

“เครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม” หมายความว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ ดำรวจของประชาชน ทั้งในลักษณะของการเปิดเผยแสดงตัว หรือในลักษณะที่ไม่ต้องการเปิดเผย ตัวโดยที่ไม่ต้องกำหนดให้แต่งเครื่องแบบ อาจมีหรือไม่มีบัตรประจำตัวสมาชิกและรหัสสมาชิก

“อาสาสมัครตำรวจบ้าน” หมายความว่า แนวร่วมประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมใน กิจการตำรวจลักษณะปฏิบัติการ เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปราม อาชญากรรม

“อาสาจรจร” หมายความว่า แนวร่วมประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ ดำรวจลักษณะปฏิบัติการ เพื่อสนับสนุนการจัดการจราจร

“กต.ตร.สน.” หมายความว่า คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงาน ดำรวจสถานีตำรวจนครบาล ตามระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการ บริหารงานตำรวจ

“กต.ตร.สภ.” หมายความว่า คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงาน ดำรวจสถานีตำรวจภูธร ตามระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการ บริหารงานตำรวจ

หมวด ๑

การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรในกิจการตำรวจ

ข้อ ๕ รูปแบบการมีส่วนร่วม

(๑) การมีส่วนร่วม แบ่งเป็น ๓ รูปแบบที่สำคัญ คือ

(๑.๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป

(๑.๑.๑) เครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการ

(๑.๑.๒) เครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม

(๑.๒) การมีส่วนร่วมขององค์กร ได้แก่ องค์กรหรือมูลนิธิต่างๆ

(๑.๓) การมีส่วนร่วมของพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

ข้อ ๖ วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรในกิจการตำรวจ

(๒) เพื่อกำหนด ปรับและยกระดับลักษณะการมีส่วนร่วมต่างๆ ให้เป็นรูปแบบและมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยเลือกใช้รูปแบบตามสถานการณ์

(๓) เพื่อเสนอให้การมีส่วนร่วมแต่ละรูปแบบ มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับรองรับอย่างถูกต้อง

(๔) เพื่อให้การมีส่วนร่วมของส่วนต่างๆ ทั้ง ๓ รูปแบบ เป็นเครือข่ายโยงใยซึ่งกันและกันสามารถสนับสนุนและเกื้อกูลกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(๕) เพื่อให้สถานีตำรวจนำรูปแบบมาตรฐานที่กำหนดไว้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามสภาพของสถานีตำรวจ

ข้อ ๗ การมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนของสถานีตำรวจ แบ่งเป็น ๒ ส่วนได้แก่

(๑) เครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการ เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมปฏิบัติกับตำรวจเพื่อป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น ช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการจราจร รวมถึงการเข้าร่วมในการป้องกันภัยระงับเหตุและช่วยเหลือหรือกู้ภัยจากอุบัติเหตุต่างๆ

(๒) เครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ

ข้อ ๘ เครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการ

(๑) วัตถุประสงค์

(๑.๑) เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน/ชุมชน/ท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม คุ้มครองตนเองและชุมชน

(๑.๒) เพื่อเสริมสร้างบทบาทของกลุ่มพลังในการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของชุมชน/ท้องถิ่น

(๒) ประเด็น/ขอบเขตการดำเนินงาน

(๒.๑) อาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๑) รูปแบบการจัดแนวร่วมเชิงปฏิบัติการ

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนให้เข้าร่วมปฏิบัติกับเจ้าพนักงานตำรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ยาเสพติด และอุบัตินัยต่างๆ รวมทั้งการตรวจตราของตำรวจสายตรวจ

(๒) กลุ่มเป้าหมาย

(๒.๑) ประชาชนทั่วไป ซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจ

(๒.๒) ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น และสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

(๒.๓) บุคคลในสถาบันต่างๆ ที่สมัครใจในการปฏิบัติหน้าที่และอุทิศเวลาให้กับชุมชนที่ตนพักอาศัย หรือสามารถช่วยเหลือทางราชการได้ตามสมควร

(๓) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๓.๑) เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๓.๒) เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อยการบริการและอำนวยความสะดวกด้านการจราจร

(๓.๓) แจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย ข้อมูลอาชญากรรม เบาะแสคนร้าย คดีอาญาทั่วไปและคดียาเสพติด

(๓.๔) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งจุดตรวจ จุดสกัดในพื้นที่

(๓.๕) ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านรวมทั้งเป็นเครือข่ายของฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่

(๓.๖) นอกเหนือจาก (๓.๑) ถึง (๓.๕) อำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๔) วิธี/ขั้นตอนการดำเนินงาน

(๔.๑) ให้สถานีดำรวจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนคัดเลือกบุคคลที่สมัครใจเป็นสมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน โดยใช้
 หลักเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกหมู่บ้านละ ๕ - ๑๐ คน

(๔.๒) ให้สถานีดำรวจจัดทำโครงการฝึกอบรมให้มีความรู้ทั้ง
 ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

(๔.๓) อาสาสมัครตำรวจบ้านที่ผ่านการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎี
 และภาคปฏิบัติ ให้หัวหน้าสถานีดำรวจมอบวุฒิบัตรและบัตรประจำตัวอาสาสมัครตำรวจบ้านตาม
 แบบทำยระเบียบ พร้อมทั้งออกคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจ

(๔.๔) ให้สถานีดำรวจจัดฝึกทบทวนในเชิงปฏิบัติการแก่
 สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน ปีละ ๑ ครั้ง และซักซ้อมการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือ
 เจ้าพนักงาน

(๔.๕) ให้สถานีดำรวจจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน และ
 อุปสรรคปัญหา ข้อขัดข้องทุก ๖ เดือน

(๒.๒) อาสาจราจร

(๑) รูปแบบการจัดแนวร่วมเชิงปฏิบัติการ

เป็นการดำเนินการจัดกลุ่มเยาวชน ราษฎรอาสาสมัคร ผู้แทน
 ชุมชน หน่วยงานเอกชน เป็นต้น โดยผ่านการฝึกอบรมอาสาจราจรให้มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบ
 กฎหมายด้านการจราจร ทักษะและการใช้รถใช้ถนนที่ถูกต้อง เพื่อร่วมแก้ไขปัญหารถจราจร โดยให้
 เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน

(๒) กลุ่มเป้าหมาย

(๒.๑) เยาวชนจากสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของสถานี
 ตำรวจ

ร้านต่างๆ

(๒.๒) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนของบริษัท ห้าง

(๒.๓) เจ้าหน้าที่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

ตำรวจ

(๒.๔) หน่วยสารวัตรทหารในพื้นที่รับผิดชอบของสถานี

(๒.๕) ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น

(๒.๖) บุคคลที่สมัครใจในการปฏิบัติหน้าที่และอุทิศเวลาให้แก่ชุมชนที่ตนพักอาศัย หรือสามารถช่วยเหลือทางราชการได้ตามสมควร

(๓) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

เมื่อเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมและทดสอบความรู้ของหลักสูตร อาสาจราจรแล้ว จะได้รับการพิจารณาแต่งตั้งเป็นอาสาจราจร โดยให้หน่วยงานหรือสถานีตำรวจ เป็นผู้จัดการฝึกอบรม จัดทำทะเบียน ประวัติ กำหนดหมายเลขประจำตัว และทำหน้าที่ดังนี้

(๓.๑) การตรวจ ควบคุม และการจัดการจราจรบริเวณที่มีการจราจรติดขัด คับคั่ง ในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉิน หรือกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่ร้องขอ เว้นแต่กรณีไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่อยู่ในที่นั้นก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยลำพัง

(๓.๒) ดูแล การหยุดรถ จอดรถ การข้ามทาง ในบริเวณที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายจนการจราจรไม่สะดวก เพื่อให้การจราจรมีความสะดวก และปลอดภัย

(๓.๓) ชี้แจง ตักเตือน แนะนำ ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้รถใช้ถนนทราบถึงระเบียบวิธีการที่ถูกต้องและปฏิบัติตามวินัยจราจร

(๓.๔) รายงานการกระทำผิดของผู้ขับรถ การชำรุดเสียหาย ข้อขัดข้องของเครื่องหมายและสัญญาณจราจรให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

(๓.๕) แจ้างอุปัติเหตุการจราจรให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดย
มิชักช้า

(๔) วิธี/ขั้นตอนการดำเนินงาน

(๔.๑) ให้สถานีตำรวจแต่งตั้งคณะทำงานดำเนินการอาสา
จราจรประกอบด้วย

(๔.๑.๑) ที่ปรึกษาแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนกลาง
กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้แทนสถาบันการศึกษา ผู้แทนสำนักงานเขต ผู้แทนผู้ประกอบการ
กต.ตร.สน. ส่วนภูมิภาค ได้แก่ ผู้แทนนายอำเภอ นายกเทศมนตรี เทศบาล นายกองค้การ บริหาร
ส่วนตำบล ผู้อำนวยการสถานศึกษา ภาคเอกชน กต.ตร.สภ.

(๔.๑.๒) คณะทำงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ
ผู้ปฏิบัติงานจราจรประชาชนในพื้นที่ และอาสาจราจร

(๔.๒) ให้สถานีตำรวจศึกษาข้อมูล จัดประชุมคณะทำงานเพื่อ
วางแผนกำหนดแนวทางดำเนินการ ระยะเวลาการดำเนินการ และการประเมินผล

(๔.๓) ให้สถานีตำรวจฝึกอบรมอาสาจราจร

(๔.๔) ให้สถานีตำรวจจัดทำบัตรประจำตัวอาสาจราจรตาม
แบบท้ายระเบียบ

(๔.๕) ให้สถานีตำรวจจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน และ
อุปสรรคปัญหา ข้อขัดข้องทุก ๖ เดือน

ข้อ ๕ เครื่องหมายชุมชนลักษณะแนวร่วม

(๑) วัตถุประสงค์

(๑.๑) เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน/ชุมชน/ท้องถิ่น โดยการเข้าถึง
ประชาชน สร้างศรัทธา ให้ความรู้ แนะนำวิธีการปฏิบัติ

(๑.๒) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การป้องกันตัวเองของประชาชน และการป้องกันอุบัติเหตุ

(๒) ประเด็น/ขอบเขตการดำเนินงาน

(๒.๑) รูปแบบลักษณะแนวร่วม

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เช่น ตั้งเครือข่ายเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเพื่อแจ้งข่าวอาชญากรรม การสร้างชุมชนเข้มแข็งและความร่วมมือในลักษณะเพื่อนบ้านเตือนภัย เป็นต้น

(๒.๒) กลุ่มเป้าหมาย

(๒.๒.๑) ประชาชนทั่วไป ที่พักอาศัยในเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจหรือพื้นที่ใกล้เคียง หรือประกอบอาชีพในพื้นที่สถานีตำรวจ

(๒.๒.๒) ผู้นำ/กรรมการชุมชน หรือผู้นำ/กรรมการท้องถิ่น

(๒.๒.๓) นักเรียน นิสิต นักศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจที่สมัครใจพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของตำรวจเพื่อป้องกันชุมชน/ท้องถิ่นของตนเองให้ปราศจากอาชญากรรมและยาเสพติด

(๒.๒.๔) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

(๒.๒.๕) ผู้จับจี้รถยนต์สาธารณะและรถจักรยานยนต์รับจ้าง

(๒.๓) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๒.๓.๑) ผู้ผ่านการอบรมเป็นแกนนำให้คำปรึกษา ให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ประชาชนในพื้นที่ที่พักอาศัยหรือประกอบอาชีพ

(๒.๓.๒) เป็นตัวแทนในการประชาสัมพันธ์ ขอความร่วมมือจากชุมชน/ท้องถิ่น

(๒.๓.๓) จัดข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน/ท้องถิ่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในพื้นที่ เพื่อให้ประกอบการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(๒.๓.๔) แจกข้อมูลเบาะแส ข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรม ยาเสพติด และอุบัติเหตุ

(๒.๔) วิธี/ขั้นตอนการดำเนินงาน

(๒.๔.๑) กต.ตร.สน./สภ. พิจารณาคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีที่ปรึกษา แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานเขต ผู้แทนสถาบันการศึกษา หัวหน้าสถานีตำรวจ กต.ตร.สน. ส่วนภูมิภาค ได้แก่ ผู้แทนฝ่ายปกครองหัวหน้าสถานีตำรวจ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนภาครัฐ กต.ตร.สภ. และเอกชน

(๒.๔.๒) ให้สถานีตำรวจประชุมวางแผนร่วมกับผู้นำ ชุมชน/ท้องถิ่น ประชาชน และกลุ่มเป้าหมายเครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม

(๒.๔.๓) ให้สถานีตำรวจจัดให้มีการฝึกอบรมสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วม

(๒.๔.๔) ให้สถานีตำรวจจัดทำประวัติสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วม ออกบัตรหมายเลขสมาชิก บันทึกผลงาน ควบคุมการต่ออายุ การเปลี่ยนแปลงบัตร

(๒.๔.๕) ให้สถานีตำรวจกำหนดระบบและแนวทางการประสานงานระหว่างสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(๒.๔.๖) ให้สถานีตำรวจควบคุม และติดตามผลการปฏิบัติงานของสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วมทั้งในและนอกพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจ

ข้อ ๑๐ การมีส่วนร่วมขององค์กร

เป็นการประสานงาน ช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ขององค์กรหรือมูลนิธิ ประกอบด้วย องค์กร ได้แก่ ศูนย์กู้ชีพเรนทร หน่วยกู้ภัยหรือบรรเทาสาธารณภัย อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นต้น มูลนิธิ ได้แก่ ป่อเต็กตึ๊ง ร่วมกตัญญู เป็นต้น

(๑) วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างเครือข่ายและแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรหรือมูลนิธิต่างๆ ให้มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อยและบรรเทาสาธารณภัย

(๒) ประเด็น/ขอบเขตการดำเนินงาน

(๒.๑) รูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วม

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรหรือมูลนิธิต่างๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของตำรวจ โดยการประสานงาน กำหนดแนวทางในลักษณะการปฏิบัติงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยร่วมกัน

(๒.๒) กลุ่มเป้าหมาย

องค์กรหรือมูลนิธิของหน่วยงานราชการ เช่น กรมการปกครอง ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น รวมทั้งองค์กรเอกชน

(๒.๓) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๒.๓.๑) ให้ความร่วมมือและสนับสนุนข้าราชการตำรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและบรรเทาสาธารณภัย

(๒.๓.๒) แจ้งข้อมูลเบาะแส ข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรมยาเสพติด และอุบัติเหตุ

(๒.๔) วิธี/ขั้นตอนการดำเนินงาน

(๒.๔.๑) ให้สถานีตำรวจประสานงานกับองค์กรหรือมูลนิธิที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อย และบรรเทาสาธารณภัย

(๒.๔.๒) ให้สถานีตำรวจประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผน กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานและนำแนวทางที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกัน

(๒.๔.๓) ให้สถานีตำรวจนำเสนอปัญหา อุปสรรค รายงานต่อผู้มีอำนาจเพื่อสั่งการ แก้ไขปัญหา อุปสรรคและข้อขัดข้องต่อไป

ข้อ ๑๑ การมีส่วนร่วมของพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รักษาความสงบเรียบร้อยให้กับบุคคลและสถานที่

(๑) วัตถุประสงค์

(๑.๑) เพื่อสร้างเครือข่ายแนวร่วมสนับสนุนตำรวจในการรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น

(๑.๒) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชนและธุรกิจการรักษาความปลอดภัยในการเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม

(๒) ประเด็น/ขอบเขตการดำเนินงาน

(๒.๑) รูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วม

เป็นการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัยและพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน ให้สนับสนุนกิจการตำรวจในการรักษาความปลอดภัยและรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน/ท้องถิ่น

(๒.๒) กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ประกอบธุรกิจรักษาความปลอดภัยและพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจ

(๒.๓) บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๒.๓.๑) เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

(๒.๓.๒) แจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย ข้อมูลอาชญากรรม เบาะแสคนร้าย คดีอาญาทั่วไปและคดีอาชญากรรม

(๒.๓.๓) ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยให้กับบุคคลและสถานที่

(๒.๔) วิธี/ขั้นตอนการดำเนินงาน

(๒.๔.๑) ให้สถานีตำรวจเชิญผู้ประกอบการรักษาความปลอดภัยที่มีสำนักงานอยู่ในเขตพื้นที่มาร่วมประชุมหรือ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความร่วมมืออย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

(๒.๔.๒) ให้สถานีตำรวจประสานกับผู้ประกอบการรักษาความปลอดภัยจัดอบรมให้ความรู้ให้กับพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนในเขตพื้นที่เพื่อให้ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ

หมวด ๒

อำนาจหน้าที่ของอาสาสมัคร

ข้อ ๑๒ กฎหมาย ระเบียบรองรับการดำเนินการ

(๑) อำนาจหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๑.๑) ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องอำนาจการจับกุมกรณีความผิดซึ่งหน้า ในฐานะราษฎรคนหนึ่ง

(๑.๒) พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒) อำนาจหน้าที่ของอาสาจราจร

(๒.๑) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ (๓๕) มาตรา ๑๓๖ และมาตรา ๑๓๗

(๒.๒) ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการจับกุม ผู้กระทำความผิด

(๒.๓) พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

(๒.๔) ข้อกำหนดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง กำหนดคุณสมบัติ รายละเอียดเกี่ยวกับการฝึกอบรม หลักสูตร หน้าที่ เครื่องแบบและเครื่องหมายอาสาราจร ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๒๓

(๒.๕) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการจ่ายเงินรางวัลเจ้าหน้าที่ ตำรวจผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖ และหลักเกณฑ์ แบบ หรือวิธี ปฏิบัติในการจ่ายเงินรางวัลแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๖

(๓) อำนาจหน้าที่ของอาสาสมัครแนวร่วม

(๓.๑) การแจ้งข่าวอาชญากรรม

- พระราชบัญญัติวิทยุคมนาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(๓.๒) การแก้ไขปัญหายาเสพติด

(๓.๒.๑) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒

(๓.๒.๒) พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕

(๓.๓) การคุ้มครองเด็ก เยาวชน

(๓.๓.๑) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

(๓.๓.๒) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและ นักศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๘

(๓.๓.๓) ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ในส่วนเกี่ยวกับคดี (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๗ ลงวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๗

(๔) อำนาจหน้าที่ขององค์กรหรือมูลนิธิ

(๔.๑) พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

(๔.๒) พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

(๔.๓) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖

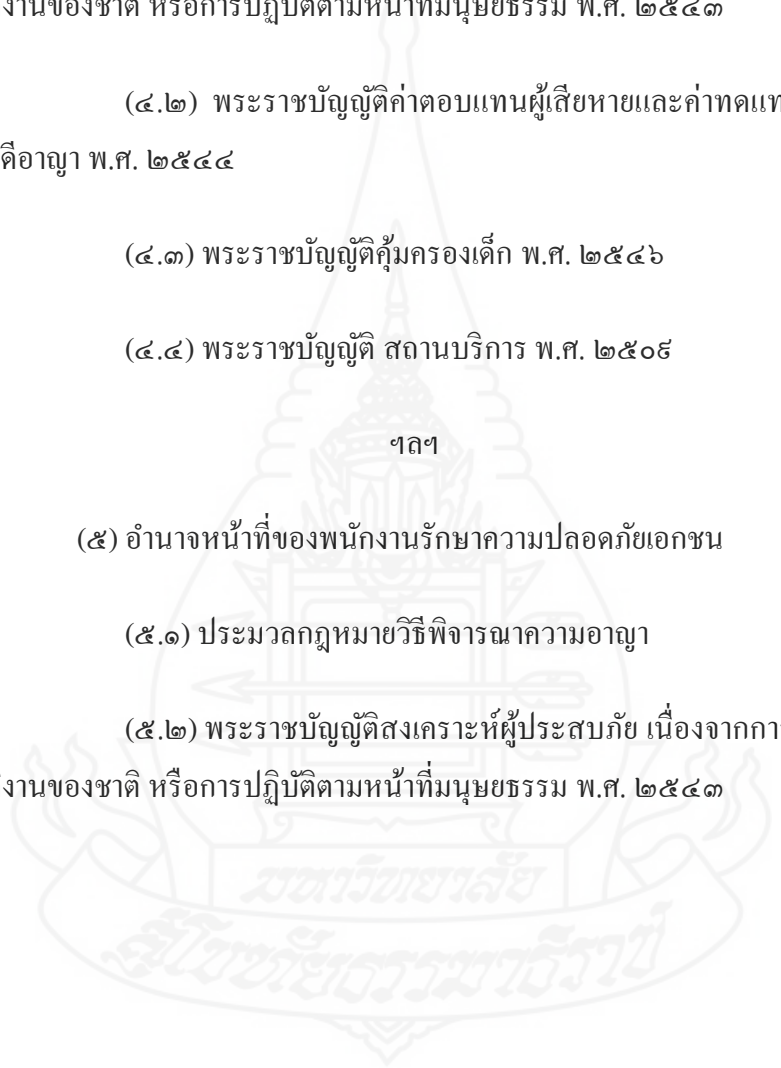
(๔.๔) พระราชบัญญัติ สถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๕

ฯลฯ

(๕) อำนาจหน้าที่ของพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

(๕.๑) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๕.๒) พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

หมวด ๓

เกณฑ์การคัดเลือกและการฟื้นฟูสภาพของสมาชิกอาสาสมัคร

ข้อ ๑๓ เกณฑ์การคัดเลือกสมาชิก/การปฏิบัติหน้าที่และการฟื้นฟูสภาพ

(๑) อาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๑.๑) เกณฑ์การคัดเลือก

(๑.๑.๑) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๑.๑.๒) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ประจำเขตพื้นที่สถานีตำรวจ

(๑.๑.๓) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์ หรือชาวต่างชาติที่สมรสกับคนไทย และมีถิ่นที่อยู่อาศัยอันเป็นปกติในเขตพื้นที่สถานีตำรวจ

(๑.๑.๔) เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีอาชีพมั่นคง

(๑.๑.๕) ไม่เป็นผู้บกพร่องในทางศีลธรรมอันดี หรือมีพฤติกรรมอันควรสงสัยว่าพัวพันเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมาย หรือมีอิทธิพลสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

(๑.๑.๖) ได้รับการรับรองจากบุคคลที่เชื่อถือได้หรือตำรวจรวม ๓ คนว่าเป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยและเชื่อถือได้

(๑.๑.๗) เป็นผู้ที่มิมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ได้รับการยกย่องหรือเป็นที่นับถือของประชาชนในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน/ท้องถิ่น

(๑.๑.๘) สมัครใจและมีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน/ท้องถิ่น

(๑.๒) การปฏิบัติหน้าที่และการพ้นสภาพ

อาสาสมัครตำรวจบ้านที่ได้รับการแต่งตั้งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้คราวละ ๒ ปี โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก และพ้นจากหน้าที่ เมื่อ

(๑.๒.๑) ขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่
ระบุไว้ในข้อ (๑.๑)

(๑.๒.๒) ลาออก

(๑.๒.๓) ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่

(๑.๒.๔) ตาย

(๑.๒.๕) หัวหน้าสถานีตำรวจ มีคำสั่งซึ่งมีผลทำให้พ้นจากหน้าที่โดยให้ถือคะแนนเสียงข้างมากของ กต.ตร. สถานีตำรวจ

(๒) อาสาจราจร

(๒.๑) เกณฑ์การคัดเลือก

- เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๒.๒) การปฏิบัติหน้าที่และการพ้นสภาพ

อาสาจราจรที่ได้รับการแต่งตั้งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้คราวละ ๒ ปี โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก และพ้นจากหน้าที่ เมื่อ

(๒.๒.๑) ขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ระบุ
ไว้ในข้อ (๒.๑)

(๒.๒.๒) ลาออก

(๒.๒.๓) ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่

(๒.๒.๔) ตาย

(๒.๒.๕) คณะทำงานดำเนินการอาสาจรามีคำสั่งซึ่งมีผลทำให้พ้นจากหน้าที่โดยให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก

(๓) อาสาสมัครแนวร่วม

(๓.๑) คุณสมบัติอาสาสมัครแนวร่วมเป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๓.๒) การปฏิบัติหน้าที่และการพ้นสภาพ

อาสาสมัครแนวร่วมได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามระยะเวลาที่สถานีตำรวจกำหนด โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก และพ้นจากหน้าที่เมื่อ

(๓.๒.๑) ขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ระบุไว้ในข้อ (๓.๑)

(๓.๒.๒) ลาออก

(๓.๒.๓) ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่

(๓.๒.๔) ตาย

(๔) พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิ

(๔.๑) พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิต้องมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ขององค์กรหรือมูลนิธินั้นๆ

(๔.๒) การปฏิบัติหน้าที่และการพ้นสภาพ

พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามระยะเวลาที่ระเบียบหรือข้อบังคับขององค์กรหรือมูลนิธิกำหนด โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีกและพ้นจากหน้าที่เมื่อ

(๔.๒.๑) ขาดคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ในข้อ (๔.๑)

(๔.๒.๒) ลาออก

(๔.๒.๓) ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่

(๔.๒.๔) ตาย

(๕) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

(๕.๑) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

(๕.๑.๑) มีสัญชาติไทย

(๕.๑.๒) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๕.๑.๓) เป็นบุคคลผู้มีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน ๖๕ ปี

(๕.๑.๔) ไม่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังหรือติดยาเสพติดให้โทษ

(๕.๑.๕) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือไม่เป็นบุคคลวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๕.๑.๖) ไม่เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเคยกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน

(๕.๑.๗) เป็นผู้มีความประพฤติดีและมีศีลธรรมอันดีไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของประเทศ หรือมีพฤติกรรมอันควรสงสัยว่าพัวพันเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมาย หรือมีอิทธิพล สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม

(๕.๑.๘) เป็นบุคคลที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

(๕.๑.๕) ไม่เป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๕.๒) การปฏิบัติหน้าที่และการฟื้นฟูสภาพ

พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนที่ได้รับแต่งตั้ง ปฏิบัติหน้าที่ได้ตาม
ระยะเวลาที่สถานีตำรวจกำหนด โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก และพ้นจากหน้าที่ เมื่อ

(๕.๒.๑) ขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อ
(๕.๑)

(๕.๒.๒) ลาออก

(๕.๒.๓) ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่

(๕.๒.๔) ตาย

หมวด ๔

การฝึกอบรม

ข้อ ๑๔ การฝึกอบรม

(๑) อาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๑.๑) ให้สถานีตำรวจจัดทำแผนการฝึกอบรมบุคคลผู้สมัครใจเป็นอาสาสมัคร
ตำรวจบ้านเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกอบรมหรือสถานที่ที่เหมาะสม ระยะเวลาการฝึกอบรม
จำนวน ๒ วัน หรือตามความเหมาะสม

(๑.๒) ให้กองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัดสนับสนุนวิทยากร
จากหน่วยงานภายในและภายนอกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๑.๓) หัวข้อวิชา แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเลือกวิชาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ได้แก่

(๑.๓.๑) ภาคทฤษฎี

(๑) การป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อวินาศกรรมและความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม จำนวน ๒ ชั่วโมง ได้แก่ ความสำคัญของปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ปัญหาการก่อวินาศกรรมและการจลาจล ปัญหาอาชญากรรม และแนวทางการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

(๒) การช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย จำนวน ๓ ชั่วโมง ได้แก่ หลักการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ระเบียบและหลักเกณฑ์การให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เป็นต้น

(๓) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น จำนวน ๓ ชั่วโมง

(๔) ภาควิชาการตำรวจ วิชาทหาร การบรรเทาสาธารณภัย จำนวน ๒ ชั่วโมง

(๕) ความรู้เกี่ยวกับการกู้ภัยเบื้องต้น จำนวน ๒ ชั่วโมง ได้แก่ การค้นหาผู้ประสบภัยและช่วยชีวิต การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสถานที่สูง เป็นต้น

(๖) ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล จำนวน ๒ ชั่วโมง ได้แก่ สถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติด ประเภทและพิษยาเสพติด มาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติด มาตรการปราบปรามผู้มีอิทธิพล เป็นต้น

(๗) เทคนิคการสังเกตจดจำ จำนวน ๒ ชั่วโมง

(๘) ความรู้ทั่วไป จำนวน ๒ ชั่วโมง ได้แก่ การประสานการปฏิบัติ และการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ การให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจราจร การร่วมปฏิบัติกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไกล่เกลี่ยกรณีข้อพิพาทเบื้องต้นในเขตพื้นที่ และการปฏิบัติตามนโยบายของหัวหน้าสถานีตำรวจที่มอบหมายให้ปฏิบัติ เป็นต้น

(๑.๓.๒) ภาคปฏิบัติ ได้แก่ ฝึกยุทธวิธีตำรวจ ฝึกตะบอง ทดสอบ
กำลังใจ (โรยตัว , โดดหอ) การต่อสู้ป้องกันตัว เป็นต้น

(๒) อาสาจราจร

(๒.๑) ให้สถานีตำรวจจัดทำแผนการฝึกอบรมบุคคลผู้สมัครใจเป็นอาสา
จราจร เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจ ณ ศูนย์ฝึกอบรมหรือสถานที่ที่เหมาะสม
ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน ๓ วัน

(๒.๒) ให้กองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัดสนับสนุนวิทยากร
จากหน่วยงานภายในและภายนอกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๒.๓) หัวข้อวิชา แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเลือกวิชาให้
เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ได้แก่

(๒.๓.๑) ภาคทฤษฎี

(๑) ความรู้เกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน
ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และมาตรการในการสร้างความปลอดภัย จำนวน ๒ ชั่วโมง

(๒) การป้องกันและแก้ไขปัญหาจราจร และหน้าที่อาสา
จราจร จำนวน ๒ ชั่วโมง

(๓) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย จำนวน ๔ ชั่วโมง ได้แก่
พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการ
ช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓
ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการขอรับเงิน การพิจารณาและขยายระยะเวลาในการขอรับเงิน
สงเคราะห์ เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่
มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและอัตราในการจ่ายเงิน
สงเคราะห์ และกำหนดลักษณะของความพิการทุพพลภาพขนาดหนักจนเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งใน
การประกอบอาชีพ หรือในการดำรงชีพ พ.ศ. ๒๕๔๔ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยค่าใช้จ่าย
เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือ
การปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔ ระเบียบว่าด้วยการรักษาพยาบาล ตามกฎหมายว่า

ด้วยการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๒๓ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินช่วยเหลือค่าจัดการศพผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้น

(๔) ความรู้ทั่วไป จำนวน ๑๐ ชั่วโมง ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจราจรและหน้าที่อาสาจราจร จำนวน ๒ ชั่วโมง การตรวจ ควบคุมและการจัดการจราจร การประชาสัมพันธ์ในหน้าที่จราจร จำนวน ๒ ชั่วโมง อุบัติเหตุจราจร จำนวน ๒ ชั่วโมง การควบคุมและจัดการจราจร จำนวน ๔ ชั่วโมง เป็นต้น

(๕) ภาคปฏิบัติ จำนวน ๖ ชั่วโมง ได้แก่ การฝึกให้สัญญาณและเสียงสัญญาณในการควบคุมการจราจร จำนวน ๒ ชั่วโมง การควบคุมและจัดการจราจร จำนวน ๔ ชั่วโมง เป็นต้น

(๓) อาสาสมัครแนวร่วม

(๓.๑) ให้สถานีตำรวจจัดทำแผนการฝึกอบรมสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วมรวมทั้งการประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

(๓.๒) ให้ผู้ที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อแต่งตั้งเป็นสมาชิกอาสาสมัครแนวร่วม ระยะเวลาการฝึกอบรม ๑ วัน

(๓.๓) กองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัดสนับสนุนวิทยากรจากหน่วยงานภายในและภายนอกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๓.๔) หัวข้อวิชา แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้แก่

(๓.๔.๑) ภาคทฤษฎี ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน/ท้องถิ่นที่ตนเองพักอาศัย ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น วิชาการตำรวจที่จะนำมาใช้ปฏิบัติงาน แนวทางและการประสานการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรอื่นๆ เป็นต้น

(๓.๔.๒) ภาคปฏิบัติ ได้แก่ ฝึกยุทธวิธีตำรวจ ฝึกวิชาการทหาร เป็นต้น

(๔) พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิ

(๔.๑) ให้สถานีตำรวจจัดทำแผนการฝึกอบรมอาสาสมัครขององค์กรหรือมูลนิธิที่ผ่านการเลือกสรรตัวบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานราชการ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลาตามความเหมาะสม

(๔.๒) หัวข้อวิชา แบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้แก่

(๔.๒.๑) ภาคทฤษฎี

(๑) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น

(๒) พระราชบัญญัติวิทยุโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และที่

แก้ไขเพิ่มเติม

(๓) พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒

(๔) ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สิน

(๕) เทคนิคการสังเกต จดจำ ตำหนิรูปพรรณ คนร้ายและ

ยานพาหนะ

(๖) การรักษาพยาบาลเบื้องต้น

(๔.๒.๒) ภาคปฏิบัติ ได้แก่ ฝึกยุทธวิธีตำรวจ ฝึกวิชาการทหารเป็นต้น

(๕) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

(๕.๑) ให้สถานีตำรวจประสานกับผู้ประกอบการธุรกิจการรักษาความปลอดภัย เป็นผู้จัดการอบรมพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชนและประเมินผลผู้รับการอบรมก่อนและหลังการอบรม

(๕.๒) หัวข้อวิชา แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้แก่

(๕.๒.๑) ภาคทฤษฎี ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของบุคคลและสถานที่ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น วิชาการตำรวจที่จะนำมาใช้ปฏิบัติงาน แนวทางและการประสานการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน หรือองค์กรอื่นๆ เป็นต้น

(๕.๒.๒) ภาคปฏิบัติ ได้แก่ ฝึกยุทธวิธีตำรวจ ฝึกวิชาการทหาร เป็นต้น

หมวด ๕

งบประมาณ

ข้อ ๑๕ สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้การสนับสนุนงบประมาณการฝึกอบรมและเบี้ยเลี้ยงให้แก่ข้าราชการตำรวจ และอาจขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อฝึกอบรมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการและเครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม

สำหรับพนักงานองค์กรหรือมูลนิธิ และพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน ให้องค์กรหรือมูลนิธิ และผู้ประกอบการกิจการรักษาความปลอดภัยเป็นผู้สนับสนุน

หมวด ๖

เครื่องแต่งกาย

ข้อ ๑๖ เครื่องแต่งกายและเครื่องหมวยบอกฝ่าย

(๑) อาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๑.๑) เสื้อ เป็นเสื้อคอเปิด สีกากีนิ้ว ตัวเสื้อปล่อยยาวถึงสะโพก ปกเสื้อแบบมูมปกแหลม ตัวเสื่อด้านหน้าผ่าตลอดไม่มีสحاب กระดุม ๕ คู่ แขนเสื้อยาว รูปทรงกระบอก มีอินธนูบนไหล่ทั้ง ๒ ข้าง ปลายอินธนูรูปสามเหลี่ยม ขัดคุมสีดำ ๑ คู่ ตัวเสื่อด้านหน้า มีกระเป๋ابนหน้าอกข้างละ ๑ กระเป๋า กระเป๋าปะไม่มีแถบ ก้นกระเป๋าคัด ขอบเฉียง ผ่ากระเป๋าสีเหลี่ยมตัดขอบเฉียง ขัดคุมสีดำที่กึ่งกลางผ่ากระเป๋าคัดเปิดแห่งละ ๑ คู่ ที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าสีเสื้อ ด้านขวาให้ปักชื่อและชื่อสกุล ด้วยไหมสีเหลือง ตัวอักษรมีความสูงไม่เกิน ๑ เซนติเมตร บนพื้นสีดำ ริมป้ายชื่อเดินขอบไหมสีดำ และที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าสีเสื้อด้านซ้าย ปักอักษรบอกสังกัดด้วยไหมสีเหลือง ตัวอักษรมีความสูงไม่เกิน ๑ เซนติเมตรบนพื้นสีดำ ข้อความ “อส.ตร.สบ. ...” ขอบป้ายบอกสังกัดเดินไหมสีดำ

(๑.๒) เครื่องหมวยบอกฝ่าย (อาร์ม) ด้านบนโค้ง ด้านล่างสีเหลี่ยมคางหมูติดอาร์มที่หัวแขนเสื้อด้านซ้ายและด้านขวาห่างจากหัวแขนเสื้อ ๑.๕ เซนติเมตร โดยอาร์มมีพื้นสีแดง เลือดหมู ตัวอักษรสีเหลือง ข้อความด้านบน “อาสาสมัครตำรวจบ้าน” ข้อความด้านล่าง “บก./ภ.จว. ...” ตรงกลางอาร์มประดับสัญลักษณ์พระแสงดาบเขนและโล่ปักด้วยไหมสีขาว ขอบอาร์มเดินไหมสีเลือดหมู มีลักษณะและสีตามแบบท้ายระเบียบนี้

(๑.๓) กางเกง เป็นกางเกงสีกากีนิ้ว ขาวทรงกระบอก ที่ขอบเอวมีห่วงกว้างไม่เกิน ๑ เซนติเมตร ๗ ห่วง ทำด้วยผ้าสีเดียวกับกางเกง สำหรับสอดเข็มขัด ที่แนวตะเข็บกางเกงข้างมีกระเป๋ابนเจาะเฉียงข้างละ ๑ กระเป๋า ในแนวตะเข็บขากางเกงได้กระเป๋ابนทั้งสองข้าง มีกระเป๋ापะชิดชายด้านข้างและด้านล่างเย็บติดกับกางเกง ชายข้างหลังจับเพื่อให้ขยายตัวได้ มีผ่ากระเป๋าสีเหลี่ยมตัดตรง ขัดคุมสีดำที่กึ่งกลางผ่ากระเป๋าคัดเปิดแห่งละ ๑ คู่ ด้านหลังได้แนวตะเข็บขอบกางเกง มีกระเป๋าคัด ๒ กระเป๋า เป็นกระเป๋ापะ ด้านบนตัดตรง ด้านล่างเป็นรูปสามเหลี่ยม มีผ่ากระเป๋าสีเหลี่ยมขัดคุมสีดำ ๑ คู่

กางเกงนี้ เมื่อสวมประกอบกับรองเท้าคอมแบท ให้สอดคล้องกางเกงไว้
ภายในรองเท้า

(๑.๔) รองเท้า ใช้รองเท้าคอมแบทสีดำ

(๑.๕) เข็มขัด ใช้ด้ายถักสีดำ ขนาดกว้าง ๓ เซนติเมตร หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะ
สี่เหลี่ยมผืนผ้าสีเงิน ขนาดยาว ๔ เซนติเมตร พื้นเกลี้ยง โปรงไม่มีเข็มสอดรู ปลายเข็มขัดหุ้มด้วย
โลหะสีเงิน กว้าง ๑ เซนติเมตร

(๑.๖) หมวก ใช้หมวกแก๊ปทรงอ่อนสีดำ เครื่องหมายหน้าหมวก เป็นตรา
สัญลักษณ์พระแสงดาบเขนและโล่ปักด้วยไหมสีขาวยบนพื้นดำ ด้านล่างมีข้อความ “อาสาสมัคร
ตำรวจบ้าน” ปักด้วยไหมสีขาวยบนพื้นดำที่ตรงกึ่งกลางหน้าหมวก ริมขอบเดินไหมสีดำ

(๒) อาสาจราจร

(๒.๑) การแต่งกาย กำหนดเป็นรูปแบบเดียวกันกับอาสาสมัครตำรวจบ้าน
ยกเว้นที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าด้านหลังซ้ายให้ปักอักษรบอกสังกัด ด้วยไหมสีเหลือง ตัวอักษรไม่เกิน ๑
เซนติเมตรบนพื้นสีดำ ข้อความ “อส.จร.สภ. ...”

(๒.๒) เครื่องหมายอาร์มบอกฝ่าย กำหนดเป็นรูปแบบเดียวกันกับอาสาสมัคร
ตำรวจบ้านยกเว้นข้อความบนอาร์มด้านบนเป็น “อาสาจราจร” มีลักษณะและสีตามแบบทำย
ระเบียบนี้

(๒.๓) กางเกง กำหนดเป็นรูปแบบเดียวกันกับอาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๒.๔) หมวก ใช้หมวกแก๊ปทรงอ่อนสีส้ม มีเครื่องหมายหน้าหมวก เป็นตรา
สัญลักษณ์พระแสงดาบเขนและโล่ปักด้วยไหมสีขาวยบนพื้นดำ และข้อความด้านล่าง “อาสาจราจร”
ปักด้วยไหมสีขาวยบนพื้นดำที่ตรงกึ่งกลางหน้าหมวก ริมขอบเดินไหมสีดำ

(๒.๕) ปลอกแขน ใช้ปลอกแขนสีส้ม กว้าง ๑๐ เซนติเมตร ปักอักษรข้อความ
“อาสาจราจร” ด้วยไหมสีดำ ตัวอักษรมีความสูงไม่เกิน ๒.๕ เซนติเมตร สวมทับแขนเสื้อข้างขวา
เหนือข้อศอก

(๒.๖) สายนกหวีด ใช้สายนกหวีดด้ายถักสีขาว ๑ เส้น คล้องแขนด้านซ้าย
ปลายสายนกหวีดให้เก็บสายไว้ในกระเป๋าเสื้อข้างซ้าย

(๒.๗) ถุงมือ ใช้ถุงมือสีขาว

(๒.๘) เข็มขัด ให้กำหนดเป็นรูปแบบเดียวกันกับอาสาสมัครตำรวจบ้าน

(๒.๙) รองเท้า ใช้รองเท้ายางคอมแบทสีดำ

หมวด ๗

สวัสดิการที่จะได้รับ

ข้อ ๑๗ สวัสดิการ/ประโยชน์ที่จะได้รับ

(๑) สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน อาสาจราจร และอาสาสมัครแนวร่วม

(๑.๑) ข้าราชการตำรวจและสมาชิกอาสาสมัครอาจได้รับค่าตอบแทนการปฏิบัติงานจากทางราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเอกชนแล้วแต่กรณี

(๑.๒) มีสิทธิแต่งเครื่องแต่งกายและประดับเครื่องหมายอาสาสมัคร มีบัตรประจำตัวสมาชิกอาสาสมัคร

(๑.๓) วุฒิบัตรสำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมอาสาสมัครทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

(๑.๔) สิทธิประโยชน์กรณีประสบภัยจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการช่วยเหลือราชการตามกฎหมาย ดังนี้

(๑.๔.๑) พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

(๑.๔.๒) ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วย การขอรับเงิน การพิจารณาและขยายระยะเวลาในการขอรับเงินสงเคราะห์เนื่องจากช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

(๑.๔.๓) กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและอัตราในการจ่ายเงินสงเคราะห์และกำหนดลักษณะของความพิการทุพพลภาพขนาดหนัก จนเป็นอุปสรรคสำคัญ ยิงในการประกอบอาชีพ หรือในการดำรงชีพ พ.ศ. ๒๕๔๔

(๑.๔.๔) ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัย เนื่องจากช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔

(๑.๔.๕) ระเบียบว่าด้วยการรักษาพยาบาล ตามกฎหมายว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๒๓

(๑.๔.๖) ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วย เงินช่วยเหลือค่าจัดการศพผู้ประสบภัย เนื่องจากช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔

(๑.๔.๗) สมาชิกอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือราชการตามที่ได้รับมอบหมายเป็นคำสั่งของทางราชการ หรือช่วยเหลือบุคคลอื่นตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดหรือปฏิบัติการตามหน้าที่มนุษยธรรม ซึ่งผลเมื่อดีพึงปฏิบัติในเมื่อการปฏิบัติการนั้นไม่ขัดกับคำสั่งโดยชอบของเจ้าพนักงานตำรวจ ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจะได้รับเงินสงเคราะห์และสิทธิประโยชน์อื่นตามกฎหมายข้างต้น โดยสมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้านหรือทายาทสามารถยื่นเรื่องขอรับเงินช่วยเหลือต่อหัวหน้าสถานีตำรวจที่สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้นสังกัดอยู่

(๒) พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิ และพนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน ได้รับสวัสดิการตามข้อ (๑) ยกเว้นข้อ (๑.๑)

หมวด ๘

การบริหารจัดการ การบังคับบัญชา

ข้อ ๑๘ การบริหารจัดการ/การควบคุม/บังคับบัญชา

(๑) อาสาสมัครตำรวจบ้าน อาสาจราจร และอาสาสมัครแนวร่วม

(๑.๑) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจเป็นผู้บริหารงาน ควบคุม ปกครองบังคับบัญชา สมาชิกอาสาสมัคร และเชิญนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ กต.ตร. สถานีตำรวจเป็นที่ปรึกษา

(๑.๒) ให้หัวหน้าสถานีตำรวจพิจารณามอบหมายให้นายตำรวจระดับรอง หัวหน้าสถานีตำรวจ ควบคุมกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ และออกแผนการปฏิบัติภายในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

(๑.๓) ให้สมาชิกอาสาสมัครพิจารณาคัดเลือกสมาชิกเป็นประธานและเลขานุการ

(๑.๔) เมื่ออาสาสมัครคัดเลือกประธานและเลขานุการแล้ว ให้จัดทำคำสั่งระเบียบสภานี้ หน้าที่และสายการบังคับบัญชา

(๑.๕) กำหนดให้มีการประชุมเพื่อร่วมวางแผน กำหนดอำนาจหน้าที่ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกทราบ เดือนละ ๑ ครั้ง

(๑.๖) การปฏิบัติงานสมาชิกอาสาสมัครร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ลงประจำวันในการออกปฏิบัติงานทุกครั้ง และมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานของสมาชิกอาสาสมัคร ให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเรียกรับสิทธิประโยชน์ของสมาชิกอาสาสมัคร กรณีประสบภัยได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการช่วยเหลือราชการ

(๒) พนักงานขององค์กรหรือมูลนิธิ

(๒.๑) ก่อนการปฏิบัติงานให้ประสานการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติงาน

(๒.๒) การปฏิบัติงานแต่ละครั้งควรมีการวางแผนให้มีความรัดกุมเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย

(๒.๓) หลังการปฏิบัติงานควรจัดทำรายงานการปฏิบัติงานเสนอผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานเพื่อเป็นข้อมูลการปฏิบัติงานและนำไปประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขององค์กรหรือมูลนิธิได้

(๓) พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน

(๓.๑) กำหนดให้มีการพิจารณาคัดเลือกหัวหน้าเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพื่อการปกครอง กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน

(๓.๒) จัดให้มีการประชุมวางแผน เสนอแนะความเห็นการปฏิบัติงานกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง เสนอปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องของการให้บริการ การรักษาความปลอดภัยให้ที่ประชุมได้ทราบและหาแนวทางแก้ไขปัญหา

หมวด ๕

การติดตามประเมินผล

ข้อ ๑๕ การติดตามประเมินผล

(๑) การติดตามประเมินผล

(๑.๑) การประเมินผลระยะสั้น

ให้สถานีตำรวจจัดทำแบบทดสอบการปฏิบัติงานของสมาชิกอาสาสมัคร เพื่อตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจของสมาชิกก่อนและหลังการฝึกอบรม

(๑.๒) การประเมินผลระยะยาว

(๑.๒.๑) ให้สถานีตำรวจเป็นผู้ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกอาสาสมัครในสังกัดตามแบบรายงานติดตามประเมินผลที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด และรายงานทุก ๖ เดือนไปยังกองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัด

(๑.๒.๒) กองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัดวิเคราะห์ผลการติดตามประเมินผลของสถานีตำรวจในสังกัดเสนอกองบัญชาการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรภาค เพื่อรวบรวม และวิเคราะห์ผลการติดตามประเมินผลของกองบังคับการตำรวจนครบาล/ตำรวจภูธรจังหวัดในสังกัด แล้วรายงานให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติผ่านกองพัฒนาการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม

(๑.๒.๓) ให้กองวิจัยและพัฒนา กำหนดรูปแบบการประเมินผลในการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(๑.๒.๔) ให้ทุกสถานีตำรวจพิจารณาคัดเลือกอาสาสมัครที่มีผลงานเป็นรูปธรรมและสม่ำเสมอให้เป็นอาสาสมัครดีเด่นอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อยกย่องและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๒๐ เครื่องแต่งกาย เครื่องหมายบอกฝ่าย และบัตรประจำตัวของอาสาสมัครที่มีอยู่แล้วและขาดต่อระเบียบนี้ ให้สามารถใช้ได้มีกำหนด ๑ ปี นับแต่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑

พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธิ์ เตมียาเวส

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

วันนี้ (30 ธ.ค.) พ.ต.อ.เกรียงไกร วุฒิพานิช ผกก.สภ.เมืองสุพรรณบุรี เป็นประธานฝึกอบรมสมาชิกอาสาสมัครตำรวจชุมชนประจำตำบล (อส.ตชต.) ช่วยงานตำรวจมี พ.ต.ท.สุนทร วรรณเลขารอง ผกก.สส.เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้เรื่องกฎหมายและการปฏิบัติหน้าที่ พ.ร.บ.สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ให้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชน มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดอาญา รักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละพื้นที่

และระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2549 กำหนดให้ กต.ตร.สภ.มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดลักษณะรูปแบบ และวิธีการให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ

จึงจัดฝึกอบรม โครงการนี้ขึ้นเพื่อช่วยเหลืองานตำรวจ อาทิ คอยเป็นหูเป็นตาช่วยสอดส่องดูแลความ ผิดปกติต่างๆ และช่วยเหลือชุมชนให้ปลอดภัยจากภัยต่างๆ อีกทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น มีส.ต.ชด.ที่ผ่านการคัดเลือกเข้าร่วมฝึก 120 คน

<http://www.dailynews.co.th/crime/175366#>

ทฤษฎีตำรวจผู้รับใช้ชุมชน (Community policing Theory) ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน หมายถึง “หลักการ กาทำงานของตำรวจ ซึ่งส่งเสริมสนับสนุน แก่ต้นเหตุเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่ เป็นระเบียบของชุมชน โดยเทคนิคการแก้ ต้นเหตุปัญหา ด้วย ความร่วมมือระหว่างตำรวจและ ชุมชน” เป็นแนวคิดเริ่มต้นจาก เซอร์โรเบิร์ต พิล ผู้ก่อตั้ง ตำรวจมหานครลอนดอน หรือ สก็อต แลนด์ยาร์ด เจ้าของคำพูดที่ว่า “ตำรวจคือประชาชน ประชาชนคือตำรวจ” (The Police are the public and the public are the police) แนวคิดและหลักการทำงานของตำรวจผู้รับใช้ชุมชนคือ แนวคิดและหลักการทำงานใหม่ ของตำรวจ เพิ่มเติมจากการทำงานแบบเดิม ที่มุ่งเพียงมีสายตรวจ ป้องกัน/แก้ไขเหตุร้ายและสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิด เท่านั้น ตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเป็นการ แก้ไขปัญหาเชิงกลยุทธ์ เพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและลดความหวาดกลัวภัย อาชญากรรม ซึ่งมีสาระสำคัญ 4 ประการได้แก่ [1] 1.การขยายขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของ งานตำรวจให้กว้างขวางขึ้น 2. การให้ความสำคัญอย่างเน้นหนัก ในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่าง ตำรวจกับประชาชน อย่างใกล้ชิด ลึกซึ้ง สม่ำเสมอ และต่อเนื่องตลอดไป 3.การให้ความสนใจเพิ่ม มากขึ้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรม 4. ความพยายามที่จะ ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานของตำรวจ เพื่อกระจายการให้บริการ และการวางแผนระดับ ชุมชน ให้ดีมากยิ่งขึ้น

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน

ท้องถิ่นและองค์กร มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๑

มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๑ (นับแต่วันประกาศ)

และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

ระเบียบนี้ เป็นการรองรับสถานะของ อาสาสมัครตำรวจบ้าน และอาสาจราจร

ซึ่งได้มีการจัดตั้งมาหลายปีแล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจน

ทำให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยเฉพาะอบต.หลายแห่งมาโดยตลอด

โดยเฉพาะในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าจัดซื้อ เครื่องแต่งกาย

และค่าเบี้ยเลี้ยง

ระเบียบนี้ ระบุให้สถานีตำรวจอาจขอรับเงินอุดหนุนจากองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น และให้นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษา

ของหน่วยงานที่กำหนดขึ้นตามระเบียบนี้ด้วย

<http://www.sobsuan.com/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=19515>

ข้อมูลทั่วไปอำเภอบางไทร

ประวัติความเป็นมา

ในอดีต อ.บางไทร รวมการปกครองอยู่กับ อ.เสนา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้แบ่งการปกครอง ออกเป็น เสนาใหญ่(ด้านเหนือ)เสนาน้อย (ด้านใต้) แต่ใช้ชื่อแขวงราชคราม ตามตำบลที่ตั้งบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และในปี พ.ศ.2437 ได้ตั้งที่ทำการแขวงเสนาน้อยเป็นเรือนแพจดอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นศูนย์การคมนาคมของราษฎร ซึ่งใช้การสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 จึงได้เปลี่ยนจากแขวงเป็นอำเภอในปี พ.ศ.2441 ทางราชการได้ลื้อเรือนแพและขยับขยาย ขึ้นมาอยู่บนบก โดยปลูกเป็นอาคารไม้ปี พ.ศ. 2466 ทางราชการได้เปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น อ.ราชคราม ตามชื่อตำบลในปี พ.ศ. 2468 หลวงประสิทธิ์นิกรกรม(เจียม หงษ์ประภาส) นายอำเภอสสมัยนั้น เห็นว่าสถานที่คับแคบและไม่สะดวก จึงย้ายอำเภอมาตั้ง ที่ใหม่ริมฝั่งแม่น้ำน้อย ม.4 ต.บางไทรและยังใช้ชื่อว่า อำเภอราชคราม ต่อมาเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2482 จึงเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอบางไทร

จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2538 สำนักงบประมาณได้อนุมัติงบประมาณเป็นค่าก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอบางไทรหลังใหม่ จำนวนเงิน 6,595,000 บาท ตัวอาคาร เป็นอาคารคอนกรีต 2 ชั้น พื้นที่ 1,088 ตารางเมตร ขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 56 เมตร โดยได้กั้นเป็นห้อง แบ่งส่วนราชการต่างๆ เป็นสัดส่วนและ ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2540

• คำขวัญอำเภอ

ศิลาชีพเรื่องชื่อ เลื่องลือหลวงพ่องจ มั่นคงหลวงพ่อน้อย รอยคอยที่ลานเท

• สถานที่ตั้ง

ม.4 ต.บางไทร อ.บางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

• โทรศัพท์

0-3537-1234

• โทรสาร

0-3537-1234

• เนื้อที่/พื้นที่

219.68 ตร.กม.

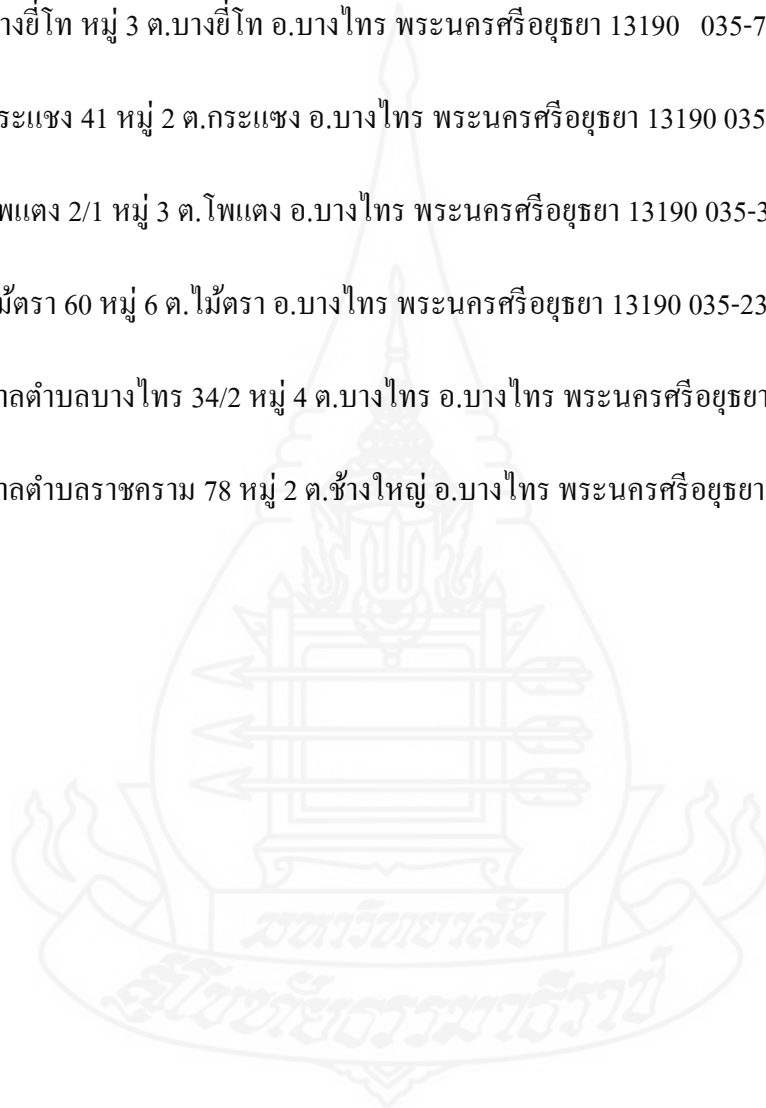
• สภาพภูมิอากาศทั่วไป

อบอุ่น

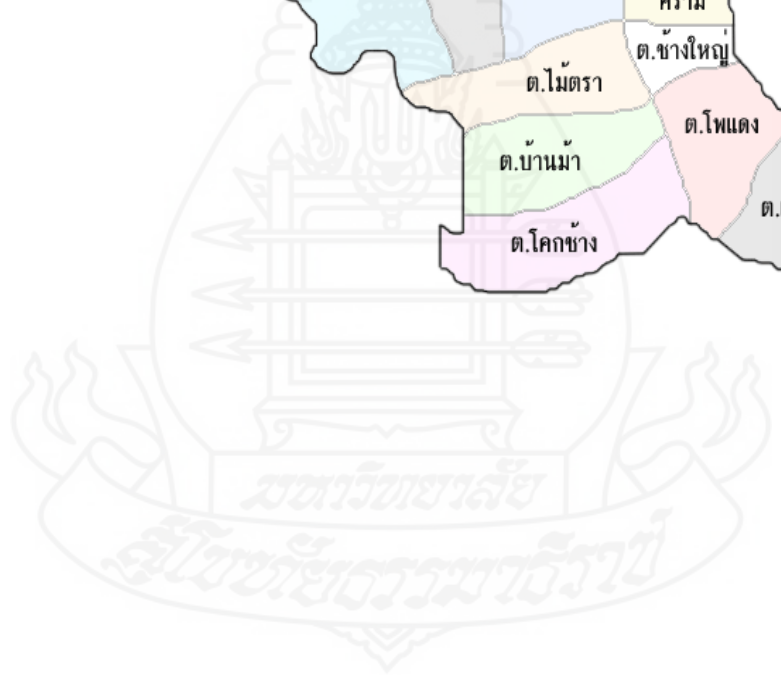
ตารางที่อยู่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นในอำเภอบางไทร ลำดับ อบต./เทศบาล ที่อยู่ โทรศัพท์ แผนที่ รูป

1. อบต.บ้านม้า 1/3 หมู่ 6 ต.บ้านม้า อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-718035
2. อบต.ไผ่พระ 23/1 หมู่ 3 ต.กกแก้วบูรพา อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-372415

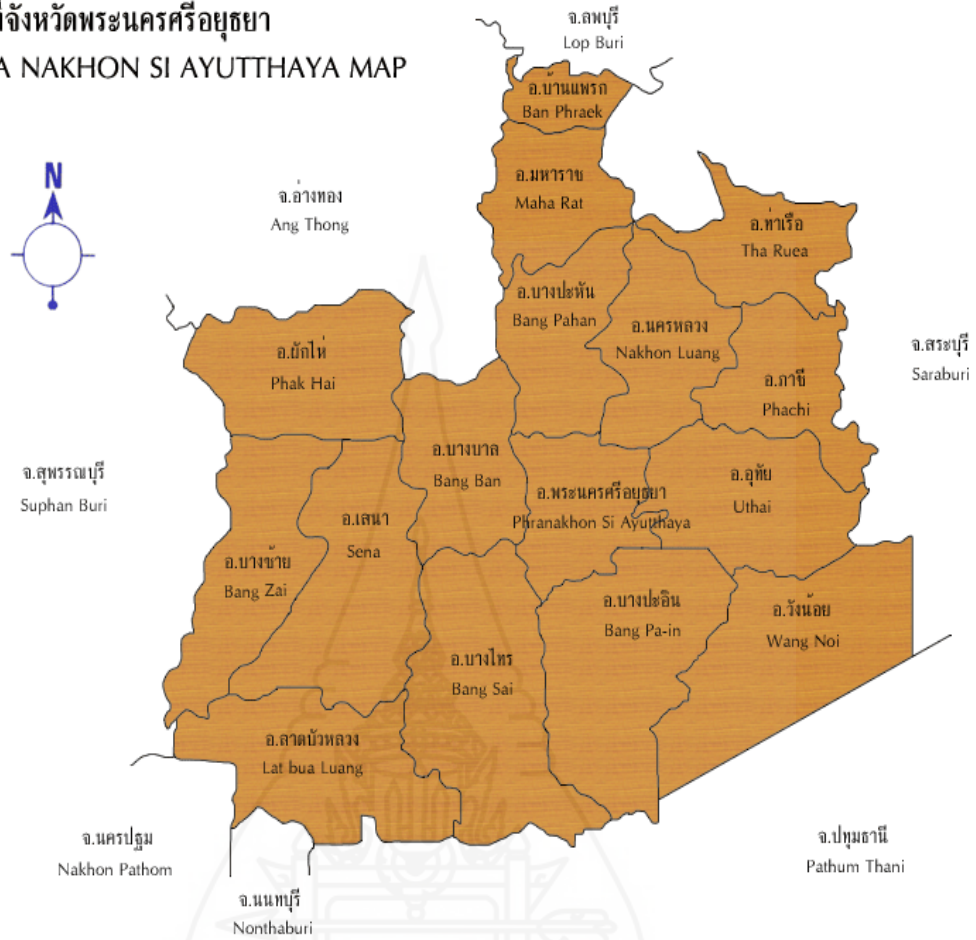
3. อบต.สนามชัย 56 หมู่ 6 ตำบลสนามชัย อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-372200
4. อบต.โคกช้าง 2/2 หมู่ 4 ต.โคกช้าง อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-718045
5. อบต.บ้านกลิ่ง 26 หมู่ 4 ต.บ้านกลิ่ง อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-290756
6. อบต.บางยี่โท หมู่ 3 ต.บางยี่โท อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-736535
7. อบต.กระแซง 41 หมู่ 2 ต.กระแซง อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-736799
8. อบต.โพแดง 2/1 หมู่ 3 ต.โพแดง อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-366349
9. อบต.ไม้ตรา 60 หมู่ 6 ต.ไม้ตรา อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-238129
10. เทศบาลตำบลบางไทร 34/2 หมู่ 4 ต.บางไทร อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-371033
11. เทศบาลตำบลราชคราม 78 หมู่ 2 ต.ช้างใหญ่ อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา 13190 035-636434

แผนที่อำเภอบางไทร
Amphoe Bang Sai MAP

แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA MAP

ข้อมูลการปกครองอำเภอบางไทร

•ตำบล

23 แห่ง

•เทศบาล

2 แห่ง

•หมู่บ้าน

136 แห่ง

•องค์การบริหารส่วนตำบล

9 แห่ง

ข้อมูลประชากรอำเภอบางไทร

- จำนวนประชากรชาย
15,601 คน
- จำนวนประชากรหญิง
16,348 คน
- จำนวนประชากรทั้งสิ้น
31,949 คน
- ความหนาแน่นของประชากร
145.43 คน/ตร.กม.

ข้อมูลเศรษฐกิจอำเภอบางไทร

- อาชีพหลัก
ทำนา รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและทั่วไป ทำสวนผลไม้
- อาชีพเสริม

ปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ประมง รับจ้างในกลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ

- จำนวนธนาคาร

2 แห่ง

1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

โทร.0-3537-1035

2. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา

โทร.0-3537-1444

- จำนวนห้างสรรพสินค้า

ไม่มี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล : กรณีศึกษาตำรวจชุมชนประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์

Title Alternative Factors influencing on the effectiveness of commuity police performance : A case study of community police of Local Area of Buriram Province

Creator Name: สุทิน หวังกลับ.

Subject LCSH: ตำรวจชุมชนสัมพันธ์.

Classification :.DDC: 363.23

LCSH: การสื่อสารระหว่างบุคคล

LCSH: ตำรวจชุมชนประจำตำบล.

Description Abstract: การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมทางอาญาด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการควบคุมและกำหนดยุติธรรมด้านจราจร ด้านประชาสัมพันธ์และการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน โดยเปรียบเทียบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกของตำรวจชุมชนกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล วิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยภายนอกของตำรวจชุมชนที่มีต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบล ปัจจัยด้านการติดต่อประสานงานและแหล่งข่าวสารระหว่างประชาชนกับตำรวจชุมชนที่มีผลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล ประชากร ได้แก่ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชน ราษฎรอาสาสมัคร และประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบตำรวจชุมชนประจำตำบล 11 อำเภอ 21 สถานี จำนวน 76,209 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 187 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดโควตาตำรวจชุมชนประจำตำบล จำนวน 21 สถานี เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนประจำตำบล จำนวน 22 คน ราษฎรอาสาสมัครตำรวจชุมชนประจำตำบล จำนวน 55 คน และประชาชนในพื้นที่ตำรวจชุมชนประจำตำบล จำนวน 110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์มี 3 ลักษณะคือ แบบเลือกตอบ แบบประมาณค่า 5 ระดับและแบบปลายเปิด แบ่งเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและราษฎรอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล โดยได้ทดสอบค่าความเชื่อมั่นแล้ว มีค่าความเชื่อมั่น 0.9508 ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนในโครงการตำรวจชุมชนประจำตำบล โดยได้ทดสอบค่าความเชื่อมั่นแล้ว มีค่าความเชื่อมั่น 0.9639 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t-test, f-test และ Multiple Regression Analysis (MRA) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยครั้งละคู่ โดยวิธี Least Significant Difference (LSD) ผลการศึกษาพบว่า 1. การวิเคราะห์ความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล (ลักษณะทางประชากร) ของตำรวจชุมชนกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของตำรวจชุมชน (อายุ ตำแหน่ง และภาษาที่ใช้) ที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบลต่างกัน 2. การวิเคราะห์ความแตกต่างด้าน

ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน (เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพ ตำแหน่ง และภาษาที่ใช้) มีผลประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบลไม่แตกต่าง

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างปัจจัยภายนอกของตำรวจชุมชนกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบล พบว่า ปัจจัยภายนอกของตำรวจชุมชนด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน นโยบายการบริหารงาน ลักษณะงาน ค่าตอบแทน เบี้ยเลี้ยง เงินเดือนและสภาพการทำงาน มีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบล 4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยภายนอกของตำรวจชุมชนและปัจจัยภายนอกของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบล มีอัตราความสัมพันธ์ทั้งหมดอยู่ในระดับต่ำและต่ำมาก 5. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านแหล่งข่าวสารที่ได้รับจากตำรวจชุมชนประจำตำบลที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนประจำตำบลโดยรวม พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูง ซึ่งอัตราความสัมพันธ์ทั้งหมดอยู่ในระดับต่ำและต่ำมาก โดยความสัมพันธ์ในเชิงลบ 6. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล ตามความคิดเห็นของตำรวจชุมชนประจำตำบลและประชาชน ได้แก่ งบประมาณควรพิจารณาจัดสรรเพิ่มขึ้น ควรส่งเสริมสนับสนุนการเข้าอบรมสัมมนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ แนวปฏิบัติ ข้อกฎหมายต่างๆอยู่เสมอ มีการประชาสัมพันธ์และประสานความร่วมมือกับทุกส่วนทุกฝ่าย เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกันและเพื่อประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานตำรวจชุมชนประจำตำบล

ตามลำดับ

วิถีชีวิตตำรวจอาสาในชุมชนเมือง: กรณีศึกษาตำรวจอาสาสถานีภูธรเมืองชลบุรี

Publication Type Research

Year of Publication 2551

Authors สุเนตร สุวรรณละออง, Suwanlaong, S

Institution มหาวิทยาลัยบูรพา. (Burapha University).

City ชลบุรี. (Chonburi).

Type งานวิจัย.

Keywords Lifestyle., Urban Community., Volunteer Police., การป้องกันอาชญากรรม -- การมีส่วนร่วมของประชาชน., ชุมชนเมือง., ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน., ตำรวจอาสา -- การดำเนินชีวิต., ตำรวจอาสา -- ไทย -- ชลบุรี., ตำรวจอาสา., วิถีชีวิต.

Abstract การศึกษาวิถีชีวิตของตำรวจอาสาในชุมชนเมือง กรณีศึกษาตำรวจอาสาสถานีภูธรเมืองชลบุรี มีจุดมุ่งหมายในการสะท้อนสภาพชีวิต ปัญหาและวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตำรวจอาสาที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแบบเมือง รวมทั้งเพื่อค้นหารูปแบบหรือลักษณะของวิถีชีวิตในสังคมเมืองที่สามารถส่งเสริมการทำงานแบบอาสาสมัครให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษานี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีต่าง ๆ คือ (1) การศึกษาเอกสารต่าง ๆ (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการ (2) การศึกษาภาคสนาม (Field Study) การซักถาม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) (3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูล (Key Information) โดยการใช้คำถามทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ตำรวจอาสาซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีภูธรเมืองชลบุรี จำนวน 16 ราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มตำรวจอาสาสมัครระดับแกนนำจำนวน 5 ราย และกลุ่มตำรวจอาสาสมัครผู้ปฏิบัติการ 11 ราย การศึกษานี้ได้แบ่งวิถีชีวิตของตำรวจอาสาที่จะศึกษาออกเป็นสามด้าน คือ ด้านการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติ ด้านความเป็นอยู่โดยในด้านความเป็นอยู่จะแบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ สามประเด็น คือ การอุปโภคบริโภค การดูแลสุขภาพและสาธารณสุข และศาสนาและความเชื่อ ผลของการศึกษาพบว่า 1. วิถีชีวิตของตำรวจอาสาในชุมชนเมืองด้านการทำงานมี 2 รูปแบบที่สำคัญ คือ 1) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ตามความถนัดและความรู้ความสามารถ (Specialization) เป็นวิถีของการทำงานหลักหรืองานประจำ 2) การทำงานตามอรรถาธิบายเป็นวิถีของการทำงานอาสา นอกจากนี้ยังพบว่าปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างตำรวจอาสาสมัครกับครอบครัวมีส่วนส่งเสริมให้งานตำรวจอาสาสมัครมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2. วิถีชีวิตด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวและเครือญาติพบว่า มีลักษณะของความปัจเจกชนนิยม (Individualism)

สูงโดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของการมีครอบครัวเดี่ยว การอยู่กันแบบเฉย ๆ แบบไม่แต่งงาน การหย่าร้าง การเปลี่ยนคู่บ່อย ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าหลักประชาธิปไตยถูกนำมาเป็นรูปแบบสำคัญในการดำเนินชีวิตครอบครัว 3. วิถีชีวิตด้านความเป็นอยู่ พบว่า การบริโภคสินค้า การท่องเที่ยว การพักผ่อน การดูแลสุขภาพร่างกาย ศาสนาและความเชื่อของตำรวจอาสา ยึดโยงอยู่กับหลักของเหตุผล วิทยาศาสตร์และความทันสมัย 4. สภาพปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของตำรวจอาสาในการดำเนินชีวิตในชุมชนเมืองพบว่า ตำรวจอาสาต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งในด้านการทำงาน ครอบครัวและชีวิตความเป็นอยู่ และวิธีแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตำรวจอาสาที่สำคัญคือ การใช้วิธีการสื่อสารหรือการพูดคุยเป็นหลัก 5. รูปแบบวิถีชีวิตที่ส่งเสริมการทำงานของตำรวจอาสาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การเคารพในสิทธิ หน้าที่ บทบาท เหตุผล หลักการและการมีเวลาที่ลงตัวในการทำงาน การมีครอบครัวที่อบอุ่นและเข้าใจของครอบครัวตำรวจอาสา การให้ความร่วมมือของประชาชน การมีเครือข่ายในสังคม การสนับสนุนของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ข้อเสนอที่ได้รับจากผลการศึกษา หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการมีตำรวจอาสาในชุมชนและควรสนับสนุนทั้งพัฒนางานตำรวจอาสาในทุกวิถีทางเท่าที่ทำได้เพื่อให้งานตำรวจอาสาก้าวหน้าและสามารถลดทอนช่องว่างระหว่างตำรวจและประชาชนยังผลให้งานป้องกันอาชญากรรมของชุมชนประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด

กำหนดหน้าที่และการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชน มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1. ตำรวจชุมชน มีเขตอำนาจการรับผิดชอบเฉพาะเขตพื้นที่ภายในหมู่บ้าน/ตำบลที่ได้รับแต่งตั้ง
2. มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อย
3. มีหน้าที่ประนีประนอม ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และเป็นกรณีที่มีความสามารถดำเนินการได้ตามอำนาจหน้าที่ของตำรวจ
4. มีหน้าที่ให้บริการประชาชนตามอำนาจหน้าที่ของตำรวจ
5. มีหน้าที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่นอื่นๆ โดยเข้าร่วมประชุม หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อรับทราบสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะ แนวนโยบายในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ชุมชน

6. ประสานและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ในการประกอบกำลังเพื่อการปฏิบัติงานหรือแผนนโยบายในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ชุมชน

7. งานอื่นๆ ที่หัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้แทนมอบหมาย

ระบบวิธีปฏิบัติงานของตำรวจชุมชน ดังนี้

1. การควบคุมกำกับดูแล ให้สถานีตำรวจภูธรรับผิดชอบ มอบหมายให้ตำรวจชั้นสัญญาบัตรอย่างน้อย 1 นาย ควบคุมดูแล ตรวจสอบและให้คำแนะนำ ในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจชุมชน

2. การดำเนินการทางธุรการ จัดให้มีสมุดประจำวัน ประจำการที่ทำการตำรวจชุมชน เพื่อบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ไว้เป็นหลักฐาน และให้มีการควบคุมตรวจสอบเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3. การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อย

3.1 จัดราษฎรอาสาสมัครร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจวันละ 2 คน โดยสับเปลี่ยนหมุนเวียน

3.2 จัดทำแผนที่ของพื้นที่ตลอดจนข้อมูลสำคัญ หรือจำเป็นต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไว้ประจำที่ทำการ

1. เก็บรวบรวมสถิติข้อมูลท้องถิ่นปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงและเป็นปัจจุบันเสมอ

2. จัดทำข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนป้องกันปราบปรามระงับเหตุ เช่น สถานที่สำคัญ สถิติการเกิดอาชญากรรม ช่วงเวลาเกิดเหตุ สาเหตุที่เกิดความถี่ ตลอดจนการจัดวางกำลังเจ้าหน้าที่สายตรวจ ใช้แผนที่ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรม

3) ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นหัวหน้าหรือพี่เลี้ยงตำรวจชุมชน รวบรวมและตรวจความถูกต้องของข้อมูลท้องถิ่น และเหตุเบื้องต้นของความผิดอาญาส่งให้นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้มีหน้าที่ควบคุมรับผิดชอบตรวจและสรุป เสนอหัวหน้างานป้องกันปราบปรามเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

3. การป้องกัน

1. ให้ออกตรวจพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชนที่รับผิดชอบตามแผนสายตรวจ
2. ให้ตำรวจชุมชนที่ออกปฏิบัติหน้าที่บันทึกผลการตรวจไว้ในสมุดตรวจของตำรวจชุมชน โดยให้จัดทำสมุดบันทึกการตรวจที่บ้านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน
3. สังเกตบุคคล สถานที่ เหตุการณ์และอื่นๆ เพื่อป้องกันและทำการตรวจสอบ ตรวจค้น เมื่อจำเป็นและเห็นสมควรหรือตามที่ได้รับมอบหมายสั่งการจากหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้แทน
4. ให้บริการประชาชนหรือสาธารณะชนตามที่ได้เห็นสมควร เช่น การให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ประชาชน ผู้สัญจรไปมา และช่วยเหลือประชาชนเมื่อประสบภัยต่างๆ
5. ออกเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ อาทิเช่น ผู้เสียหายในคดีต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่ด้วยการสอบถามและให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับงานในหน้าที่ตำรวจและอื่นๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ และรับฟังความเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
6. แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลจากสถานีตำรวจหรือสายตรวจที่เกี่ยวข้อง

4. การระงับหรือปราบปราม

1. เมื่อมีเหตุที่ต้องระงับหรือปราบปราม ให้รายงานหรือขอความร่วมมือช่วยเหลือจากสถานีตำรวจหลัก สายตรวจที่ใกล้เคียง หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพื้นที่นั้นๆ
2. ในกรณีที่ต้องรักษาสถานที่เกิดเหตุเพื่อเก็บรักษาร่องรอยพยานหลักฐานก็ให้ทำการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้จนกว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะมาดำเนินการต่อไป รวมตลอดทั้งให้การช่วยเหลือพนักงานสอบสวนในที่เกิดเหตุ
3. ศึกษาแผนระงับหรือปราบปรามที่กำหนดไว้และปฏิบัติตามแผนเมื่อเกิดเหตุหรือเมื่อได้รับคำสั่ง เช่น แผนสกัดจับคนร้าย เป็นต้น

4. สังเกตบุคคล สถานที่ เหตุการณ์และอื่นๆ ที่ได้รับคำสั่งเมื่อทราบข่าว เช่น เมื่อได้ช่องทางวิทยุติดต่อว่ามีการกระทำความผิดในพื้นที่หรือพื้นที่ข้างเคียงและคนร้ายหลบหนี แม้มิได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติการใด โดยเฉพาะต้องให้ความสนใจสังเกตบุคคล ยานพาหนะ เพื่อปราบปรามในกรณีนั้นๆ
5. สร้างความสัมพันธ์กับประชาชนและหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการป้องกันปราบปราม
6. ประสานการปฏิบัติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่
 - 6.1 เข้าร่วมประชุมหารือกับสภาพบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง
 - 6.2 ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อย่างใกล้ชิดเพื่อรับทราบสภาพปัญหาข้อเสนอแนะ และแนวนโยบายในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน
 - 6.3 ประสานและปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ในการประกอบกำลัง เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ ตามแผนหรือแนวนโยบายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ชุมชน
 1. ได้รับคำตอบแทนหรือสิทธิประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ตามคณะกรรมการอำนวยการจัดตั้งตำรวจชุมชนสถานีตำรวจกำหนด
 2. การแต่งกายตามที่คณะกรรมการอำนวยการตำรวจภูธรสถานีตำรวจภูธรหินซ้อ้นกำหนด
 3. เมื่อประสบภัยอันเกิดจากการช่วยเหลือราชการ เป็นผู้มีสิทธิได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากช่วยราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497
 4. ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลในระดับอันเป็นที่น่าพอใจของทางราชการหรือของสังคมชุมชน ถือว่าเป็นผู้ที่มีความชอบ จะได้รับบำเหน็จความชอบ ซึ่งอาจเป็นคำชมเชย เครื่องเชิดชูเกียรติ หรือรางวัล ตามควรแก่กรณี

ในยุคปัจจุบัน สังคมที่มีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันนั้น ย่อมมีปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้น ทำให้บั่นทอนการพัฒนาในด้านต่างๆของประเทศ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวย่อมจะอาศัยเพียงตำรวจอย่างเดียวไม่ได้ การแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน ด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ แก้ไขปัญหาอาชญากรรมของชุมชนตนเอง มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานราชการ องค์กรต่างๆ เป็นเครือข่ายอย่างจริงจัง บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้านในการป้องกันอาชญากรรม จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะสร้างความสงบสุขให้แก่บ้านเมือง ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายโดยชัดเจนที่จะลดปัญหาอาชญากรรม ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้านในการป้องกันอาชญากรรม จึงเป็นสิ่งที่ข้าราชการตำรวจควรให้ความสำคัญ ผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษารวบรวมบทความในเรื่องดังกล่าวมาเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อกิจการของตำรวจ

การมีส่วนร่วมอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้านในการป้องกันอาชญากรรม

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาในทุกๆด้าน แต่ในทางกลับกันก็ทำให้มีปัญหาสังคมต่างๆตามมา ปัญหาอาชญากรรมทวีความรุนแรงและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ตำรวจซึ่งนอกจากจะมีภารกิจหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนแล้วในปัจจุบันยังต้องให้บริการประชาชนในทุกๆด้าน หน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจในสังคมปัจจุบันจึงมีขอบเขตกว้างมาก จนมีผู้กล่าวกันว่า ตำรวจมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแทบทุกอย่างในสังคม ไม่ว่าจะเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เพื่อกำหนดให้การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นไปตามกฎระเบียบสังคมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หน้าที่และภารกิจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา การให้ความคุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาตินั้น หากตำรวจจะต้องปฏิบัติงานโดยลำพังแล้ว ย่อมจะทำให้ประสบ

ผลสำเร็จได้น้อยมาก โดยเฉพาะในเรื่องปัญหาอาชญากรรมซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทุกคนในสังคมจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ในการกำหนดมาตรการ หรือแนวทางการแก้ไขให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ฉะนั้นงานตำรวจซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือสนับสนุนระหว่างตำรวจกับประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในแง่ “ปรากฏการณ์ทางสังคม” อาชญากรรมได้ส่งผลกระทบต่อความผาสุกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน อีกทั้งปัจจัยอาชญากรรมส่วนหนึ่งมีบ่อเกิดจากความเสื่อมโทรมทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำรงรักษาไว้ซึ่งความผาสุกปลอดภัยในสังคมหนึ่งนั้น ย่อมเป็นภาระหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในสังคม มิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะตำรวจ หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมใด ๆ ซึ่งเป็นเพียงระบบย่อยส่วนหนึ่งในสังคมส่วนรวมเท่านั้น ส่วนในแง่ของ “กระบวนการปฏิบัติ” เป็นที่ยอมรับกันว่าในการพยายามสืบสวนติดตามจับกุมหรือแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี ถ้าปราศจากความยินยอม หรือได้รับความร่วมมืออย่างแท้จริง จากประชาชนแล้ว ประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมย่อมจะลดน้อยลงไป ยิ่งไปกว่านั้นถึงแม้จะมีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งได้รับการอบรมฝึกฝนเป็นอย่างดี และเพียบพร้อมบริบูรณ์ไปด้วยปัจจัยการปฏิบัติเพียงใดก็ตาม การรณรงค์ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ก็อาจประสบความล้มเหลวลงไปได้โดยเสียค่าใช้จ่ายถ้าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับตำรวจ

ดังนั้น ความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างตำรวจกับประชาชน ซึ่งได้แก่การแสดงออกซึ่งท่าที ทศนคติสนองตอบระหว่างตำรวจกับประชาชน ในฐานะที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นผู้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม และปัญหาอื่นของสังคมร่วมกัน จึงเป็นสิ่งที่ตำรวจจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ จะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการรักษาความสงบสุขของสังคม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องแสวงหาวิธีการ หรือมาตรการอันเหมาะสมที่จะสร้างความสัมพันธ์ร่วมมืออันดีกับประชาชนตลอดจนรักษาความสัมพันธ์ที่ดีนั้นไว้ให้ยืนยาวตลอดไป

งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในหน้าที่ของตำรวจ เป็นการนำเอาหลักปรัชญาที่ว่า “ตำรวจ” คือประชาชนและประชาชนคือ “ตำรวจ” มาใช้ปฏิบัติ

จากการใช้ยุทธวิธีตำรวจแบบจารีตประเพณีดังกล่าว ปรากฏว่า การป้องกัน
ปราบปราม อาชญากรรม และได้พยายามช่วยเหลือตัวเองในเบื้องต้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ได้
ตระหนักถึงปัญหาและความเห็นสำคัญของประชาชนที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับตำรวจ ในการ
แก้ไขปัญหาอาชญากรรมอันเป็นปัญหาส่วนรวมของสังคมจึงได้เปลี่ยนทิศทางการดำเนินงาน
โดยหันมาให้ความสำคัญต่องานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วน
ร่วมรับรู้และเข้าใจปัญหาของตำรวจสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และ
เข้าใจปัญหาของตำรวจมีสัมพันธ์ภาพอันดีกับตำรวจ และเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชน

ดังนั้นหลักการที่สำคัญของงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ คือ การเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับตำรวจ ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม
และปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความเรียบร้อยของสังคม

อย่างไรก็ดียังมีความสับสนด้านแนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับงานชุมชน
สัมพันธ์อยู่บ้างในหมู่ตำรวจ โดยบางคนยังคิดว่างานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจ กับประชาชนกลุ่มน้อยบางคนมองว่างานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นสิ่ง
เดียวกับการประชาสัมพันธ์ บางคนมองว่างานตำรวจชุมชนสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของการบริการ
ประชาชนเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ เป็นการดำเนินงานอย่างเป็น
กระบวนการ เพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนมีความเข้าใจในปัญหาซึ่งกันและกัน
ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยเครือข่ายของอาสาสมัครรักษาความปลอดภัย
ประจำหมู่บ้าน (อรปม.) หรือตำรวจบ้านนั่นเอง

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	พันตำรวจโทเชิดศักดิ์ นัยนา
วัน เดือน ปีเกิด	4 กุมภาพันธ์ 2507
สถานที่เกิด	อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2535
สถานที่ทำงาน	สถานีตำรวจภูธรเสนา จังหวัดอยุธยา
ตำแหน่ง	พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ

